

גליון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

קרח

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת קרח

- א מאתך היא מנוחתם - ע"י האמונה חוסך מעליו כל מיני מחלוקת
- ה ונחשב לכם - האיש הפשוט ייחשב ב'עבודתו' כעבודת כה"ג לפני ולפנים
- ו ולא יהיה כקרח וכעדתו - הרחק מן המחלוקת וביותר בראשיתה
- ז שכרו על פי פעלו - עונש ושכר התלויים בענין המחלוקת
- ח יעזור עיני חכמים - המחלוקת מעוררת עיני האדם
- ט אל תחד כבודי - בגנות המחלוקת אפילו כשהיא לשם שמים
- כא כלי מחזיק ברכה - הברכה והפרנסה תלויים במידת ה'שלום'
- כג שלא תעלה קנאת אדם - הקנאה מוציאה את האדם מן העולם
- כה קנאת סופרים תרבה חכמה - מעלת הקנאה כשהיא באופן כשר וראוי
- כז מקום נתבצר - לעולם לא אבדה תקוות בר ישראל מלשוב בתשובה
- ל אכן שמע א-לוקים - הקב"ה שומע תפילת 'כל' פה וביותר בתפילת המנחה
- לא

פרשת קרח

כבודו הרם והנישא כשומר על כתר המלך בכבודו ובעצמו... עתה, אם יבוא מאן דהו ויפגע בכבודו או יגע בפרנסתו, ואף אם רק 'נדמה' לו שכן היה הרי עליו לקנא קנאת ה' צבא-ות.... ומשם הדרך קרובה להדליק את האש הגדולה ולהבעירה בתבערת המחלוקת. ואילו היה מאמין באמונה שלימה שהכל משמים, היה מכיר שהוא וכל גורלו נתונים בידי הבורא יתב"ש, וכל מה שהצליח עד היום בפרנסה ושאר עניינים 'מחוט ועד שרוך נעל' אינו אלא כי הצליח ה' דרכו, ממילא לא היה מתפעל כ"כ כשאחרים מעוללים לו נזק צער וכו', שהרי אין דבר הנעשה מעצמו או ע"י איזה בריה שבעולם אלא 'כי הוא אמר ויהי', הוא ציוה ויעמוד'.

מאתך היא מנוחתם – ע"י האמונה חוסך מעליו כל מיני מחלוקת

פרשה זו יפה נדרשת* (במדרש תנחומא, רש"י)² - להרחיק אותנו ממחלוקת עד קצה האחרון, ובפירוש הזהירה תורה (וי ה) 'ולא יהיה בקרח ובעדתו, האף אומנם שאין לנו כל שמץ השגה במחלוקת זו של קרח ועדתו, אך התורה כתבה כל דבר המעשה ללמדנו בינה במה שנוגע לנו, לדעת את הדרך נלך בה בכל עניני קנאה ומחלוקת. ותחילה וראש עלינו להידרש לתורת האמונה, כי כל ה'מחלוקות' והסכסוכים שיש בין הבריות שורשם בחוסר אמונה ובטחון. ואפרש שיחתי, כי הנה כל אדם הוא לעצמו ולפרנסתו, ומשמר על

א. כה כתב ה'פרי מגדים' (בספרו תיבת גומא עה"ת ד"ה קהלת) 'אומרים הלצה, פרשה זו יפה נדרשת, (כי) דבר בעתו מה טוב, ושלא בעונתו לא נאה לדרוש (כגון) בפסח דיני סוכות או יום הכיפורים וכדומה, ופרשה זו - מחלוקת יפה נדרשת תמיד, כי אין שעה שאין מחלוקת והכל בזמנו, עכ"ל.

ב. אמרה נאה אמר מו"ח כ"ק אדמו"ר מזוטשקא זצוקלה"ה בביאור בקשתו של יעקב אבינו 'בקהלם אל תחד כבודי' (בראשית מט ו), וברש"י (שם, ובריש פרשתו) שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר 'שמו' על מחלוקתו. כי כידוע הרבה פעמים נסובה המחלוקת על השם של אבי השושלת, כל אחד רוצה את השם לעצמו, על כן ביקש יעקב אבינו 'לא יזכר שמי על המחלוקת'... שבהקהל קרח את הקהל אל מול משה ואהרן לא יחללו את כבודו שלא יתגודדו על שמו.

מענין לענין, עובדא הוה לפני כחמישים שנה, ברב חשוב ומפורסם שלאחר עלותו לעלמא דקשוט לא הגיעו בניו לעמק השווה בענין ירושתו... ופנו ל'דין תורה'... לילה אחד הגיע הרב בחלום הלילה לידידו ורעו – אחד הרבנים החשובים, וכה אמר לו, בכל פעם שמזכירים את שמי ב'דין תורה' שבין בניי הריני נע ונד במקום מנוחתי, וביקש ממנו שיפנה אל בניו – שיזהרו מלהזכיר את שמו בכל מהלך הדין תורה. אין צריך לומר שלאחר ששמעו הבנים את דבר החלום השלימו ביניהם, והכל בא על מקומו בשלום.

ג. ראשית דבר עלינו להקדים כי פשיטא ואצ"ל שאין לנו שום השגה והבנה בכל עניינו של קרח, ובאמת קדושתו שגבה למעלה למעלה, והיה מ'טועני הארון' – מדרגה שלא כל אחד זוכה לכך. וכך איתא מהאריז"ל (ספר הליקוטים תהילים סימן צ"ב) שלעתיד לבוא יעלה ויפרח בתיקון גמור, וכנרמז בפסוק (תהילים צב יג) 'צדיק כתמר יפרח' סופי תיבות קר"ח. מכל מקום התורה כתבה פרשה זו, כדי ללמדנו בינה והשכל את הדרך נלך בה בהתקרב אלינו ואפילו רק לתוך ד' אמותינו איזה ענין העומד בגבולה של מחלוקת, שנזהר לברוח ממנה ולהתחזק באהבת רעים.

ד. כך מבאר הרה"ק ה'דברי ישראל' ממאדז"יץ זי"ע (ליקוטי דברי ד"ה ויקח קרח) את הנאמר בפרשתו (טז א) 'ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי, כי זו הייתה טעותו של קרח שדימה בנפשו אז מ'נעמט זיך אליין - שאפשר לו לאדם לקחת שררה ומנהיגות לעצמו, ולא הבין ש'לך ה' הגדולה', ורק בידו לגדל ולחזק לכל, על כן הגיע עד היכן שהגיע וירד חיים שאולה.

ובזה מבאר את מאמר חז"ל (תענית כה). 'משמיא מיהב יחבי, משקל לא שקלי, שמשמים נותנים לו לאדם את הראוי והנקצב לו, אך 'מלמטה' - משקל לא שקלי, אי אפשר לאדם לקחת מאומה אם לא נתנו לו משמיא. ואי אפשר לו לקחת 'מקח לעצמו', בקנייני ממון, רכוש, שררה וכל דבר אחר. אלא הכל יבוא לידו כפי הקצוב לו בחשבון ממעל, ואף יעמיד זאת לנגד עיניו כי אי אפשר לבריה שבעולם לקחת מעמו את המגיעו, והקב"ה ישלים לו בהרחבה גדולה.

שמעו נא רבותי למעשה שסיפר לי אחד מבני חבורתינו בעי"ת 'בית שמש' יצ"ו, הלה עמד להשיא את בתו בשעטומ"צ ומכיוון שזכה לתואר 'ביתו ריקם' בהידור רב, נדד לאחינו שבגולה לזכות אותם ליטול חלק ונחלה במצוות 'הכנסת כלה', אף לא פסח מיודעינו על המנהג לקחת את עזרתו של ה'דריווער' (נהג) המוליך ומביא את המשולחים מהכא להתם ומהתם להכא, והנה אל מיודעינו נצטרף אחד שהיה גבר אלים מאותם המצפצפים ואומרים בכל עת ועונה 'כולה שלי' באופן של 'כל דאלים'... הלה הכריז ופקד על מיודענו כי הוא נכנס ראשונה לכל ביהמ"ד וביהכנ"ס שיגיעו אליו ורק לאחר שיעשה 'סיום'... מתיר לו לערוך ג"כ 'סיבוב' באותו ביהכנ"ס - אף שלא היו בדבריו אלו אלא 'חוצפה ועזות פנים' קיבל מיודענו את הדין באהבה ולא השיב כסיל כאיוולתו. ויהי ממחרת בעודם מהלכים ועוסקים בעבודתם וכבר יצא ה'אלים' מביהכנ"ס נכנס מיודענו ויצא משם כשהוא שמח וטוב לב ו'סודו' בידו, בבואם לביהכנ"ס הבא וכבר נכנס ה'אלים' אליו הראה מיודענו ל'דריווער' שבידו טשעק (צ"ק) על סך אלף ושמונה מאות \$, הדריווער שהכיר את בעל הצ"ק תמה על סכום נכבד כזה כי לא הכירו כאחד מעשירי העיר, בירר אצלו והעלה בידו כי הלה 'סגר' עסק נכבד וקיבל על עצמו לתת את 'מעשרותיו' לנצרך הראשון שייקלע לידי וזה האיש פגע בו ראשונה, שאלו הדריווער והרי היה לפניו עוד 'גברא' ולא ידע בן שיחו מה הוא רוצה מעמו, עד שנתברר שבאותה שעה שעבר הראשון היה זה האיש בבית הכסא ולא ראה... נמצא זה האיש האלים חשב שבידו לסדר לעצמו - אני ראשון ואיש לא יקח מאומה ממני, ולא הבין שהכל מן השמים, לכל אחד יגיע את שלו ברגע הנכון, מבלי יכולת לבריה בעולם לקחת ממנו, כי 'זריזותו' של הראשון סייעה לידי כך שהסכום הנכבד יגיע לידי השני בעתו ובזמנו.

ה. וכך היה הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע מבאר (הובא באמרי פנחס השלם, שער עבודת ה' אות סב) את דברי הגמרא (חגיגה ד.) 'איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו', איזהו שוטה מי הוא 'שוטה', המאבד את הידיעה, שכל אשר לו הוא רק מה שנותנים לו מן השמים, ואין האדם קונה ומשיג מעצמו מאומה, כי הכל בא אך ורק מהבורא ית' שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים.

ויתבאר עוד בדבריו הקדושים, כי איזהו שוטה המאבד את הידיעה שמה שיש לו אין זה 'משלו' אלא רק בגדר 'נותנים' לו - שאינו אלא מתנה מן השמים, ומעתה מה יתאונן אדם חי, אלא יתבונן ברחמיו וברוב חסדיו אשר הינם בכל עת ובכל שעה, שהלא כל מה שיש לו הרי הם רק מחסדי ה'.

פעם הגיע חסיד אל הרה"ק השפת אמת זי"ע והתאונן בפניו כי הוא 'בעל חוב' גדול, והחובות לוחצים אותו, נענה לו השפת אמת שמה לעשות והינך בעל חוב גדול כלפי שמיא, תפרע את חובותיך לשמים וממילא יהא לך לפרוע גם את החובות שבארץ, תמה אותו חסיד ושאל האם כוונת הרבי לעבירות שבידו שמחויב הוא לעשות עליהם תשובה, השיב לו השפת אמת, כוונתי כלפי מה שנאמר עליו שכן חובת כל היצורים להודות להלל ולשבח... תתחיל להודות לה' ועי"ז תגיע אליך הישועה והרווחה.

וכבר כתב כן ה'תפארת שלמה' (פרשת וירא) לפרש בלשון הכתוב (תהילים קז א) 'הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו', שע"י ה'הודו לה' מביא על עצמו שפע חסדים, היא תביא את ה'טוב', והיא תמשיך שפעת החסדים עד שיהא 'לעולם' חסדו.

כדברים הללו כתבו גם השל"ה הק' (מס' פסחים, מצה שמורה) והחיד"א בספרו 'דברים אחדים' (דרוש לב אות ב) בביאור מה שנאמר (תהילים שם ח) 'ודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם', שהרי 'חסדו' הוא לשון יחיד ואילו 'נפלאותיו' הוא לשון רבים, אלא שאם יודה לה' על החסד שעשה עמו, ואפילו רק על חסד אחד יזכה לקבל רוב ניסים ונפלאות, ולא עוד, אלא ש'נפלאותיו' מורה על ניסים מופלאים יותר מ'חסדו', כי על ידי ההודאה יזכה לקבל עוד כהנה וכהנה. ידוע מנהג עדת החסידים לומר בפניא דמעלי שבתא קודם תפילת מנחה מזמור ק"ז שבתהילים - הודו לה', ונחלקו המנהגים בער"ש שבתוך המועד האם לאמרו אם לאו, פעם נשאל הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע בער"ש חוה"מ האם אומרים 'הודו' אך הוא שתק ולא ענה מאומה - אף שנהגו בחצר הקודש גור שלא לאומרו, מכיוון שכן חזר השואל ושאל כבראשונה, וגם בשנית לא השיב הרבי מאומה, וכך נשנה הדבר עוד כמה וכמה פעמים. עד שהסבירו ל'שואל', מדוע תחזור לשאול, הרבי אינו יכול להוציא בפיו שאין אומרים הודו לה' כי טוב...

את זו דרש הגה"צ מווייטצען זצ"ל בנוסח התפילה (עזרת אבותינו) 'ונתנו ידידים זמירות שירות ותשבחות', כי תיבת 'ונתנו' נקראת מרישא לסיפא וכן מסיפא לרישא (וכמו שכתב הבעל הטורים שמות ל יב), לרמז שאם יתנו ידידים זמירות שירות ותשבחות להקב"ה אף הוא יענה כנגדם וישבח אותם...

ו. ומעניין לעניין באותו עניין, ומהאי טעמא אין לו לאדם להרבות בהשתדלות לפרנסתו יתר על המידה, כי חלקו וגורלו אינם אלא כפי אשר חננו השי"ת ומאשר נקצב לו, ואפילו אם יעסוק בפרנסתו כל היום וכל הלילה בכל

וכך היה הרה"ק רבי שלום'קה מזוועהיל זי"ע אומר, בגשם. כי יודע הוא אל נכון שאין אדם נוגע במוכן יהודי החי מתוך אמונה בה' אינו פוגע בשום בריה לחברו אפילו כמלא נימא (יזמא לח:), ואי אפשר לשום שבעולם ואינו נפגע משום בריה שבעולם לא ברוח ולא בריה שבעולם לתת איזה דבר לרעהו ולא לקחת מרעהו

כוחו ממש לא יוכל להרוויח אפילו פרוטה אחת יותר, אלא שצריך לקיים גזירת מלך 'בזעת אפיך תאכל לחם', אך אין שום 'חיוב' להשתדל יתר על המידה... ועל אחת כמה וכמה שאין לעשות שום השתדלות המתנגדת לרצון ה', שהלא פשיטא שאין מצווה בדבר... ואם כן מה יוסיף לך ומה יתן לך...

סיפר אחד הרבנים, אשר בעת ששילמו ממשלת דייטשלאנד (גרמניה) 'פיצויים' לאלו שסבלו והתענו תחת ידם בשנות המלחמה הנוראה, היה בידו לקבל מהם סכום עצום, אלא שלשם כך היה צריך לשקר קימעא, ולהצהיר שעבר את הגבול בזמן פלוני שהיה שבועיים אחר הזמן האמיתי, ושאל את הרב מבריסק הגרי"ז זי"ע הם מותר לו לשקר בכדי שיהא בזה 'השתדלות' לפרנסתו, ולא רצה להכריע אלא שלחו לגאב"ד טשיבין זי"ע, וענהו 'לדעתי, אין מצות השתדלות על ידי שקר' (הובא בשר התורה עמ' 480), ואם אין מצות השתדלות בדבר - שוב אין היתר...

סיפר הגה"צ רבי משה אהרן שטערן זצ"ל משגיח דשיבת קאמניץ, שפעם נסע למדינת שוויץ לזכות נדיבי עם במצות החזקת הישיבה, והיה בדעתו להתפלל תפילת שחרית ביום מסוים בבית הכנסת פלוני כדי לדבר על ליבם של המתפללים שם, והנה נודע לו בערב שלפני כן כי אין מקפידים שם על 'זמן תפילה' על כן גמר בדעתו שלא להתפלל שם למרות 'הפסד הממון', ואכן הלך להתפלל בביה"כ אחר. לאחר מכן פגש אותו משולח אחר אשר הכירו, ואמר לו, כמה הפסדת שלא הגעת היום לבית הכנסת ההוא, שכן הגיע גביר אדיר וחילק לכל אחד שטר בסך מאה פראנק (שהיה זה סכום נכבד ביותר בשנים ההם). לעת ערב הלך רבי משה אהרן לאותו בית הכנסת להתפלל מנחה ומעריב, והנה רואה הוא את אותו גביר, ניגש אליו וסיפר לו שאוסף מעות לטובת קיום הישיבה, ומאחר שלא היה כאן בבוקר על כן מבקש עתה את נדבתו, הוציא הגביר מכיסו מאה פראנק ונתן לו, לאחר מנחה נשאר רמ"א שם להמתין לצאת הכוכבים להתפלל מעריב, ובינתיים ניגש הגביר אל הגבאי, והראה לו על רמ"א באמרו שהכרת פניו ענתה בו שגברא רבא הוא ומבקש לדעת מה טיבו, וסיפר לו הגבאי על מהותו ועל מעלותיו, וניגש הגביר והוסיף לו עוד שלוש מאות פראנק על נדבתו הראשונה. ובסוף תפילת מעריב חזר אותו עשיר לרמ"א, וסח בפניו שהגיע מארה"ב לשוויץ לזמן מה, והביא עמו סכום כסף גדול לחלק לצדקה, אולם מאחר שלא היו שם נצרכים הרבה אזי נשאר בידו ממון הרבה שכבר הוקדש לצדקה, ומאחר שרואה הוא עליו שהוא 'איש המעלה' על כן נותן לו כל הסכום שנותן בידו, והוציא מכיסו עוד אלף פראנק טבין ותקילין ונתנם לו.

והיה אומר רמ"א, הנה ראו בעיניכם כיצד הקב"ה 'מכין מצעדי גבר', שהלא אם הייתי מגיע בבוקר להתפלל שחרית אזי היה נותן לי הגביר מאה פראנק, כדרך שחילק לשאר המשולחים, ואף לא היה משים ליבו אלי, שהרי היו שם עוד הרבה שבקשו צדקה. על כן סיבב הקב"ה שלא אגיע אלא למנחה, ורק אני לבדי נגשתי לדבר אל לבו, וממילא הבחין בי באופן מיוחד, ונתן עיניו ולבו לברר אודותי, וכך זכיתי לקבל כל אותו הסכום. זאת ועוד, שלעולם אין לו לאדם לעשות 'השתדלות' שלא כדין, שדייקא מפני שנזהר להתפלל בעיתו ובזמנו על כן זכה לקבל אלף וארבע מאות פראנקים, י"ד פעמים ממה שהיה 'נשכר' אם היה עושה השתדלות אסורה ומגיע לשם לתפילת שחרית.

ז. שמעתי מאחד מחשובי הרבנים מגדולי מרביצי התורה בעיה"ק ירושלים לבאר את הנוסח שאנו אומרים בזמירות למוצש"ק 'זרענו וכספנו ירבה כחול', מה ענין זה לזה. וביאר בדרך משל לשני ידידים מנוער שלמדו יחדיו ב'תלמוד תורה' ומשם בישיבה וכו'. לאחד מהם נולדו ח"י (18) צאצאים בליעה"ר, שכל אחד מהם בנה בית בשעטומ"צ והוליד לא פחות מט"ו (15) עד י"ז (17) צאצאים, ואף 'תולדותיהם כיוצא בהם'. לעומתו עמד רעהו בקושי עם בן יחיד ובת יחידה שנולדו לו בהפרש שנים רבות בין זה לזו, ואף בניו הלכו בדרכיו וכיו"ב לגבי דור השלישי. נמצאו השניים עומדים כשהם מתקרבים לשנת התשעים - לזה כשלושת אלפי צאצאים, ולרעהו כשני מניינים צאצאים ותו לא מידי... וכי יעלה על הדעת לומר שזה נטל מזה... והרי אפילו השוטה לא יאמר שבא זה ולקח צאצאיו הרבים ממכסתו של ידידו מנוער...

ובזה יתבאר ה'סמוכים' שבין 'זרענו לכספנו' - כי כמו שבזה לא תאמר שאחד נטל וחטף משל רעהו, ובוודאי שאין ריבוי בניו של פלוני באים לו 'על חשבון רעהו'. כיו"ב ממש לענין 'כספנו' אין מקום לחשוב ולומר כי ריבוי של האחד בא לו על חשבוננו של השני.

באר הפרשה - פרשת קרח

כוחות מתנגדים זה לזה, שמיכאל ממידת החסד וגבריאל ממידת הגבורה, והמעם בזה, כי המלאכים מתבוננים ומכירים במי שנותן להם את כוחם ומהותם, והיינו שהן החסד והן הגבורה בא להם מכוחו של קוב"ה. 'כי אין המחלוקת רק (בנפרדים) למטה, שכל אחד מתנשא לומר אני אשתרר מחמת חכמה שבקרבי או איזה מעלה אחרת שיש בי, וכל זה כיוון שטועים מדרך האמת ושוכחים כי היוצר הוא הנותן להם כח לעשות חיל, ומשום זה תהיה 'קנאת איש ברעהו' - כשרואה שלו חסרו כל אלו הדברים לכן מקנא בו ושנאה נפשו את חברו, אך המאמין בהאי עלמא (כדוגמת המלאכים בשמי מעל) שהכל בא בחשבון מדוקדק מן שמיא אין בו כל קנאה וכל קמטה.

ויזכור את דברי הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע (ביהנהגות' שלו), וז"ל. להיזהר מכעס, וטוב לזכור כי הכל מהבורא ית', כדאיתא (הולין ז'): אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, ואפילו מבעל בחירה. וכאשר האדם חי באמונה שאין דבר הנעשה שלא בהשגחה העליונה יהא נקל בעיניו להתגבר על מידת הכעס, שהרי מאמין בכל ליבו ונפשו שישום אחד

אם לא ציווה ה' כי כך יהיה. אם כן, על מה יפגע בחברו (כתשובה - נקמה או עונש, על מה שעולל לו וגרם לו רעה) הרי חברו לא עולל לו מאומה. כמו"כ מה לו להיפגע ממנו אם לא רעהו הוא 'הפוגע', כי כל אשר עשה לו רעהו על פי מאמר ה' היה".

אם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. כי כאשר אי מי קילל אותך או ברכך, הויקך או הועיל לך ברוח בגוף בנפש ובנשמה, ביזה אותך או לאידך כיבר אותך, העניק לך או לקח ממך, דיבר עליך טוב או רע וכו' וכו"ב. הרי המאמין יודע אל נכון שלא מידי פלוני הביוון, ולא אלמוני קיפח את פרנסתו, לא ראובן קלקל לו את השידוך, ולא שמעון דיבר עליו סרה לעיני כל הקהל, לא לוי לקח לו את ה'עמוד' ולא יהודה הסתיר לו את 'אור החמה' בבניית המרפסת (הפחותה מד' על ד' אמות)... וכו'. כי כל אלו המעשים והמאורעות נעשו על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו. ומה לו לאדם כי ילין על חברו".

וכן איתא מהרה"ק ה'עבודת ישראל' מקאזניץ זי"ע (פרשת נח ד"ה אלה תולדות) דהנה מצינו שאצל המלאכים אין בהם לא קנאה ולא שנאה, הגם שהם

ח. סיפר הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע על שני צדיקים קדושי עליון שלימים גבה טורא ביניהם על עניינים נעלים ורמים. שלח אחד מהם שהיה ידוע בגאונותו הכבירה יותר מרעהו מכתב אל הצדיק השני וכתב לו 'הידעת לספור כל אותיות שבתורה... הידעת לספור כל אותיות שבש"ס... הידעת לספור כל אותיות שברש"י... אם לאו כלך לך ומה לך כי באת לחלוק עלי'. שלח לו הצדיק השני במענה לאמר 'אודה ולא אכחיד כי אכן לא ידעתי לספור כל זאת, אך ידיעה אחת ידעתי - 'ידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ועל הארץ מתחת אין עוד', וחוששני שידיעה זו לא ידע מר... (דברי תורה פר' בראשית).

ט. ואכן, כאשר יחיה באמונה זאת - וכל ה'הלוך ילך' שלו יהיה עפ"י 'דרך האמונה' יחסוך מעליו כל צער וכאב לב הבא לאדם מ'קנאה תאוה וכבוד'. כי באמונתו יודע הוא א. שאין יכולת ביד בריה בעולם לקחת מעמו מאומה, ובזה יחסוך מעצמו את הקנאה, שהרי כל אשר לרעהו אינו על 'חשבוננו', ואם ירצה הקב"ה יעניק לו פי אלף ככה מבלי שיצטרך לקחת מאומה מרעהו ה'מצליח' והעשיר. ב. עוד ידע שאין ביד בריה בעולם לתת לו מאומה (רק בציווי ה' ניתן לו) ובזה מונע מעצמו רדיפת הכבוד, כי גם ה'כבוד' ביד ה' הוא. ג. אי אפשר לו לקחת לעצמו איזה הנאה אם איננה קצובה עבורו מן שמיא, ובזה חוסך את התאוה.

וכך מתאמרא משמיה דהרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע, שהנמצא בהאי עלמא ורואה שיש מנהיג לבירה - אי אפשר שיקנא בחברו, או יתאוה לדבר גשמי, וכן לא ירדוף אחר הכבוד, כי יודע הוא שאין עוד מלבדו, ומה שיש לזולתו או שאר תאוות אינם אלא פרי הדמיון, כי אי אפשר שיגיע לאדם יותר מכפי הנקצב לו מלעילא. וזה פירוש דברי המשנה (אבות ד' כא) 'הקנאה התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם', כי השקוע בג' דברים הללו סימן הוא שאיננו חי כלל בהאי עלמא (באור האמונה), כי אם בעולם הדמיון והכזב.

וכבר ביאר הרה"ק מקאברין זי"ע (הובא באמרות משה ערך טהרת המידות) את הנאמר בקרא (תהלים לג ח) 'ממנו יגורו כל יושבי תבל', והרי מצינו הרבה מ'יושבי תבל' שאינם יראים את ה', והיאך אמר ממנו יגורו כל יושבי תבל. ומבאר, עפ"י דברים אלו, כי 'הקנאה התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם' נמצא שאיננו בכלל 'יושבי תבל'...

כל צבאם החיה רוחו של שמעי בשעה שדיבר דברים אלו לדוד, כי אילו נסתלק רוח פיו ית' רגע אחד מרוחו של שמעי לא יכול לדבר מאומה, ולזה נחשב ש'ה' אמר לו קלל'י"א (ועיין עוד ב'חינוך' מצוה רמא בשורש איסור 'לא תקום').

ונחשב לכם - האיש הפשוט ייחשב ב'עבודתו' כעבודת כה"ג לפני ולפנים

עוד למדנו מפרשתא דא, כי הקב"ה שברא עולמו לא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות, ולכל בריה ובריה הועיד את תפקידה ושליחותה בעולם הזה, ועל כל אחד לעבוד את ה' על מקומו ומכונו, והאדם הפשוט הממלא את שליחותו בעולם חשוב הוא לפני בורא עולם באדם הגדול בעבודתו הגדולה². וכמו שאמר הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע אם היה קרח יודע שאפשר לעבוד את ה' בהיותו תחת ה'פיעטליק' (תנור החימום בבהכ"נ וביהמ"ד, ולאחריו היו יושבים כל החלשים שבעם) ועבודתו תחשב כעבודת הבהן גדול בהיכנסו לפני ולפנים לא היה מתחיל כלל וכלל במחלוקת³,

לא פגע בו והזיקו, ואף הוא לא הפסיד לעצמו על ידי רשלנותו וכדומה, אלא הכל היה כפי אשר נגזר משמיא'.

ואף אם 'נראה לעיניים' שפלוני עשה לו ממוזב ועד רע, יבין כי הוא שלוחו של השי"ת ולא מעצמו עשה את הדבר הזה כדאיתא ב'ספר התניא' (אגדה"ק ב"ה), וז"ל (בשינוי קצת). אמרו חז"ל כל הכועס כאילו עובד עכו"ם. והטעם מובן ליודעי בינה, לפי שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה, כי אילו היה מאמין שמאת ה' הייתה לו זאת, לא היה כועס כלל, ואף שחברו שהוא 'בעל בחירה' מקללו או מכהו או מוזיק ממונו [ואכן, מוזיק זה יתחייב בדיני אדם ובדיני שמים על רוע בחירתו], אעפ"כ על הניזק כבר נגזר מן השמים, והרבה שלוחים למקום. ולא עוד אלא אפילו בשעה זו ממש שמכהו או מקללו מתלבש בו כח ה' המחייה אותו, וכמו שאמר דוד המלך בעת ששמעי בן גרא קללו 'קללה נמרצת' - ה' אמר לו קלל' (ש"ב טו י). והיכן אמר ה' לשמע' (והרי לא שמענו מעולם ששמעי בכלל נביא ה' היה), אלא שמחשבה זו שנפלה לשמע' בלבו ומוחו - מאת ה' באה לו. ורוח פיו המח'

י. ומתוך אמונת איתן יסבול כל אשר יבוא עליו, ומצינו נפלאות בשבחה של 'סבלנות' (לסבול ולקבל את הנהגת הבורא עמו מתוך אהבה ושלווה הנפש) בביאורו של הרה"ק החת"ס זי"ע (ברכות לב. חולין פו.) על דברי הגמרא (תענית כה.) שזוגתו של רבי חנינא בן דוסא בכתה בפניו על מצבם הדל, התפלל ר"ח ויצתה כמין פיסת יד והושיטה לו רגל אחד משלחן של זהב, בלילה ראו בחלום שכל הצדיקים אוכלים לעתיד על שולחן של זהב עם ארבע רגלים, ואילו הם יושבים על שולחן עם שלוש רגלים (עיין בגמרא דידן שהראוהו שלכולם יש ג' רגלים ולהם רק ב'), מיד הבינו שרגל זו שניתנה להם היא אחד מרגלי שולחנם לעולם הבא, ביקש רחב"ד רחמים שיחזרו לקחת מהם את הרגל, ואכן הרגל נלקחה מעמו בדרך נס. ומבאר ה'חתם סופר' ששלשה רגליים מכוונים כנגד ג' עמודי עולם, תורה, עבודה וגמילות חסדים, ורגל הרביעי מורה על עניין הסבלנות ומידת ההשתוות כי מידה זו היא אחת מעמודי ומעמידי עולם, ולכן כשלא סבל את מצבו וביקש שימתיקו לו את דינו ונתנו לו 'זהב' כראוי לו, ממילא נחסר משולחנו רגל הד', כי הוא כנגד מידת הסבלנות, ומשהבין כל זאת חזר לסבלנותו, וחזרה הרגל לשולחנו. ומכאן למדנו על רום מעלת הסבלנות, שהרי היא שווה בערכה לתורה ולעבודה ולגמילות חסדים, והעולם עומד עליה כמו שעומד על אותם ג' דברים. יא. וכן איתא במדרש גבי יוסף הצדיק ואחיו שבטי קה (בר"ר וישב פד יח) 'כשרצית נתת בלבם לאהוב וכשרצית נתת בלבם לשנוא'. כי ה'אוהב' אינו אוהב מעצמו אלא הקב"ה נותן בלבו לאהוב, וגם ה'שנוא' אינו עושה זאת אלא כי כן גזר המלך ב"ה.

יב. ואכן, גם הנבחר לגדולה אין לו במה להתגאות מכמה טעמים. א. כי מי אמר לו שהוא גורם נחת רוח לבורא עולם יותר מהאיש הפשוט. ב. כמו שאמר הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע על הפסוק בפרשתן (יה כז) 'ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב'. כי כמו שחלק התבואה הנבחרת להיות קדושה בקדושת תרומה לא תתגאה על חברותיה שנשארו חולין, אחר שיודעת כי לא מחמת שום יחוס וחשיבות בעצמותה נתקדשה בקדושת תרומה, כך לדידן - ונחשב לכם תרומתכם, שיהיה חשוב בעיניו ההתרוממות מעל אחרים אם בתורה אם בעבודה, כאותה תרומה של דגן מן הגורן וכמלאה מן היקב, כי גם זה אינו אלא כי בו בחר ה' ולא מחמת איזה מעלה שיש בו, רק כי כך עלה ברצונו הפשוט.

יג. בדרך זה ביאר הרה"ק הרבי ר' בונם זי"ע הטעם שנעשה נס במטהו של אהרן 'ויוצא ציץ ויגמול שקדים' (יז כג), שלכאורה מה צורך בהוצאת הפרחים, ולא היה די בגידול השקדים, אלא שבא הקב"ה לרמז בזה, שהנה בכל

באר הפרשה - פרשת קרח

על זה קיבל שלום בכל יום, אמנם, אם יעזוב אביי את דרכו וילך לעשות כמעשי אבא אומנא אזי יפסיד מלהיות אביי, ואף להיות כאבא אומנא לא יגיע. כי רק מן המקום שיועד לאדם מן שמיא משם יגיע לשלימותו.

ובעין זה איתא מהרה"ק הרבי ר' בונים מפשיסחא זי"ע (הובא בשפתי צדיק בפרשתו, ה) שקרח רצה להתפלל ב'קודש הקדשים' ככה"ג, ונעלם ממנו אשר אותה תפילה יכולים ממש להתפלל בכל מקום שבעולם (אף שבוודאי חשיבות מיוחדת יש להם למקומות הקדושים מ"מ כשנודמן לו שאי אפשר לו לעזוב את ביתו ומקומו, ידע שאותה תפילה אפשר לו להתפלל ולפעול ממקומו)¹⁰.

ולא יהיה כקרח וכעדתו – הרחק מן המחלוקת וביותר בראשיתה מפורש אמרה תורה (יו"ה) 'ולא יהיה כקרח וכעדתו'¹¹, ואיתא בגמרא (סנהדרין קי.) 'ויקם משה וילך אל דתן ואבירם', אמר ריש לקיש מכאן שאין מחזיקין

ומה שחלק על משה ואהרן היה רק מחמת שדימה בנפשו, שיש הפרש וחילוק בין עבודת הגדולים לעבודת הקטנים".

וכך איתא בגמרא (תענית כא:) אבא אומנא (שהיה רופא מקיז דם) היה מקבל 'פריסת שלום' מן השמים בכל יום, לאביי הייתה פריסת שלום זו בכל ערש"ק, ולרבא כל ערב יוה"כ, חלשה דעתו של אביי על כך שאינו מקבל שלום בכל יום כאבא אומנא, אמרו לו מן השמים, לא תחלש דעתך - 'לא מצית למעבר כעובדיה (פי' לא תוכל לעשות כמעשיו) של 'אבא אומנא' כמבואר שם בגמרא שפעל גדולות ונצורות בשמירת קדושתם של ישראל, ע"כ דברי הגמרא. יש שפירשו לא מצית למעבר כעובדיה, כי לכל יחיד ויחיד תפקיד אחר בעולם, אביי מאיר את העולם בתורתו, ועל זה קיבל פריסת שלום בכל ער"ש, ואילו אבא אומנא שהיה 'רופא המקיז דם' - ובעבודתו שמר על גדרי הקדושה

עץ יש ענפים ופירות, ואין נאכלים אלא הפירות, אך מעולם לא שמענו שיטענו בני העולם לאמר, אם כן שאין צורך בענפים מדוע בראם הקב"ה... אלא שכך הוא דרך הוצאת הפרי, כאשר העץ יונק את המים שבארץ על ידי השורשים שבקרקע, ועובר הלחלוחית דרך הגזע והענפים עד שמגיע אל הפרי, וכולם שווים לטובה. וכך הראה הקב"ה כנגד טענת קרח שרצה להיות כהן גדול בדויקא, שיש לו להקב"ה צורך גם ב'ענפים ובפרחים' ולא רק ב'שקדים'... יד. וכבר זעק הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע מנהמת לבו וז"ל. 'פתח להם נועם ורצון לפתוח שערי רצונך' (זמר קה אכסוף), וצעק (הרה"ק) בקול, ס'איז פאראנען וועלן דאווענען, ס'איז פאראנען וועלן לערנען, אבער וועלן וואס דער רבש"ע וויל, דאס איז גאר עפעס אנדערש... (ובתרגום, יש אדם אשר בוער בקרבו רצון וחשק להתפלל לפני ה', ויש אשר יבער ברצון ללמוד, אבל לרצות ולשמוח במה שהקב"ה מעמיד לפניו זהו עבודה נעלית וגבוהה פי כמה) וזוהי הבקשה 'פתח להם נועם ורצון - לפתוח שערי רצונך' מיר זאלן וועלן וואס דו וויליסט (שנרצה את אשר אתה רוצה מאתנו, הובא בספר מזקנים אתבונן ח"ב עמ' שעא, פר' תזריע תרפ"ט צפת).

אחד מחסידי הרה"ק ה'ברכת אברהם' זי"ע הוכרח לשהות בימי ראש השנה באמריקה הרחוקה, ובצר לו שלח אליו מכתב ושפך את מר ליבו על שלא יוכל לשהות בימים הנוראים והקדושים אצל הרבי, ענה לו הרבי לכל יהודי – במקום שהוא נמצא, שם העמיד ה' סולם מוצב לעלות על ידו השמימה, כמו שמצינו שהסולם של יוסף הצדיק היה דייקא בערוות הארץ בארץ מצרים, ומשם העפיל למדרגותיו הגבוהות בקדושה להיקרא 'יוסף הצדיק', כמו כן כעת שהינך נאלץ לשהות בימים הקדושים בארה"ב הרי ששם הכין לך הקב"ה סולם גבוה מעמקי האדמה עד שמי רום, ודייקא משם תתעלה ותתקרב לצור העולמים, על כן קבל נא זאת באהבה ובשמחה...

טו. בדרך זה ביאר הגאון רבי שניאור קאטלער זצ"ל ראש ישיבת ליקוואד מה שנאמר ב'תהילים' בפרק שירם של 'בני קרח' (מזמור מח) 'דמינו אלוקים חסדך בקרב היכלך' (פסוק י), שדימינו בנפשנו שניתן להשיג גדלות הבורא ית' רק בקרב היכלך – בקדש הקדשים, על כן ביקש קרח כהונה גדולה שיוכל להיכנס לפני ולפנים, אמנם לבסוף חזרו בתשובה והבינו טעותם כי האמת היא כהמשך המזמור (פסוק יא) 'כשמך אלוקים כן תהלתך על קצוי ארץ', שאין צורך להגיע ל'קרב היכלך' דייקא אלא ניתן להשיג תהלתך בכל קצוי ארץ, ואפילו במקומות הרחוקים ביותר... וזהו שאמרו (סנהדרין קי.) 'מקום נתבצר להם בגיהנם וישבו עליו ואמרו שירה', ללמד שאפילו אם נמצא האדם בגיהנם יכול לומר שירה ולעבוד את השי"ת, כי 'אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך' (תהילים קלט ח).

טז. כך אומרים בשם הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, שזה ברור שהפסוק 'ולא יהיה כקרח וכעדתו' לא בא לומר למי שאינו צודק בטענתו שאסור לו לחרחר ריב (דזה פשיטא), אלא אדרבה, אף כשהינך צודק הרחק מן המחלוקת...

עפ"י דברי הגמרא (בבא מציעא פה.) 'כל שהוא ת"ח ובנו ת"ח ובן בנו... תורה מחזרת על אכסניא שלה, וזהו רק לענין 'תורה' אבל לענין יראת ה' אין כאן 'מחזרת על אכסניא שלה' כי הבחירה נתונה בידי כל איש ואיש (אף שאם בא ליטהר 'זכות אבותם מסייעת' אבל הבחירה נתונה בידיו...) ולכן ייחסו אחר אבותיו באמרו אף אם תהיה בנו של 'קדושי עליון' ושרפי מעלה - בן יצהר בן קהת בן לוי לא יועיל הדבר מאומה לענין יראת ה', אם ירצה לפרוש מדרכיהם הרשות נתונה בידו ל"ע, אין לו אלא לקנותה ביגיעת עצמו...

הכל מודים שבעיצומה של מחלוקת קשה עד מאד לפרוש ממנה. מ"מ יש לו לאדם להתאמץ ולברוח משם ע"י שיתבונן היטב בתוצאות המחלוקת, כמה שנאמר (עמוס ה יג) 'זהמשכיל' בעת ההיא ידום'. כי לאחר מעשה יראה שכל יגיעתו לטובתו הייתה, שהרי

במחלוקת", דאמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר 'ולא יהיה בקרח ובעדתו'. ופירש"י אין מחזיקין - אף שכבר החלה המחלוקת - אסור להם להתחזק ולהמשיך במחלוקת אלא ילמדו ממשה רבינו שמחל על כבודו ובעצמו הלך אליהם כדי לבטל מחלוקת".

ואכן יגיעה עצומה נדרשת מהאדם להתרחק מן המחלוקת, וכך ביאר הרה"ק ה'אורח לחיים' מזלאמשוב זי"ע (בריש פרשתו) מה שכתב רש"י (בריש פרשתו) בן יצהר בן קהת בן לוי - ולא הזכיר בן יעקב, שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם, שנאמר (בראשית מט ו) בקהלם אל תחד כבודי. ולכאורה תמיהה מילתא, מדוע הוצרכו בכלל לייחסו במעשה המחלוקת, היה לו לומר 'ויקח קרח' ותו לא מידי, לשם מה הזכיר בן יצהר בן קהת וכו', אלא מבואר,

הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע ביאר מנהג ישראל תורה שהיה החתן דורש בשמחת הנישואין ומפסיקים אותו באמצע בשירה ובזמרה ואין מניחים לו לסיים דבריו, כי רצו ללמד את החתן העומד בתחילת דרכו בבניין ביתו בטרם צאתו 'לעולם המעשה' כי 'א איד טאר דאך נישט אויספירן' (אסור ליהודי שתהא מילתו האחרונה והקובעת...), ואין לו לעמוד על שלו מתוך עקשנות ולהתנצח להוכיח צדקתו בפלפולים וקושיות ותירוצים, אלא יחדל מדבריו ודיו בכך. יז. הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (בפרשתו ד"ה וישלח משה) מבאר שהכתוב בא להזהיר אותנו, שלא נאמר הנה פלוני 'מוחזק' הוא כבעל מחלוקת, גם מתמול גם משלשום מורגל הוא לעורר מדנים... אין כל טעם לקרוא לו ולפשר בין הניצים... לא כן הוא, אלא תמיד צריך לקרוא לשני הצדדים לקראת שלום, וכמשה רבינו שקרא לדתן ולאבירם לשלום אף שכבר הוחזקו במריבה, שכבר במצרים היו השנים 'נצים' והכה הרשע את חברו, אף על משה ועל אהרן עוררו מדנים, כמו"ש (שמות ה כ) 'ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם בצאתם מאת פרעה', וברש"י כל 'נצים' הם דתן ואבירם, וז"ל החת"ס 'אין מחזיקין במחלוקת' ר"ל דאין הולכין בתר חזקה במחלוקת, אעפ"י שכבר ניסה לעשות שלום זה ג' פעמים ולא עלתה בידו, עכ"ז כל יעשה עצמו כמתייאש, וינסה כוחו עוד הפעם וה' יברך את עמו בשלום, עכ"ל. יח. וידע 'בעל המחלוקת' כי סוף דבר שישוב ויחזור ה'גלגל' בעולם, כדברי הרה"ק החיד"א זי"ע (צווארי שלל, הפטרת פרשת חוקת) בביאור דברי המשנה (אבות ד ג) 'אל תהי בז לכל אדם' כי סוף דבר מה שביזה את חברו יגרום שחברו יעלה לגדולה וזה המבזה יצטרך לבקש ממנו טובתו... וזהו המשך דברי המשנה, 'שאין לך אדם' שתבזהו אשר לא כדת 'שאין לו שעה' - בשביל שסבל בזיון וחטאת לו.

ובזה מבאר החיד"א את דברי 'פתח' שענה לאחיו כששאל אותם 'הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית אבי, ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם, ויאמרו... לכן עתה שבנו אליך' (שופטים יא ז-ח). ומבאר, דזאת ענו לו, אכן, זה עצמו שגרשונו אותך לכן עלית לגדולה ונגרם שנצטרך לבוא להתחנן אלך שתיטיב לנו, ובה נמי רמזו לו שלא יקום ויטור להם רעה, כי כל גדולתו באה לו בזכות רדיפותיהם, נמצא ש'טובה' הם גרמו לו ולא רעה.

יט. איתא בגמרא (סנהדרין קט): און בן פלת אשתו הצילתו, שכך אמרה לו, מאי נפקא מינה לך, אם אהרן כה"ג אתה תלמידו ואם קרח כה"ג אתה תלמידו, ועליה נאמר (משלי יד א) 'חכמת נשים בנתה ביתה'. והתמיהה ידועה, וכי חכמה גדולה יש בדבריה, והרי לא אמרה אלא דברים פשוטים בתכלית ההבנה. וביאר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל כי אכן, זכירת דברים 'פשוטים' בשעה שבווערת אש המחלוקת - 'חכמה' גדולה היא, והיא היא תבנה הבית. וכל איש ואיש ילמד מכאן לזכור את הדברים הברורים לו בכל עת... ומשום מה בהגיעו לשעת מעשה - בעת התלקח האש פרחו כל ידיעותיו כלא היו... מה יעשה האדם ויחיה, יתעלה מעל 'רגש' לבו הבוער בקרבו ב'רגשות'

באר הפרשה - פרשת קרח

חיייו של בעל המחלוקת אינם חיים, ובכל פינות שהוא פונה מסובב הוא בריב ומדנים². וה'פיקח' יראה את הנולד³, ובעודו עומד על 'פתחה של מחלוקת' מבחזין ימנע בכל כוחו שלא להיכנס ב'בוץ' נורא זה ששמו 'מחלוקת' כי זמן כניסתו לבוץ ידוע ואחריתה מו ישרנה.

כלימה או כעס וכדו', ויתבונן ב'דעתו' מה יעלה בסופו של ריב ומדנים, וימצא שההפסד מרובה על הרווח הנדמה. כ. יש שביארו ביסוד זה, דעל כן אחר מעשה דקרח ציוה ה' לקחת כל שבט איש מטהו - 'והנה פרח מטה אהרן ויצץ ציץ ויגמול שקדים... למשמרת לאות לבני מרי' (יז כג-כה), ולרמז בא, כי המחלוקת דומה לשקדים שיש בהם כמה מינים - מרים ומתוקים, וטבע המתוקים שתחילתן מר וסופן מתוק, ואילו ה'מרים' תחילתן מתוק וסופן מר (עירובין כח: ונפק"מ לענין מעשר, עיי"ש) - והלימוד לדידן, כי כן היא מציאות הדברים במחלוקת, אם תחילתו מתוק - היינו שנוקם ונוטר, מציק ומזיק על ימין ועל שמאל, ומרגיש 'מתיקות' מתאוות הנקמה והניצוח, הרי סופו מר (כי מלבד ענשו בעולם העליון הרי) גם בעולם הזה חיייו של בעל המחלוקת קשים ומרים - בכל אשר יפנה מריבים עמו וכו'. אבל אם תחילתו מר - שבראשית ותחילת המחלוקת נמנע מלהיכנס בה, ומתייגע יגיעה רבה שלא להשיב למחרפיו דבר, אזי אף שלעת עתה מר לו וקשה ביותר, מכל מקום סופו מתוק - כי יש תקוה לאחריתו בשכר אין קץ, לא מיבעיא לעולם הבא, אלא אף כאן בעולם הזה - מה טוב חלקו וחבלו של החי בלא מחלוקת ומדון, חיים מאושרים ושלווים. מעניין לעניין באותו עניין, יש שהקשו, כי בשעה שעמדו משה ואהרן לפני פרעה השליך אהרן את מטהו ונהפך לתנין, וכן עשו גם חרטומי מצרים, 'וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינים ויבלע מטה אהרן את מטותם' (שמות ז יב), ואמרו חז"ל (שבת צז.) שנעשה נס בתוך נס, שלאחר שנהפך להיות מטה כבראשונה בלע את מטותם, ולפי"ז צריך ביאור, מדוע הוכיח הקב"ה שבחר באהרן על ידי שפרח מטהו ויצץ ציץ, ולא עשה זאת כמו במצרים - שיבלע מטה אהרן את מטות שאר הנשיאים. ומכאן למדנו, כלל גדול והנהגה ישרה לעת מחלוקת, שכאשר מתעורר ויכוח ומדון עם מי הצדק, או מי גדול ממי, אין לו לגדול 'לבלוע' את השני בכדי להוכיח את צדקת דרכו, ולא ישפיל את רעהו עבור כן, מה יעשה, יגדיל את עצמו, בהוספת מעלה על מעלותיו, יוציא פרחים וציצים ושקדים... עד שממילא יראו הכל כי הוא גדול מרעהו.

על הגר"א מסופר, שבימי ילדותו שיחק עם חבריו בקורה הניצבת על מוט של מתכת, ושני נערים יושבים משני צידי הקרש, כשאחד יורד עולה חברו כנגדו (נדדה). אך כעבור כמה זמן קצר עזב את המקום והפסיק מלשחק, בהסבירו - היאך אוכל לשחק כאשר יסוד המשחק הוא להתרומם מעלה מירידת חברי...

מעין זה העידו על הגה"ק רבי ישראל סאלאנטער זצוק"ל שפעם ראה בדרך הילוכו ברחוב שני ילדים המתווכחים ביניהם מי מהם גבוה יותר, ותוך כדי וויכוחם דחף אחד מהם את משנהו מהמדרגות (שעמדו הילדים עליהם) והכריז בניצחון, כעת אני הוא הגבוה ואתה הנמוך, התבטא עליו הגרי"ס בביטוי חריף ביותר, והוסיף לומר כי הנהגה זו מוכיחה על מידות מגונות ביותר, שהרי ילד זה מגדיל את עצמו על ידי שהפיל אחד מישאל.

כא. ובכלל, המתבונן היטב יבין וישכיל כי 'כל ימינו בהם שבעים...' מדוע יניע את כל אמות הסיפים בשעה שאי מי עולל לו משהו, וכי שווה להכניס כל כך הרבה כוחות וכו' בעולם החולף כל כך מהר, שהיום כאן ומחר ב... ובפרט שהרי בכל ענין מענייני עולם - כעבור שנה ושנתיים ישחק הוא בעצמו על שעשה 'עסק' מכל שטות, כי כעבור זמן נראה הכל בעיני האדם כשטויות וכהבלים שאין בהם ממש - אף אם תהיה המחלוקת על דברים (הנראים) כעומדים ברומם של עולם כי רק 'בשעת מעשה' יבלבלהו היצר כי כל כך חשוב הדבר - ואם לא 'יסדר' עתה את פלוני, או לא ינקום באלמוני אזי רע ומר יהיה סופו... אך כאשר 'יתפקח' מיצרו יראה כי הכל הבל. והן הן דברי הרמב"ם (דעות ז ז) 'ראוי לו לאדם להיות מעביר על מדותיו על כל דברי העולם, שהכל אצל המבינים דברי הבל והבאי ואינן כדי לנקום עליהם'.

מעשה שהיה אצל הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות בעל ה'מטה אפרים' זצוק"ל, שכידוע היה עשיר גדול, ואף היה לו 'בנק' בבעלותו. פעם נפל בביתו בקבוק יקר (העשוי מקריסטל) - שהיה שווה לערך הון רב מאד, והנה, ר' אפרים זלמן לא שת לבו להפסד הגדול - והמשיך בלימודו וסדר יומו כאילו לא אירע מאומה, אך לעומתו - הרבנית שראתה לנגד עיניה את ה'שבר' הגדול והנורא - הצטערה צער גדול על ההפסד המרובה שנחלו זה עתה, ועל כולנה לא הייתה יכולה לסבול איך בעלה הגדול יושב בניחותא לנוכח 'חסרון כיס' כזה - כאילו לא היה הבקבוק שווה כי אם כשווה פרוטה אחת או שניים לכל היותר. ותשאלהו - לניחותא מה זו עושה. ויען ר' אפרים זלמן

וכבר כתב השל"ה הקדוש זי"ע בשער האותיות (אות מניצוץ אחד של אש תתגדל המדורה²², ותאכל האש ב' בריות, יד) ואיסור מחלוקת הוא במשהו - כי עד אברון²³. וכמו שאמרו חז"ל בסנהדרין (ז): האי תיגרא

ויאמר - לעת עתה לא אוכל לבאר לך מנין לי שלוות נפש כזו, אמנם בעזי"ת לפקודת השנה אבאר את כל הענין. הרבנית ייחלה בכליון עינים לבוא ה'א"צ' (יום השנה) של הבקבוק ז"ל... מיד כששקעה החמה בליל היא"צ מיהרה אל הרב לשאלו שיבאר בטוב טעם ודעת את שלוות נפשו באותו יום השבר. שאל אותה הרב, וכי כעת עדיין כואב לך הדבר, ותען ותאמר, אודה ולא אבוש כי כעת אין לי כל הרגש צער או כאב על אובדן הבקבוק. ומדוע - שאלה הרב, אחר שכבר עברה שנה תמימה עם כל מאורעותיה איך אזכור כדבר הזה, אמר לה הרב - אני בגרתי על אתר בשנה תמימה... כאומר לא הבטתי על הדבר בהבטה קצרה - על מה שקרה זה עתה, אלא מיד חשבתי מהו ההיזק בעוד כשנה אחת, ונוכחתי לראות כי אינו שווה לעשות מהומה גדולה כזאת (הוסיף ואמר, אביך - מו"ח לקח אותי לחתן בתור עילוי - מעלתו של העילוי ש'תפיסתו' מהירה בהרבה מתפיסתו והבנתו של אחרים, ע"כ יכולתי לתפוס מיד מה יהא בעוד שנה).

הנוגע לדידן, פעמים ונראה לאדם כי מה שפלוני עולל לו - בהפסד ממון או בשאר עניינים, או אפילו כשרואה להדיא איך שהוא מקלקל לו את הפרנסה או השידוך וכו' וכו' - ייראה לו כי אי אפשר לו להבליג ולשתוק ל'מיזיק' זה על העוולה והחוצפה, כי אם ישתוק יצא מדעתו... ומיד נכנס למצב של אש להבה עד לשמים, ובאמת כעבור זמן יראה כי אין הצר שווה בנזק המלך, והלה לא הזיק לו כלל, ואף אם הזיק - אין ההיזק גדול כל כך כמו שהיה נראה מתחילה, ויש מקום לדונו לכף זכות או למחול לו. וכל האש להבה שהייתה לו באותה שעה - נפוגה ונכבית כלא היה, ומדוע לא יחשוב בשעת מעשה כי כן יהיה לבסוף... ואף כי קשה הדבר הרי 'אין חכם כבעל הנסיון' - יתבונן נא ב'מערכות' שכבר פג טעמן וריחן, ויחשוב אם אינו מתחרט עליהם... ומדוע לא יהיה 'חכם הרואה את הנולד', ומעיקרא ישקיט את רוחו הסוערת.

כעין זה מצינו בגמרא (חולין דף נח:): 'אמר רב לית בקא בר יומא', פירוש שיש מין זבוב הנקרא 'בקא' ואי אפשר לו לחיות אפילו יום אחד שלם, ומקשה בגמרא - 'אמר ליה רב פפא לאביי, והא אמרי אינשי, שב שני אימרא [מְרַדָּה] בקתא מבקא, פי' מעשה היה והנקבה - בקתא, מרדה על בעלה משך שבע שנים, הרי לך, שזבוב זה חי יותר משבע שנים, ומדוע אמרת שאינו חי אפילו יום אחד, ותירצו בגמ' 'בשני דידהו', פי' שבאמת אינם חיים אפילו יום אחד, ומה שאמרו שמרדה בו 'שבע שנים', היינו לגבי השנים שהם חיים, כלומר, כייחס של שבע שנים בחיי בני אדם שהוא כחלק אחד משבעה עשר ממאה ועשרים שנה (לכה"פ), כך היא מרדה על בעלה כחלק י"ז מהיום. ולכאורה צריך קצת ביאור, איזה הליכות חיים לימדו אותנו חז"ל במימרא זו, וכי מאי נפקא מינה לנו בכל אורח חייהם של ה'בקא והבקתא', ומה יש לנו ללמוד מה'סכסוך' שביניהם, ואמרו בעלי המוסר, כי כאן למדנו כי אף אנו - בסכסוכים ומחלוקות שלנו דומים לבקא ובקתא ללא כל שינוי. כי כמו שהעומד מן הצד יחשיב את ה'מרידה' והסכסוך שבין הבקא והבקתא לשטות גמורה שכל אורח חייהם אינו אלא 'בן לילה היה ובן לילה אבד' ומדוע יריבו איש ברעהו על 'עסקי שעות'... אף אנו כיו"ב, כל הסכסוכים שבין איש לרעהו אינו אלא באשר ימי חייו נחשבים בעיניו כ'נצח', מדוע לא יפקח עיניו ויראה כי הכל שטויות באמת שהרי כל אורח חייו חולפים ביעף, ומה לו להשקיע כוחו ומרצו במחלוקת שבתוך כמה שנים כבר איננה נוגעת כלל... (בפרט שלפי ערך יומו של הקב"ה 'כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול' (תהלים ז ד) איננו חיים על האדמה יותר מג' שעות, שהרי כל שעה ביומו של הקב"ה הוא מעט יותר מארבעים ואחד שנה שלנו), אם כן, מדוע יחשוב כל כך על העולם הזה אם רק היום עומד הוא כאן, וכבר מחר [ויש מחר לאחר זמן] יהיה בקבר. ונרמז כן בנוסח התפלה 'עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו', כי הדרך לעשות שלום בין איש לרעהו, הוא להתבונן 'במרומיו' - היינו כמה שני ימי חיי האדם לפי ה'יום' שבמרומים, וכאשר יבין האדם שכל ימיו כענן פורח וכחלום יעוף, יכנע לבבו וירבה שלום בעולם.

כב. וכמשל שאמרו, כאשר בוערת האש בחתיכת עץ קטנה - גפרור, עדיין אפשר לכבותה בנפיחה אחת בפה, ותכבה מיד ובנקל, אבל אחר שכבר תבער ממנה אש גדולה תקשה מאד המלאכה לכבותה.

כג. הגאון גאב"ד פוניבז' זצ"ל היה פעם בענגלאנד (אנגליה) לצורך עניני ישיבתו הרמה. בהיותו שם פגע בו מאן דהו בצורה נוראה ואיומה, בחוצפה גדולה ובזיון מחריד. רבני המקום רצו לערוך בו שפטים, אך הוא ז"ל עיכב בעדם בכל כוחו, ולתמייהת הרבנים ששאלוהו, לזאת נסכים שמרוב ענווה מוחל הרב על כבודו, אבל זאת לא נבין מדוע 'בנפשו' הדבר שאף אנו לא נמחה על כבוד התורה שנתבזה כל כך. אמר להם הרב, הגאון ה'חפץ חיים' אמר לי אתה

הנמשכת לפעמים ימים ושנים רבות - כשכבר כמעט נשכחה סיבת המחלוקת, ועדיין האש בוערת. ואילו היו זוכרים את תחילת שורש המחלוקת כבר היו משלימים יחדיו זה עידן ועידנים, ורק מחמת שהוסיפו 'קש ותבן' ממשיכה האש לבעור ולכלות כל חלקה טובה, והמשיכיל בעת ההיא ידום, שלא תתרבה האש יותר ויותר¹, וכמו שכתב ה'פלא יועץ' (ערך בעס) השתיקה בעת בעס² - במים לאש - שמכבהו³.

דמיא לצנורא דבידקא דמיא, וברש"י, לצנורא דבידקא - כשהנהר גדל פעמים שהוא יוצא לשדות הסמוכים לו - כעין ניגרים וצינורות קמנים, ואם אינו סותמו מיד, הולך ומרחיב ושוב אינו יכול לסותמו, וכמו שנאמר (משלי י"ד) 'פוטר מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נטוש', כלומר ראשית מדון ומריבה דומה לפתיחת צנור המים - שאם לא יעצור אותו מבעוד מועד, לא יוכל לסתמו יותר⁴. וכן היא מציאות הדברים במחלוקת

תהיה איש מצליח בכל אשר תפנה ותעשה, בכל דבר חוץ מב'מחלוקת', כי בזה לעולם לא תראה הצלחה, ובשום אופן לא תצליח ע"י, ולכן לא הסכים בשום פנים ואופן שימחו על כבודו כי אז ממילא יצא נפסד... (שם מתוך הרב מפוניבז'). כד. ומוסיף השל"ה, וז"ל. ושמעתי משארי הגאון המופלג כבוד מוהר"ר פינחס סג"ל ז"ל, כי דבר זה מרומז באותיות של תיבת מחלוקת. כיצד, האות מ - סתומה וסגורה מכל צדדיה לבד פתח קטן מלמטה, וכך הוא תחילת המחלוקת, מתחלת מאיזה דבר שטות קטן - באופן קטן. אחר כך מתרחב הפתח לכל רוחב האות כמו פתחה של ח למטה, ומשם תתלהב אש המחלוקת עד למעלה זהו אות ל, שגגו כמגדל הפורח למעלה למעלה, משם תמשיך האש הבוערת לירד למטה עד התהום, כרגלה של האות ק. ולאחר שכבר היא ברום הרקיע ובעומק האדמה, תגיע להיות כהאות ת אשר עומדת היטב על שני רגליים, כך תמשך המחלוקת למשך זמן גדול, ואות ו המפסיק, זה משענת המטה אשר בידו להחזיק המחלוקת - היינו כי כל המחלוקת נבנית על איזה דמיון שפלוני עשה וכו'. אבל זה המטה נתהפך לנחש, עכ"ל. וכך רמז הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (בית אהרן דף קמד:) ב'טעמי המקרא' שבפסוק (דברים א כח) 'אחינו המסו את לבבינו', על 'אחינו' יש 'תלישה קטנה' ועל 'המסו את לבבינו' יש 'קדמא ואזלא'. ומבאר שכך מזהירנו הכתוב הישמר לך מאד אפי' מ'תלישא קטנה' ביותר ב'אחינו' באחוות רעים, א קליין רייס, כיון שכך טבע המחלוקת, מנקודה קטנה מתחזקת המחלוקת ומתלבה האש יותר ויותר, ולכן הטעם הוא 'קדמא ואזלא', אזלא פי' 'הולך', שאש המחלוקת מתפשטת והולכת עד לשמים.

והוכיחו ממה שאמרו חז"ל (עיי' מס' ד"א פרק שלום הי"ח) על אהרן הכהן שהיה אוהב שלום ורודף שלום והשכין שלום בין איש לחברו ובין איש לאשתו, ולכאורה יפלא, וכי היה איזה סיבה וטעם לריב איש עם רעהו במדבר, והרי לא התעסקו כלל לפרנסה כי ירד להם לחם מן השמים, ושתו מים מן הבאר, כמו כן הבגדים לא בלו, ועל מה נסובו מחלוקות שהוצרך אהרן הכהן לפשר ביניהם. אלא, כך הוא דרכו של היצר לזרוע מחלוקות ללא שום סיבה, יתחיל בוויכוח קטן באיזו אמתלא, ויהפוך אותו להר גדול ולסלע המחלוקת...

כה. נוראות כתב הרה"ק ה'חוזה' מלובלין זי"ע טוב להיות בשלום עם חבירו הגם שהוא בשקר, מלהיות במחלוקת עם חבירו הגם שהוא באמת (אור הנפלאות כח, הובא באבני זכרון ערך מחלוקת).

ואילו הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע אמר בזה"ל, מוטב להניח כמה מצוות בכדי שלא יהיה שום פירוד הלב על שום בר ישראל (אמרי פנחס עשי"ת אות תקיג).

כו. הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל פירש בלשון הכתוב (טז יא) 'ואהרן מה הוא כי תלינו עליו', שהנה איתא בגמ' (עירובין סה:) בשלשה דברים אדם ניכר בכוסו ובכיסו ובכעסו, ואמר משה לקרח אם ברצונם להכיר בטבעו של אהרן מה הוא, הרי אין בידכם אלא כי תלינו עליו - לנסותו בנסיון הכעס, כי בכוסו אי אפשר שהרי כהן אסור בשתיית יין, אף בכיסו לא שייך לבדקו שהרי אמרו (יומא ח.) 'גדלהו משל אחיו' נמצא שהכה"ג עשיר גדול הוא. אין בידכם לנסותו אלא 'כי תלינו' והיינו בכעסו (הגר"ש וואזנער זצוק"ל בשם מורו הגר"מ שפירא ששמע מר"מ אריק, הובא בטל תורה החדש).

כז. ומדויק בלשון הכתוב (תהלים לח יב) 'ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו', מדוע פתח בלשון נוכח וסיים בלשון נסתר, הוה ליה למימר 'לא אשמע וכאלם לא אפתח פי'. אלא, כי אכן 'לא אשמע' קאי על הנרדף - אם הוא יעשה את עצמו כמי שאינו שומע, וישתוק בשעה שחברו מבזהו ושופך עליו קיתון של רותחין, זוכה עי"ז שהרודף 'לא יפתח פיו' יותר בכדי לצער, והדבר בדוק ומנוסה, והנסיון מוכיח.

פעם בא יהודי לתנות את מכאובו לפני הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע כי פלוני רודף אותו עד חורמה ומציק לו ביותר. ענהו הרה"ק, לכל חבל יש שני ראשים, בכדי למתוח את החבל יש למושכו מב' קצוותיו - שני

ממחלוקת אפילו ממייעוט קמא. ומה לי להאריך בנגות המחלוקת, כי כל הספרים מלאים מזה. נקוט האי כללא בידך, כי עוון המחלוקת יותר קשה מעוון עבודת כוכבים כמו שמצינו באחאב ושאל. ומוסיף שם (באות טז) ובודאי הגרוע שבישראל היה מוסר נפשו למיתה בכדי שלא לעבוד עבודת כוכבים, ואיך לא ימסור נפשו לעצור את עצמו מלעשות מחלוקת שהיא קשה מעבודת כוכבים, עב"ל (בשינוי קצת).

גם לעומד מן הצד ייאמר, אנא, אנא, המנע מלהביע דעה ולהתערב במחלוקת^כ, כי מעולם לא יצא אדם נקי מעסקיו בבזין, ולא ימלט מטינוף ידיו רגליו וכל גופו^ל. על כן, יפקח עיניו בתחילת הדרך, לבלום

הנה כתיב בפרשת 'לך לך' (בראשית יג ה) 'ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך', מה נמלצו דברי השל"ה הק' זי"ע (לך אות ג) וז"ל. ושמעתי צחות (כן כתב בת"מ להאלישיך כאן) בתיבת 'מריבה' שאמר בלשון נקבה, ולא אמר 'אל נא תהי ריב' (בלשון זכר), אלא, כי כבר הותחל ריב בין הרועים, לכן אמר אברהם למען השם יפסיקו דברי ריב ולא יוליד כדרך המחלוקת שתמיד עושה פרי ומתרבה, על זה אמר 'אל נא תהי מריבה' לשון נקבה, כאשה המולדת פרי מפרי, ודי בזה שהתחיל הריב, יהיה כזכר שאינו מוליד... עב"ל^כ.

וממשיך השל"ה, על כן מי שמצפה לזכות ולראות פני שכינה, ירוץ ויברח מזוהמת הנחש, וירחיק

אנשים מב' הקצוות, ואם יעזוב אחד מהמושכים את החבל, לא יימתח החבל יותר, ולא עוד אלא שהמושך מאידך גיסא יפול אחור, כן גם עתה, אם תחדל מלענות ליהודי זה הרודף אותך ותתעלם ממנו כליל, הרי זה כמי שעזבת את קצה החוט וחברך יפול וילך ממך מאליו...

הרה"ק מסאטמאר זי"ע פירש בלשון הכתוב (תהילים קכ ז) 'אני שלום וכי אדבר המה למלחמה', שהנה מצינו (ר"ה ג) 'כי' משמש בד' לשונות - אי דלמא אלא דהא, ולפי"ז יבואר, אני שלום - אם ארצה לחיות בשלום ובשלוה עלי לכלכל הנהגתי בתבונה, וכי' אדבר - להרגיל את פי להיות משמש בארבע לשונות, לעיתים בלשון רכה ופעמים ישתוק ולא יענה כלל וכיוצ"ב. אולם אם המה, ר"ל שמשיב לרעהו ואינו שותק כתיבת 'המה' הנקראת הלוך ושוב, אזי למלחמה - שהנהגה זו גורמת לידי מחלוקת ומריבה.

כח. עפ"י דבריו מבארים את מאמר חז"ל (קה"ר ז כג, וכע"ז נדרים מא). 'דעת קנית מה חסרת', כי בהוספת אותיות 'מה' על 'ריב' נעשה 'מריבה', ומי שקנה דעת ומבין את גודל ההפסד היוצא מתוך כל מחלוקת, מיד בתחילת ה'ריב', הרי הוא מחסר את האותיות מה, ומונע מה'ריב' להיהפך ל'מריבה', ולכן אמרו (חולין פט.) 'כל הבולם פיו בשעת מריבה כתולה ארץ על בלימה', אפילו שכבר הוה 'שעת ריב' - וכבר החלה המחלוקת לחולל שמות, הרי הוא עוצרה מיד בכל כוחו, ומקיים את העולם שישאר על מקומו, וזהו 'על בלי-מה'.

כט. משל נפלא אומרים משם הרה"ק ה'אמרי נועם' מדזיקוב זי"ע, אירע פעם שהאריה מלך החיות לא אכל זמן רב, וריח רע נדף מפיו. ויקרא האריה את החמור ושאלו, מה ריח יש בפני, ענהו החמור, יסלח נא אדוני המלך, אבל מפני מע"כ נודף ריח רע למרחקים, ויקצוף האריה מאד וגער בו, וכי כך מדברים אל מול הוד כבוד המלך... ומיהר לטורפו חי. לאחמ"כ קרא האריה לזאב ושאלו מה ריח יש בפני. הזאב שראה מה עלה בגורלו של החמור פתח וענה, ריח וורדים ושושנים נודפים מפני המלך... קצף האריה וצעק עליו וכי משקר אתה בפני, מיהר וטרפו. עבר שם השועל החכם שבחיות והנה האריה לנגדו, וישאלהו האריה אודות הריח שבפניו, מה יעשה השועל ה'פיקח', כי משני צדדים מסוכן הוא לפני המלך, ויען השועל, צר לי מאד שלא אוכל לענות למלך, אבל מה אעשה, כי תקפתני הצינה וממילא אין בידי כעת 'חוש הריח' לדעת מהם הריחות הסובבים אותי...

כיו"ב, יתנהג האדם בעת מחלוקת שלא יביע כל דעה לצדד כאחד מהצדדים ח"ו, ויעשה עצמו כשועל הלזה שעשה עצמו כמי שאין בידו להריח, וכך יאמר האדם איני יודע מאומה, איני 'מבין' בזה ולא אנקוט כצד או זה, אז ירוויח כאותו השועל שניצול ממות בטוח לחיים טובים ולשלום.

וידוע מה שענה ה'שבט הלוי' צוק"ל כששאלוהו במה הארכת ימים, שתשובתו היתה במשל זה, וסיים באומרו, זה שבעים שנה שהנני רב ומורה הוראה בבני ברק, וכל ימי בחרתי לשתוק ולא להתערב במחלוקת, ומי שאפו שתום ואינו מריח זוכה לאריכות ימים, ושומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו.

ל. כתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ד"ה הוא דתן ואבירם) דלכאורה יש לתמוה, שהנה שמם של דתן ואבירם נזכר בפירוש במחלוקת זו - כדכתיב (טז א) 'ויקח קרח... ודתן ואבירם' אפילו שלא נתכוונו כלל לטובת עצמם - שהרי

באר הפרשה - פרשת קרח

בזמן את כל המערכה אשר בוא תבוא עליו אם יכנס רק ב'שעות' למערכה זאת.

וכבר איתא במשנה (אבות א יב) הוי מתלמידיו של אהרן - אוהב שלום ורודף שלום, ומצינו לרמב"ן בפרשתן שמבאר בפסוק (טו ה) 'וישמע משה ויפול על פניו'. וצ"ב, מדוע נכתב בלשון יחיד - ויפול על פניו

- ולא ויפלו משה ואהרן, כי אהרן בקדושתו לא ענה דבר בכל המחלוקת הזו, והחריש כמודה שאבן צדקן טענותיו של קרח, וראוי קרח לשמש ככה"ג יותר ממנו, ומה שהוא עומד ומשמש ככהן גדול אינו אלא כי שומע הוא לקולו משה ומקיים גזירת מלך. ועל פי זה יתפרש אומרו הוי מתלמידיו של אהרן, שר"ל רדוף אחר השלום וותר"א על שלך לב, כי אין אדם המותר משלו ומפסיד"ג.

אין מוצאם משבט לוי כלל, ולאידך מאתיים וחמשים מקריבי הקטורת התכוונו לעצמם [שהרי הקריבו קטורת, ונראה שמבני לוי היו], והתורה חסה על כבודם ולא פירסמה שמותם, ומסברא היה לו להפך - לפרסם לדראון עולם את מי שהתכוון לטובת עצמו.

ומבאר ה'חידושי הרי"ם' - כי יתכן עוד לסלוח לאדם שאינו יכול להתגבר על יצרו ועל כבודו המדומה ושואף לגדולות, אבל לבעל מחלוקת לשם מחלוקת, המחרחר ריב אף כשאין לו טובת הנאה מזה, לזה אי אפשר לסלוח ויש לפרסם שמו לגנאי.

לא. אדרבה ישיב טובה תחת רעה, שמעתי מהרה"צ רבי צבי אלימלך קארנרייך זצ"ל שהיה 'עד ראיה', בעת שישב כ"ק אדמו"ר מהר"ש מבאבוב זי"ע 'שבעה' על אחותו ע"ה והגיעו לנחמו כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע ועוד אחד מגדולי הפוסקים עוד מקודם זמן המלחמה, ואותו רב נפלטה מפיו אמירה כלשהי שהיה בה פגיעה נוראה בכבודו של הרבי מליובאוויטש, לאחר תקופת זמן מה שלח הרבי לבקש ממנו שיבוא לשמש שיכהן כמג"ש בישיבתו, ואף שלא קיבל את המשרה הרמה (מסיבותיו עמו) בכל זאת החל הרבי לשלוח לו 'משכורת' עד סוף ימיו... וכל זאת בכדי שלא יעלה על ליבו שהרבי מקפיד עליו על שזלזל בכבודו.

וכבר איתא מקדמונים, שכל בנינו של 'כלל ישראל' נבנה בזכות הוותרנות, שהרי ה'אמהות' שרה ורחל עקרות היו, ולא נושעו בזש"ק, רק בזכות שהכניסו 'צרתם' לביתם נבנו גם הם עצמם.

לב. עסקן גדול מבאי ביתו של הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל. שאל אותו פעם אודות מה שפגעו כמה 'עסקנים' בכבודו של הגרשז"א והלה רצה למחות ולעורר מדנים על זה, אמר לו הגרשז"א דע לך - מעולם לא היה יהודי שהפסיד מהוותרנות בעת המחלוקת, על כן אבקשך שתשתוק ואל תעורר מחלוקת בשום אופן.

סיפר הגאון ר' אליעזר טורק שליט"א רב ומו"צ בקרית ספר בארה"ק מעשה שאירע בעירו, באחד הבניינים שדרים בו כמה שכנים יחדיו החליטו השכנים להרחיב את ביתם, אחר שהחלו לבנות נתגלע הריב בין השכנים על מי מוטל לשלם את הכותל שבין השכנים - בסך חמשה אלף שקלים (נפשם של הרבנים ויושבי על מדין כבר שבעה לשמוע כגון דא), נוסף על חלקו של כל אחד בסך מאה וחמישים אלפי שקלים, ותבער אש במחנה - מהארץ ועד לב השמים, ולא ראו כל דרך ומוצא במחלוקת זו, עד... שאחד מהנוגעים בדבר החליט לוותר - למען תשקוט הסערה וישוב השלום לשכון בין בני ישראל, ויפן אל ה'קבלן' ונתן לו צ"יק (טשעק) על סך עשרים אלף שקלים - והסביר לו כי כלל בצ"יק הלז מלבד חלקו שנשאר חייב לו (סך חמשה עשר אלף) גם את החלק שעליו נסוב הוויכוח.

והנה, עבר זמן רב ועדיין לא נפרע הצ"יק, פנה האברך - נתן הצ"יק אל הקבלן, ושאלו האם מע"כ אינו נצרך למעות, אמר לו הקבלן - איני יודע מה אתה סח כי זה עידן ועידנים פדיתי את הצ"יק כי שלמתי בו לערבי פלוני, ומאז לא ידעתי איה הצ"יק ומה ייעשה בו.

מכיוון שכן גברה בשניהם הפליאה אודות תעלומת הצ"יק - מי הוא זה ואיזה הוא שקיבל צ"יק ולא אבה להשתמש בו... עד שהודה להם הערבי בעצמו, כי ברצונו להרוויח עוד ממון עמד והוסיף מספר 'אפס' (זירא) למספר של עשרים אלף שקלים ועשהו מאתיים אלף שקלים, אך מכיוון שמוצאו מ'עם הדומה לחמור' ושכלו דומה לשל חמור לא הרגיש כי את השורה אשר בסמוך למספרים שבה נכתב הסכום ב'מילים' אי אפשר לו לזייף, ממילא בבואו להוציא 'מזומנים' אצל פקידי הבנק, גערו בו הפקידים ולא נתנו לו אפילו פרוטה אחת על שטר מזויף מתוכו... ללמדנו, כי המוותר לרעהו ירוויח בכפלי כפליים - כי אף את חלקו שהיה לו לשלם, לא לקחו ממנו.

לג. שמעתי מגאון וצדיק שליט"א, בן יקיר היה להגאון רבי שניאור קאטלער זצ"ל ראש ישיבת לייקוואד ושמו רבי מאיר, כאשר הגיע לפרקו בא בקשרי שידוכין עם בת הגאון רבי לייבל באקסט ראש ישיבת 'עטרת מרדכי'

באר הפרשה - פרשת קרח

יג

שכרו על פי פעלו – עונש ושכר התלויים בענין המחלוקת דינים שיבואו עליו גלל המחלוקת (מדון - נושקין מאה בגמרא (סנהדרין ז.) שלמדו מהפסוק (משלי יז יד) 'פטר מים ראשית מדון', פטר מלשון 'פטר רחם', כלומר המתחיל במחלוקת מביא בזה על עצמו מאה

דיני, או כי מדון בנימטריא מאה. רש"י).

כתב הרמב"ם באיגרתו לבנו, 'אל תשקצו את נפשותיכם במחלוקת המבלה הגוף לה, הנפש והממוץ לוי. ראיתי

בדעטרויט שבארה"ב. אך בהתקרב מועד הנישואין – כשבוע לפני הזמן נתברר שה'חתן' חולה במחלה הנוראה רח"ל, מיד הודיע רבי שניאור למחותנו 'דבר לי אליך', הבה נפגש באמצע הדרך שבין דעטרויט ללעייקוואד (בשל המרחק בין מקומות מושבותיהם) כשנפגשו סיפר רבי שניאור את הבשורה המרה כשאינו מסתיר את המצב הרפואי, ומצידי, אמר לר' לייבל הרשות בידכם לנתק את קשר השידוכין. השיב רבי לייבל, אחר שלקחתי אותו לחתן הרי הוא כאחד מבניי, ולא אשלחו מביתי, לעומתו ענה לו רבי שניאור, נקרא לנערה ונשאלה את פיה, כי בתך היא העומדת להינשא ואינך יכול להסכים על חשבונה, חזר רבי לייבל ושאל את בתו 'ואמרה הן' אם הגאון הגדול רבי משה פיינשטיין יעניק ברכתו שאזכה להקים ממנו דורות, ואכן, הגר"מ פיינשטיין בירך ונישאו במז"ט, ואכן, כעבור זמן נולדה להם בת, עד שלדאבון לב השיב רבי מאיר את נשמתו ליוצרה בשביעי של פסח תשל"ט.

באותו זמן נפטרה לרבי לייבל בת צעירה בימים כשהיא מותירה אחריה ג' יתומים, ומה' אשה לאיש וה'אלמן' שהיה חתנו של רבי לייבל לקח את 'אחות אשתו', ואכן, הקימו בית בישראל כשהם מגדלים ביחד את ארבעת הילדים, לאחר כארבעה שנים מנישואיהם ועדיין לא נולדו להם ילדים נתברר שאשה זו עקרה ולעולם לא תלד ילדים, והתברר למפרע כי אותה בת שנולדה לו בזיווגה הראשון היה למעלה מדרך הטבע, מכח ברכתו של הגר"מ פיינשטיין, בזכות וותרנותה שהסכימה להינשא לרבי מאיר למרות מחלתו הקשה.

לד. מסופר שפעם בא אחד מהמלמדים אל כ"ק האדמו"ר ה'פני מנחם' זי"ע, להתאונן שיש בכיתתו אחד מהתלמידים שהחברים יורדים לחייו, ואף מכים אותו ללא הפסק, אמר לו הרבי שיאמר להם, כי ידוע מה שכתב ה'בעל הטורים' (שמות ל יב) על הפסוק 'ונתנו איש כופר נפשו' שתיבת 'ונתנו' נקראת גם למפרע, 'לומר לך מה שאדם נותן לצדקה יחזור אליו', והנה גם תיבת 'והכחה' (דברים כה ב) נקראת 'שר והפוך', ללמדנו, כי המכה את חברו ויורד עמו לחייו, ח"ו יחזירו לו מן השמים מידה כנגד מידה, על כן מוטב שמיד יפסיקו ממנהגם זה...

וכבר אמר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע, רבים המה הבאים ומגוללים בפני את צרותיהם ומר גורלם, והאמת אגיד, שרובא דרובא (כשבעים או שמונים חלקים מהצרות) היו יכולים לחסוך ולמנוע מעצמם את צרותיהם אם היו בילדותם ובשנות בחרותם נוהגים כבוד זה בזה ולא היו רודפים ופוגעים בחבריהם.

לה. שמעו נא למעשה איום ונורא אשר שמעתיו מהרה"צ בנש"ק רבי אליעזר זוסיא שטערן שליט"א נכד כ"ק האדמו"ר מוהרי"א מסקולען זי"ע, שביום חופתו (בשנת תשס"ד) הסתגר עמו זקנו זי"ע במשך כמה שעות בדברי הדרכה ומוסר והתעוררות, כעבור כמה שעות נכנסו הגבאים ואמרו לרבי, אם הרבי לא יתן לחתן זמן לנוח מעט הרי שבאמצע החתונה ייעצמו שמורות עיניו, הרבי סבר וקיבל, אלא שביקש לומר לחתן עוד 'דיבור' אחד בדלתיים סגורות, הגבאים יצאו מהחדר והרבי פתח לומר לו, סיפר לי 'ראש כולל' חשוב מארה"ק שפעם הביא את תלמידי הכולל לעמוד בכור המבחן לפני הגה"ק ה'סטייפלער' זי"ע, משנסתיים המבחן בירך הסטייפלער את התלמידים, הורה להם לצאת ואילו על ראה"כ ציווה 'איר בלייבט דא' (אתם תשארו כאן בחדר). משיצאו כולם ונשאר הוא לבדו שאלו הסטייפלער מה שמך, כתב ראה"כ את שמו על גבי הנייר והראהו לסטייפלער (בסוף ימיו של הסטייפלער כבדו אזניו, והיו כותבים לו את השאלות והתשובות ע"ג הנייר), הביט הסטייפלער בפתק, חזר ונעץ עיניו הובעורות בראש כולל ושוב שאלו מה שמך, ושוב הראה לו את שמו בכתובים, אך הסטייפלער עמד על שלו וחזר ושאלו לשמו, ולא הבין הראש – כולל לרצונו, עד שאמר לו הסטייפלער רואה אני שכתוב 'אויף דיין שטערן' (על מצחק) את השם 'שלמה'... הגידה נא לי מה פשר הדבר... ראה"כ לא ידע את נפשו מה רוצה ממנו הסטייפלער, עד שנזכר 'מעשה שהיה' לו עם יהודי בשם שלמה, ושמא לזה הכוונה.

פתח וסיפר, לפני כמה שנים נסע לארה"ב עבור החזקת הכולל, ובבואו לקהילה פלונית, נפגש תחילה עם ראש הקהל (באותה קהילה הוא נקרא 'פרעזינדט', נשיא בלע"ז), אמנם לאותו 'ראש הכולל' היה א לוויז צינגעל (לשון 'משוחררת')... ולא שמר על מוצא שפתיו לנהוג ב'כבוד בראש הקהל, ובתוך הדברים 'עקץ' אותו ופגע בכבודו... ה'פרעזינדט' שנפגע

בנים השחירו, משפחות ניספו, עיירות נתערערו, קיבוצים נפרדו, חסידים נפסדו, אנשי אמנה אברו ונכבדים נקלו

מהחוצפה הגדולה... נענה אליו, דע 'לא יעשה כן במקומו' לפגוע בהדר כבודו... אני מבטיחך שאין לך מה 'לחפש' כאן בקהילתנו, ברגע זה הנך מכובד לעזוב אותנו לנפשנו, כי אני כבר אראה ואדאג שלא תראה מאנשי הקהילה אפילו סענט אחד... לא התפעל ראש הכולל מדבריו וניסה לדבר על ליבם של אנשי הקהילה על המצוה הגדולה בהחזקת תורה, אך בינתיים ראש הקהל עמד בדבורו... ודיבר עמם כנגדו ופעל אצלם שלא ינדבו לו מאומה, ואכן ידו היתה על העליונה, ויצא משם בפחי נפש. משם נסע לקהילה אחרת, מצא שם יהודי שליבו חם וער לכל דבר שבקדושה, מששמע הלה בשבח אברכי הכולל, נתלהב לבו בקרבו, אז הוסיף ראש הכולל לומר לו - בכבוד גדול נכבד את מע"כ, ואף יקבעו 'שלט' בהיכל הכולל שכל זכויות הלימוד נזקפים הם לזכותו, ואכן, הדברים פעלו את פעולתם, והלה הוציא מחיקו את פנקס הטשעקים וכתב לו טשעק על סך חמש מאות דאלער - סכום הגון ונכבד באותם הימים.

כעבור יום נתברר לראש הכולל כי שמחתו הייתה מוקדמת, כי ה'נדבן' הלזה היה גיסו (שוואגער) של אותו ראש הקהל, לא פחות ולא יותר... וכאשר הגיעה השמועה לאזני הראש הקהל קצף מאוד וחמתו בערה בו ולא נרגע עד שהתקשר לגיסו וביקש ממנו שימהר 'סטאפן דעם טשעק' (לבטל את הצ'יק)... ואכן הנדבן שמע לדבריו וביטל את הטשעק, אז קרה דבר נורא - כלשונו של האדמו"ר מסקולען זי"ע 'אזוי ווי ער האט געסטאפעט דעם טשעק האט דער פרעזידנט געסטאפעט זיין לעבן' (כשהנדבן 'עצר' את הטשעק מיד 'נעצרו' חייו של אותו ראש הקהל) והשיב את נשמתו ליוצרה. סיים ראש הכולל ואמר, שמו של 'ראש הקהל היה 'שלמה', אולי יש שייכות בין הדברים. אמר לו הסטייפלער, אכן נודע הדבר, כי ימי שני חייך כבר נגמרו מזה 'זמן זמנים', וכל אלו השנים שאתה חי עכשיו הם שני חייו של אותו שלמה שנפסקו באמצע החיים... על כן רשום על מצחך שם זה, כי על שמו אתה חי כהיום.

(סיים הרבי ואמר לנכדו, לשם מה אני מספר לך מעשה זה עתה ביום החופה, כי הנה איתא בכתבי האר"י שכל עבירות ולאידך מצוות שהאדם עושה הרי הם נחלקים על מצחו, וצדיקים יכולים 'לראות' את הנכתב, ולא רק צדיקים מדורות קדמונים, אלא אף כהיום - הרי לך צדיק שהיה בדורנו בבני ברק והוא ראה את כל הנכתב... והנה עוד מעט ותעמוד תחת חופתך, אם יהיה לך הרהור תשובה עד שירדו דמעות מעיניך כדאי שתעביר אותם דמעות על המצח כדי 'למחוק' את הנרשם עליו...)

על כל פנים, בוודאי תפול עלינו אימתה ופחד לשמע מעשה נורא זה, כאשר עיננו הרואות כמה חמור הדבר וגודל העונש הבא על הפוגע ומצער בן ישראל, שהרי אותו ראש הקהל נענש על אתר בכל חומר הדין ונתקצרו ימיו רח"ל. אמנם, עוד דבר נורא עלינו ללמוד ולהשכיל הוראה למעשה, שבאותה שעה היה נראה לראש כולל שחרב עליו עולמו, במקום אחר לא הרוויח מאומה, ועד שכבר קיבל נדבה הגונה היא נאבדה ונשמטה מתחת ידיה, והיה לו לבכות את מר גודלו - מדוע 'התעסקתי' עם אותו 'ראש הקהל', מדוע לא 'השקעתי' לכבד אותו כהוגן, אז הייתי רואה ברכה בעמלי, ראה איזו רעה נגרמה לי, הפסדתי את כל הטשעק שקבלתי וגם נמנעו ממני עוד נדבות רבות, והאמת, כי לא ידע איזה רווח הרוויח כאן, שהרי אורך ימים ושנות חיים יוסיפו לו רק מכח מעשה זה, ורק בזכות זה הוא עדיין 'חי וקיים' בעולם... וכמו שאמר לו הסטייפלער שקצבת ימיו ושנותיו בהאי עלמא כבר הסתיימו, ועתה הוא חי את ימיו של 'שלמה' שנלקח מהעולם קודם זמנו.

לו. וז"ל השל"ה (דרך חיים תוכחת מוסר אות כו), ממחלוקת של קרח יש לקחת מוסר עד היכן גודל עונש של מחלוקת, ראה מה עלתה לקרח עונש הנמרץ, ולא הועילה לו שלשלת יוחסין שיצאה ממנו (תנחומא קרח ה), וגם הוא בעצמו היה שר וגדול בישראל לולי חטא המחלוקת, והיה מנושאי הארון (במדב"ר יח ג). גם, דתן ואבירים וטפם כולם נאבדו, ואף על פי שאין בית דין של מעלה דן עד שיהיה בן עשרים (שבת פט:), כאן נאבדו אף הטף, כי קשה המחלוקת, וכך אמרו רז"ל (תנחומא, קרח ג).

ומזה ילמוד אדם מוסר לאחוז בשלום. וכל בר שכל ילמוד, ויהיה מתלמידיו של אהרן אוהב שלום (אבות א יב), כי הנך רואה שאהרן לא דיבר בזה המחלוקת, אף שקרח רצה לעקור את כבודו, לא דיבר מאומה. וכל מה שאדם יוכל לבקש סיבות לתווך השלום ולכבות אש המחלוקת יעשה. צא ולמד ממשו רבינו ע"ה שהיה גדול הנביאים והיה מלך, והלך בעצמו ובכבודו לדתן ולאבירים לאחר שמרדו בו כששלח אחריהם ואמרו (טז יד) 'לא נעלה', הלך הוא אליהם עם זקני ישראל, והכל בשביל השלום, עכ"ל.

לז. דבר מבהיל על הרעיון למדנו ממה שאמר משה רבינו 'בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מלבי, אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל האדם יפקד עליהם לא ה' שלחני, ואם בריאה

כאן 'בריאה חדשה' היינו 'ותבלע אותם', כי במקום אחר כאשר תבקע האדמה - כמו שנעשה פעמים רבים ברעש הנקרא זלזלה, תשאר פתוחה, וימלא החור שבאדמה מים ויעשה כאגמים. אבל שתשוב לסגור פיה מיד אחר פתיחתה, כאדם הפותח פיו לבלוע וסוגר אותו מיד אחרי בלעו, זה הדבר נתחדש ביום ההוא באלו הוא נברא מאין. וללמדך עד כמה גרועה המחלוקת שהוצרכו כך לשנות עליהם סדרי בראשית^ט.

ונתבוזו בסיבת המחלוקת. נביאים ניבאו וחכמים חכמו ויוסיפו לספר רעת המחלוקת ולא הגיעו לתכליתה^{לח}. לכן, שנאו אותה ונסו מפניה והתרחקו מכל אוהביה וגואליה ורעיה, פן תספו בכל חטאתם^{לט}.

ואף בפרשתן מצינו חומר העונש, כביאור הרמב"ן (טו) (ל) ש'בקיעת האדמה' אינה בריאה מחודשת, וכבר היה לעולמים שפתחה האדמה את פיה, ומה שהיה

יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אותם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאולה וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ה' (טז כח-ל), והיינו, שאם באותו היום היו מתים קרח ועדתו וכל אשר להם נבת אחת בפתע פתאום עדיין אין ראיה שה' שלח את משה, ותימה רבתי היא, וכי אין נראה בעליל שהיה בהם יד ה' להמית את כולם, ומדוע אין זה הוכחה על צדקתו של משה. אלא שכבר אמרו חז"ל (ויק"ר כז ה) לפרש במה שנאמר (קהלת ג טו) 'והאלוקים יבקש את הנרדף - אפילו צדיק רודף רשע אלוקים יבקש את הנרדף', ממילא אף אם ח"ו קרח הוא הצדיק ומשה ה... מכל מקום בדין הוא שיענש קרח כי הוא 'הרודף', ואלוקים יבקש את הנרדף אפילו אם הוא רשע, וממילא אי אפשר להוכיח מעונשו של קרח מי הוא הצדיק ומיהו הרשע. ורק על ידי שנשתנו סדרי בראשית, ויענשו בעונש שלא היה כדוגמתו עד עצם היום הזה, או אז נוכל להיווכח ולדעת כי משה אמת ותורתו אמת וה' שלחו לעשות כל המעשים האלה.

לח. נוראות כתב הגה"ק רבי חיים פלאגי זי"ע (רפואה וחיים פרק ה אות עו, תוספת חיים ע' לד) וז"ל. אני הגבר ראתה עיני מיום שעמדתי על דעתי, כי כל איש ואשה משפחה ומשפחה מדינה ומדינה, ועיר ועיר שהיו ביניהם מחלוקת, לא יצאו נקיים הב' כיתות, ונלקו בין בגופם בין בממונם רח"ל, ומי שיש לו דעת יעמיק מאד בזה ולעולם יהיה מוותר משלו בין בגופו בין בממונו בין בכבודו, ויראה שיצא הפסדו בשכרו בין בעוה"ז ובין בעוה"ב, כי היה אוהב שלום ורודף שלום ע"כ.

אגב אורחא קמ"ל, שב' הצדדים לא יצאו נקיים, כי כל הנוטל צד במחלוקת אף אם הוא צודק בדעתו, מ"מ מחלוקת הוא אש, וכל המכניס ידיו לאש אף בסיבה צודקת ונכונה הרי הוא נכוה בידיו...

ובזה ביאר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל את דברי הגמרא (כתובות סב:) מעשה ברבי רחומי שהיה עוסק בתורה במשך כל השנה בישיבתו של רבא, ורק בעיו"כ היה חוזר לביתו, פ"א שקע בתלמודו ושכח שעיו"כ היום ולא חזר לביתו, באותה שעה ישבה האשה והמתנינה בביתה, משראתה כי לא בא הזילה דמעה, ובאותו זמן ישב הבעל על הגג ונפל הגג מתחתיו ומת. וידועה הקושיא, וכי כך עדיף היה לההיא מסכנה שימות בעלה הגדול, ומעתה לא תראה אותו לא בעיו"כ וגם לעולמים לא תראהו - עד תחיית המתים. אלא בע"כ תאמר, שמחלוקת היא 'מציאות' של אש... כל הנוגע באש נכוה, ואין הדבר תלוי אם הנרדף רוצה בנקמת הרודף או לאו.

לט. הנה, עונשם של קרח ועדתו היה ב'בריאה חדשה' - שפצתה האדמה את פיה ונבלעו בה 'חיים שאולה' (טז) (ג) - עונש שלפניו לא היה כמוהו ולאחריו לא יהיה כן, והרי אין הקב"ה עושה ניסים שלא לצורך ומדוע שידד הקב"ה מערכות בריאת שמים וארץ ולא המיתם בשאר מיתות בדרך העולם. אלא ביאורו, שלא רצה הקב"ה להמיתם בכל מיתה אחרת, כי 'גזירה על המת שישתכח מן הלב' (ברכות נח:), וכאן רצה הקב"ה שאלו לא ישתכחו לעולם מלבם של בני ישראל, כדי שיזכרו היטב בגנות וחומר מחלוקת, על כן הורידם חיים לתוככי עמקי האדמה, שאז לא ישתכחו מן הלב כשאר מתים, אלא לנצח נצחים יכירו וידעו כל באי עולם מה עלה בגורל בעלי מחלוקת. בצחות ביאר הרה"ק האמרי אמת זי"ע, שאם קורח היה מת, היו קופצים לו יורשים מן הדין. והיו הללו יורשים ממנו את מידת המחלוקת המגונה. על כן נשאר קורח בחיי חיותו וירד חיים שאולה, שלא להותיר אחריו יורשים למידתו הגרועה, ובזה יתבער נגע המחלוקת מעם בני ישראל.

מ. מה יעשה האדם וינצל מהמחלוקת - ירבה בתפילה על כך, וכך כתב הרה"ק הבני יששכר זי"ע (אגרא דכלה, פר' פינחס), וז"ל. שמעתי מאת כבוד אדמו"ר הרב הק' מהרמ"מ מרימנוב זצוק"ל רמז הפסוק 'ובני קרח לא מתו' (כו)

באר הפרשה - פרשת קרח

ששומע חרפתו ושותק ומרגיל בכך, כי בשתיקתו חסך מעצמו מאה רעות^{יא} שהיו באות עליו על ידי התנה, עב"ל^{יב}.

אין לשער ואין לתאר גדולתו ומעלתו של האדם כשעוצר בעצמו שלא להשיב במלחמה שעה נגד המריבים עמו. וכדברי ה'אור החיים' הק' בפסוק (טו כה) 'ויקם משה וילך אל דתן ואבירם', לכאורה קשה מדוע אמרו 'ויקם' משה, ואם להודיע שהיה יושב עד עתה, מה יצא לנו מהודעה זו. אכן, ירצה ע"ד אמרו (משלי טו יח) 'לפני שבר גאון', 'ולפני כבוד ענוה' (שם יח יב), והיינו שההכנעה ושפלות עצמו היא היא גדולתו של אדם, וכך איתא במדרש (שמו"ר מה ה) השפלותי - הגבהתי, ולזה אמר ויקם משה - כלומר, קימה היתה

ולעולם אין אדם נשבר מן המחלוקת, וכך מתאמרא בשם צדיקים שהנה כתיב אצל יעקב אבינו 'ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו' (בראשית כח יא) וברש"י, התחילו מריבות זו את זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאן הקב"ה אבן אחת. ולכאורה יפלא, אם כבר עשה הקב"ה נס שיהיו לאבן אחת מדוע לא השלים את הנס להפכם לכרים ולכסתות, שניח צדיק את ראשו על דבר רך, אלא שאי אפשר שיצא מתוך מחלוקת דבר רך וענוג כי אם דבר קשה המשבר עצם... (עיי' בר"ר סח יא).

לעומת זאת, השומע חרפתו ושותק, ונמנע מלפתוח במערכה, עליו אמרו בגמרא (שם) 'טוביה (אשרי מי) דשמע ואדיש, חלפיה בישתיה מאה'. וברש"י, אשריו

יא), הגם כי קרח בעל המחלוקת מת, עכ"ז בני קרח - תלמידיו בעלי המחלוקת לא מתו... ונ"ל דנפקא מינה למיבעי רחמי (להרבות בבקשת רחמים). וכן כתב ב'בן איש חי' פר' קרח ועוד ספרים. וכוונת הדברים בתרתי, הן שיתפלל שלא יפגעו בו בעלי מחלוקת, והן שיתפלל שלא יגרר אחר היצר ויתערב במחלוקת...

מא. שמעתי ביאור נפלא בלישנא דגמ' שחוסך מעצמו מאה רעות, מדוע נקטו מניין 'מאה' דייקא, שהנה איתא בגמ' (ברכות ז.) 'טובה מרדות אחת בליבו של אדם יותר ממאה מלקיות', וביאר ב'עיון יעקב', כי הנה מצינו שבית דין של מטה מענישים ארבעים מלקות, ואילו העונש שמצינו גבי ב"ד של מעלה הוא שישים מלקות במקל מאש (שיתין פולסי דנורא, יומא עז. חגיגה טו. ב"מ פה:), וכנגד זה אמרו שטובה מרדות אחת בליבו של אדם יותר ממאה מלקיות - כנגד שניהם גם יחד (ר"ל יותר מארבעים מלקות בב"ד של מטה ומהשישים מלקות מלמעלה). על דרך זה יתפרש גם כאן, שהשומע חרפתו ושותק חוסך מעצמו מאה רעות הכוללים הן עונשים בהאי עלמא והן לעלמא דאתי.

מב. פעמים שהאדם נכנס לבית המדרש, לכולל, או למקום עבודת הכפיים, ובא אליו מאן דהו, ובטרם יפצה פיו הרי הוא 'שוטף' אותו בקיתון של רותחים וצוננים גם יחד, וזה הראשון עומד ומשיב לו מנה אחת אפיים, וההמשך... ידוע לכל. מדוע לא יבין ש'סך הכל' פלוני זה צרה לו בביתו, וחיפש ומצא בו 'מקום' ראוי ומתאים 'לשפוך את נפשו', אבל אין 'פיו ולבו שווין' כלל, כי אין כוונתו לדיבורים שאמר לך אלא לזעוק מעמקי לבו - בצרה גדולה אני... ומה לך כי תענה לו ותערוך עמו וויכוחים, והרי אינו רוצה ממך מאומה אלא לפרוק את נפשו הדוויה.

וכמשל הידוע ביהודי מבני ארץ הקודש שהשתתף בהלוויית המת בהיותו בארצות הגולה בניו יארק ושפך שם דמעות כמים בבכי תמרורים, בני המשפחה שלא הכירוהו ניגשו אליו ושאלוהו מה לך ולאבינו, שמא קרוב משפחתנו אתה ולא ידענו עד כה, ענה היהודי, מדרי ארה"ק אנכי ובאתי הנה לזכות את בני ארה"ב להשתתף בהוצאות המרובות של נישואי בני הקרבים ובאים... היום בבקר של יום השכמתי קום ונבהלתי לראות שכל המעות נגנבו, וכבר עלו הדמעות בעיני, אלא שבשתי וגם נכלמתי לבכות וליילל ברחובה של עיר, על כן באתי הנה - למקום אבל ומספד וכאן לא אתבייש מאדם... כי 'בתוך רבים תבכה נפשי', אבל לא על ה'מת' אני בוכה, אלא על כספי וזהבי שאבד...

איש יהודי מבני ירושלים בדור הקודם הוציא לאור קונטרס חידושים ובתוך הדברים הביא חידוש של הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל והפריכו מכל וכל, והיו הדברים ניכרים שחיפש להוכיח שטעה רא"ז ואינו מבין דרך הלימוד מהו. באותה שעה נכנס אחד מתלמידיו לרא"ז וביקש לצאת במחאה גדולה ולהגן על כבודה של תורה. אך רא"ז מנע ממנו עשות כן, וביישוב הדעת אמר לו, הרי יהודי זה לב נשבר לו ואיש מסכן הוא, ואם הוא מוצא פורקן מסאת יגונו במה שהוא מפרסם דברים כנגדי ומוציאני ללעג וקלס ירווח לו ויונעם לו, אך חלילה מלהכאיב ללבו יותר.

שוכן עדי עד עושה לו דין' (להצילו מרעת חברו) - כי העולם מתקיים רק עבור מי שבולס פיו בשעת מריבה, נמצא שכביכול על ידי זה השותק נעשה הקב"ה 'שוכן עדי עד' (לעולם), שהרי מבלי שתיתקנו לא היה קיום לעולם, לכן ב'דין' יצילנו הקב"ה מרעת חברו.

ובאמת, אין כל מלאך זכריה יכולים לשער את גודל התענוג והנחת רוח ששותק זה גורם בשמים ממעל לאביו אהבו שבשמים^מ. וכדאיתא ב'תנא דבי אליהו' (רבא נח) אמר להם הקב"ה לישראל בני אהובי... ומה אני מבקש מכם, אלא שתהיו אהבין זה את זה^מ ותהיו מבכרין זה את זה^מ...

לו במה שהלך לדתו ולאבירם הרשעים - אשר חרפוהו ולא רצו לבא אצלו, ולא די ששתק להם, אלא השפיל עצמו אליהם והלך אצלם, עליהם נאמר 'לפני שבר גאון', ועל משה נאמר 'ולפני כבוד ענוה', שהרי הם נבלעו חיים שאולה, לעומתו 'קימה הייתה לו' למשה רבינו - שזכה לכבוד וגדולה ומדרגות רמות.

ונודע מאמר רז"ל (חולין פט.) על פסוק 'תולה ארץ על בלימה' (איוב כו ז) אין העולם מתקיים אלא על מי שבולס פיו בשעת מריבה^מ. ועפי"ז כתב הרה"ק ה'חתם סופר' ז"ע (פנחס ד"ה לכן אמור) לבאר הא דאיתא במסכת גיטין (ז) 'מי שיש לו קנאה על חברו ושותק

מג. וכפשוטו כוונת הגמרא להגיד שבחו ושכרו שכל העולם עומד עליו. אך נכלל בזה עוד כי אי אפשר ל'קיום העולם' בלא וותרנות. וכמו שאמרו משמיה דהרה"ק האהבת שלום ז"ע לפרש הכתוב (קהלת ד ט) 'טובים השנים מן האחד', היאך יקוים טובים השנים שיחיו שנים בשלום זה עם זה, רק מן האחד - מכוחו של אחד מהם שמוותר על שלו, ואינו עומד על דעתו. כי אין מציאות בעולם שיחיו שנים יחדיו בשלום ושלווה, בלא שיעלה השטן ביניהם איזה עילה קטנה להפריד ביניהם, ורק על ידי שהאחד מוותר ממשיך השלום לשרור ביניהם.

שמעתי לאמר מדוע מברכין את החתן והכלה שיהא 'קשר של קיימא', מדוע אין מברכין שיהא 'דבק' של קיימא (וכמו שכותבים בנוסח התנאים האומר 'לדבק' טוב) או שאר חיבורים. אלא ביאורו, כי הבא לקשור שני חבלים שאורך כל אחד מהם 'אמה' לא יקבל חבל באורך של שני אמות אלא פחות מכן, משא"כ בחיבור ה'דבק' וכיו"ב יתכן שישארו בידו אורך שני הנפרדים' גם יחד, והיינו כי בקשירה חייב כל צד לתת מעצמו ורק כך יוצר הקשר. וזהו 'קשר של קיימא', כי כדי שיעמוד ה'בית' על תילו ב'שלום בית' (וכן בכל ענייני 'בין אדם לחברו' כ'חברותא' בלימוד, ו'שותף' לעסקים וכו' וכיו"ב) חייב כל אחד להעניק ולוותר משלו... ובלא זה אין קיום לחיבורם...

מד. לאידך גיסא, אין ערוך לכאב שנגרם כביכול למעלה כאשר ה'אב' רואה את בנו אהוביו שרויים במחלוקת בין זה לזה, וכבר אמרו לפרש בלשון הכתוב בפרשתן גבי עונשם של עדת קרח 'ותפתח הארץ את פיה' (טז לב), ויש לדקדק מדוע לא נאמר 'ויפתח ה' את פי הארץ' על דרך שנאמר לגבי בלעם 'ויפתח ה' את פי האתון' (כב כח). ויש שביארו על פי מה שמובא משל קדמונים, 'שאל' הזהב את הברזל מדוע הנך מרעיש בקולי קולות בשעה שמקישים עליך והקול נשמע למרחוק, ואילו כשמרדדים אותי אזי לא נשמע קולי כלל, 'השיב' לו הברזל, מה אדמה לך ומה אשווה לך, הנה מי שדופק ומקיש עלי הוא 'אחי' - פטיש העשוי מברזל, לעומת זאת אותך אין מרדדים ב'אחיר' הזהב אלא במין אחר, וכשאח מכה באחיו הרי גדול הכאב עשרת מונים מהכאה על ידי נכרי וזר, על כן הנני גונח ונאנח בקול מר על שאחי עצמי ובשרי מכה אותי אחת אפיים... ומעתה תבין, כי בשעה שהלך בלעם לקלל את ישראל לא היתה זו 'הכאה' אלא על ידי גוי, וממילא לא היה גדול כ"כ הכאב בצערן של ישראל, ולא היה בכח האתון לפתוח את פיה זולתי סיוע אלוקי ממעל, על כן נאמר ויפתח ה' את פי האתון, אמנם בשעה שנחלקו קרח ועדתו על משה רבינו הרי היתה זו מחלוקת בין אחים, ועלה הכאב השמימה עד שכביכול פתחה הארץ מעצמה את פיה לבלעם חיים.

מה. הגאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצוק"ל היה אומר ש'איש' בגימטריא כמנין 'לרעהו' (311), כי רק עם 'רעהו' נחשב האיש לאיש, ובלאו הכי, כשאינו 'רואה' את רעהו אינו בכלל 'איש', כי כל תכלית האדם הוא להיטיב עם רעהו.

הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצוק"ל תיקן בישיבתו, שכל בחור הנטל את ידיו לצורך סעודה או כהכנה לתפילה, ימלא כלי מים לחברו וחברו ימלא עבורו, וטעמו ונימוקו עימו, שהרי על כל אחד למלא פעם אחת כלי מלא במים, אם כן עדיפא ליה שיקיים בדרכו עוד מצווה - חסד, וכן חברו יקיים כך...

באר הפרשה - פרשת קרה

ורוכב ערבות שש ושמה בראותו את עמו נוהגים כבוד זה בזה^מ. וכך פירש הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע (בספרו רב טוב פר' בשלח ד"ה ויאמרו איש אל אחיו) מה שנאמר (ישעי' ו ג) 'ואתה קדוש יושב תהילות ישראל וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צבקות', שהקב"ה יושב ומצפה לתהילות ישראל שישבחו ויהללו איש את

רעהו, ואם קרא זה אל זה ואמר קדוש - שיהודי אחד קורא את רעהו 'קדוש' הוא, קוב"ה עונה כנגדם 'קדוש קדוש' - ה' צבקות' כלומר שקורא על שניהם - זה קדוש, וזה קדוש^מ.

ופשיטא ואין צריך לומר שלא יבייש או יצער איש מישראל^מ, ולא יגרום עגמת נפש לשום בריה

וכבר העיד הרה"ח ר' יואל אשכנזי ז"ל ששמע מהרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע שאמר מ'דארף וויסען אז אויסהערן א איד, און אריינברענגען אין איהם א גוטע הרגשה, איז נישט ווייניגער ווי זאגן טויזנט מאהל נשמת [צריך לדעת שלהקשיב ליהודי ולתת לו הרגשה טובה לא חשוב פחות מלומר אלף פעמים נשמת] (שיח זקנים ח"ג).

וכך היה מעשה אצל הגה"צ רבי אליהו לאפייאן זצ"ל, אשר פעם אחת ביוה"כ נחלש אחד המתפללים שהיה זקן בא בימים מחמת הצום, והלך לנוח בחדר צדדי, קודם נעילה קרא ר' אליהו לאחד הבחורים ואמר לו שילך לשהות על יד אותו זקן וישגיח עליו ועל שלומו, נענה הבחור כי נכספה וגם כלתה נפשו להיות בתפילת נעילה בהיכל הישיבה, לשפוך שיחו ולהיות שותף להתעוררות הגדולה האוחזת בקהל, אמר לו רבי אליהו, לגמול חסד עם הזולת חשוב יותר מתפילת נעילה....

מו. ושמא יאמר האדם חושש אנכי לפחיתות כבודי אם אכבד את פלוני, תען ותאמר לו - טעות גדולה טועה מעלת כבודו - כי ידוע מה שאמרו חכמי המשנה 'איזהו מכובד המכבד את הבריות' (אבות ב א). וכבר אמר מי שאמר, המדמה בנפשו כי ייחשב 'מכובד' אף בלא שיכבד אחרים, הרי הוא טועה בדבר משנה, שהרי אמרו בפירוש 'איזהו מכובד המכבד את הבריות', נמצא המכבד את רעהו אינו אלא מכבד את עצמו.

בענין זה שנינו במשנה (אבות ד יב) 'רבי אלעזר בן שמוע אומר, יהי כבוד חברך כמורא רבך, ומורא רבך כמורא שמים', יש שהעירו מה ענין סמיכות מימרות אלו אהדדי, והסבירו קמאי, דכשם שב'מורא רבו' על התלמיד להתיירא מרבו אע"פ שאין הרב מתיירא ממנו, כיו"ב 'יהי כבוד חברך' יכבד אדם את חברו לשם שמים, ולא רק שלא יקווה ולא ייחל שבשכר זה יחזור חברו ויכבד אותו, אלא אף בידוע לו שחברו מזלזל בו לא ימנע מלכבדו. וזוהי 'אהבת ישראל' שלימה, שיהא אוהב כל אשר בשם ישראל יכונה מבלי לצפות שישב לו כגמולו הטוב.

מז. גדול שכרו של המקדש פיו לאמר לרעהו דיבורים המעודדים ומחזקים, וכל המרבה לספר הרי זה משובח, עובדא הוה בישיבת פוניבז' בימים ההם כשהגאון רבי יחזקאל לעווינשטיין זצוק"ל היה ה'משגיח' שם, נכנסו אליו כמה בחורים אשר מתוך קנאות התלוננו לפניו על מנהג שנשתרש בין תלמידי הישיבה, שהחברים עורכים לכל חתן - שמחת שבע ברכות, ואז משבחים את החתן בגוזמאות - שלא היו ולא נבראו, התהילה והתפארת לחתן אשר חין ערכו מי ימלל, ומן הראוי לעצור מנהג גרוע זה כמו שאמרה תורה 'מדבר שקר תרחק'. ענה להם המשגיח בחריפות לשונו, דור זה האחרון חולה במחלה נוראה - שאי אפשר לאיש לשבח את זולתו, עתה כאשר פעם אחת בחיים משבחים מעט את האדם ונותנים לו עידוד וחיזוק - גם את זה ברצונכם לעקור.

מח. כיוצא בדבר כתב עוד הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע (בפרשתו ד"ה א"י רב לכם) בביאור לשון הכתוב (מלאכי ג טז) 'אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו וגו', שלכאורה היה צריך לומר 'אז דברו' ולא 'אז נדברו', אלא ש'נדברו' הוא מלשון 'התפעל', כלומר שכל אחד נדבר בפי חברו שהוא 'ירא ה' - שכל אחד מתפאר בכך שרעהו הוא מיראי ה', אז 'ויקשב ה' וישמע' ויש לו נחת רוח לפניו שאחד משבח ומפאר את השני, ועל כן כותב את שניהם בספר הזכרון ליראי ה' וחושבי שמו, וגם המספר בשבח השני אף הוא בכלל יראי ה'.

מט. מספרים על הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, שכל ימיו נהג לקדש על הכוס בשיעור הקטן יותר (המוכר כפי שיטת רבי חיים נאה), ולא הקפיד לקדש על שיעור הגדול (המוכר כשיטת החזון איש), ולאחר פטירת הרבנית ע"ה התחיל לקדש על כוס בשיעור גדול, והיה הדבר לפלא בעיני מקורביו, עד שהוברר טעמו, כי אותו גביע הקטן קיבל במתנה מחמיו אבי הרבנית, ולכבודה קידש דייקא בו על היין, כי העדיף להדר בזה מאשר להדר ב'שיעור הכוס'... כע"ז מסופר על אחד מחסידי קמאי בעיה"ק טבריא שאחר פטירת הרבנית ביקש מנכדו שיסיר את ה'מראה' (שפיגע"ל) הגדולה שהייתה תלויה על הארון בביתו, כי בכל השנים הייתה מראה זאת לצנינים בעיניו אלא שלא אבה לומר מאומה אחר שהבין כי רצון הרבנית במראה זאת, רק מיד לאחר שהשיבה נשמתה ביקש להעבירה משם.

ה'בעל המורים' (פסוק ו) 'והנשיאים לא שלח עמהם כדי שלא יתבייש שבט שמעון שנהרג נשיא משבטו' במעשה הזמרי (ואין לו 'נשיא' לשלוח למלחמה), הרי דאף שמצד הסברא היה נראה יותר לשלוח את גדולי הדור למלחמת מצוה זו נמנע משה מלעשות כן כדי שלא לגרום צער ובושה לאחרים, ואף ששבט שמעון לא היו נקיים במעשה זה (עי' סנהדרין פב. וברש"י כו יג), אך אסור להכלימם יותר ממה שכבר נענשו.

יעור עיני חכמים - המחלוקת מעוררת עיני האדם

בפרשתן (יז ו), 'וילוננו כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ועל אהרן לאמר אתם המיתם את עם ה'". וכבר תמהו המפרשים, היאך יתכן כדבר הזה, שאך אתמול ראו הכל שברא ה' בריאה חדשה והאדמה בלעה את כל המתלוננים על משה, ומיד למחרת שוב 'וילוננו כל עדת בני ישראל'.

ותירין הרה"ק 'הבית ישראל' זי"ע בשם אביו הרה"ק 'האמרי אמת' זי"ע, דאיתא בגמרא (סנהדרין קי). 'אמר רב יוחנן, קרח לא מן הבלועים ולא מן השרופין, פי' שלא נבלע בארץ עם עדתו, וגם לא נשרף באכול האש את מקריבי הקטורת, וברש"י, אלא במניפה מת, והיינו שמת רק למחרת ההוא יומא. נמצא שבבקר של יום עדיין היה קרח בחיים, והוא הוא זה שליבה את אש המחלוקת בשנית - שיתלוננו העם על משה 'אתם המיתם את עם ה', ראה נא עד היכן כוחה של המחלוקת - אף שכבר ראו הכל את זעקת השמים והארץ בצדקת דרכם של משה ואהרן. מ"מ נהג קרח כמו שנסתלקה דעתו לגמרי ולא ראה את אשר לפניו, ושב מיד למחרת לחרחר שוב ריב ומצה על משה ואהרן.

ולא זו בלבד שהמחלוקת תסמא עיני האדם, אלא היא מעוותת את שכלו וראייתו - לראות את פני

בעולם¹. וכבר איתא בתלמוד ירושלמי (דמאי פ"א ה"ב) על רבי פנחס בן יאיר שהיה צריך לעבור בנהר גינאי, עמד וציווה למים שיפנו לו את דרכו, ואכן המים נערמו כמו בקריעת ים סוף, ורבי פנחס בן יאיר עבר את הנהר ביבשה בתוך הים, שאלוהו תלמידיו האם גם הם ראויים שיתרחש להם אותו הנס והמים יהפכו עבורם לחומה, ענה להם רבי פנחס מאן דידע בנפשיה דלא אקיל לבר נש מישראל מן יומי יעבור - שכל מי שיכול להעיד בנפשו שלא פגע ביהודי מימיו הרי ראוי הוא שיבקע הנהר בזכותו. ומכאן שהשומר פיו ולשונו, ונוהר שלא לפגוע באיש ישראל חלילה בין בדיבור ובין במעשה, הריהו שקול כנגד שישים ריבוא מישראל שבזכותם נבקע הים, וראוי לו שיעשו עמו את הנס הגדול מן השמים.

נוראות מצינו בדברי המאירי (ברכות כז:): המבאר במה שנאמר (יז ב) 'אמור אל אלעזר בן אהרן הכהן וירם את המחטות', ולא רצה הקב"ה לומר כן לאהרן שהוא ירים את המחטות, כי אם היה עושה זאת אהרן עצמו היה נגרם חלישות הדעת יתירה לאותם חמישים ומאתיים מקטירי הקטורת, מאחר שהוא היה ה'בעל דבר' ועליו נחלקו, על כן חס המקום על כבודם וציוה זאת לאלעזר, ו'ללמד דרך ארץ בכך' שאף אם צריך להעביר נכבד ממשרתו אל יתנוה למי שבעבורו אירע הדבר [וכבאותו מעשה שהעבירו את רבן גמליאל מהנשיאות כי ציערו לרבי יהושע, ולא מינו את רבי יהושע תחתיו]. ותמה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, מדוע היו צריכים להיוהר שלא לגרום להם צער וחלישות הדעת, והרי העידה התורה עליהם שחטאו בנפשותם, ומה לנו ולכבודם. אלא מכאן ראייה - אף אם חטא רעך וברין הוא שיבוזהו כפי הראוי לו, אבל מבל מקום היוהר והישמר מלהענישו או לבזותו אפילו בני הוא זה יותר ממה שמניעו, שמכאן ואילך יש להיוהר בכבודו.

ומהאי טעמא מצינו במלחמת מדין דכתיב (לא ד) 'וישלח משה אלף למטה אלף למטה', וכתב

1. צא ולמד חומר העון ממה שאמרו (ב"מ נח: טז.) 'כל המלבין פני חברו ברבים כאילו שופך דמים... אין לו חלק לעולם הבא', וכדאי הוא העיון בתשובתו של הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בספרו 'מנחת שלמה' (סוף ס"ז) שהאריך לעורר בענין הלבנת פנים, ודן שם באריכות מדוע לא מצינו שהתירו לחלל את השבת כדי להציל את חבירו מהלבנת פנים (ועי' שו"ע או"ח שז יד), ואיך א"כ מזלזלים בדבר חמור כזה. שאלו פעם את הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע הגדרה של 'ללמוד על מנת לעשות' מהי, וענה, לדעת שלא לפגוע חלילה בשום יהודי אפילו בדיבור קל ואפילו לרגע אחד חלילה.

באר הפרשה - פרשת קרח

הדברים כפי רצונו¹ ולא כפי האמת². וכמו שמבאר הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע (חשבה לטובה בפרשתן) בשם הרה"ק מפשיסחא זי"ע, כי תמיהה גדולה היא היאך טען קרח על משה מדוע תתנשאו (פז ג), בשעה שדייקא במידה זו שבחתו התורה להדיא - 'והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה' (במדבר יב ג). אלא, כי אכן, זוהי כוחה הנורא של הגאווה³ ומחלוקת שמסמאת עיני האדם, עד שקרח חשב שהוא משה, ועליו עצמו אמרה תורה 'והאיש משה עניו מאד'⁴ (בחשבו כי 'משה' הנאמר בפסוק קאי עליו, כי הוא ה'תלמיד חכם', ע"ד אומרם (שבת קא: ועוד) 'משה שפיר קאמרת').

נא. ובזה ביאר הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל הטעם שהוצרך הקב"ה להמית תחילה את קרח ועדתו בפתיחת פי הארץ ובאש שיצאה מהקטורת ובמגיפה, ולא אמר מיד שכל שבט יניח מטה באהל מועד 'והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח', שזו היתה ראייה שאין עליה תשובה, ששוב לא נתווכחו, וכמו שאמר הקב"ה בעצמו 'והשיכותי מעלי את תלונות בני ישראל אשר הם מלינים עליכם'. אלא כי עדת קרח היו מלאים ב'נגיעות', שכן הם התלוננו שהנשיאות שייכת להם, והאדם שהוא נוגע בדבר לא יבין ולא יראה כלל אפילו אם תוכיח לנגד עיניו כי הוא טועה בדרכו, אדרבה, לשיטתו ימצא בכל פרט ופרט אשר יארע כהסכמה וראייה לדעתו. ורק אחרי שמתו עדת קרח ונשארו בני ישראל שלא היו 'נוגעים' בטענותיהם, שפיר היה סגי בסימן של המטות להראותם שהצדק עם משה רבינו ע"ה.

וכך מובא ב'מעשה איש' (ח"א עמו' צד) פעם שח אחד באזניו על אדם פלוני כי 'גדול' הוא, בעל רעיונות נפלאים ושיחותיו עמוקות מאד, אבל בעניין שיש לו נגיעה כלשהי יאבד עשתונותיו מיד, הגיב רבינו על אתר, אילו סיפרת על אדם גדול שנתפס בעבירה חמורה ח"ו, עדיין אין בזה סתירה לגדלותו, אבל ביחס לנגיעות, נגיעה אישית, הלא כ"ד שעות ביממה הנגיעה קיימת, ואין זה אלא קטן שבקטנים (כלומר שבענין זה הוא נחשב כקטן שבקטנים).

ואילו הגאון מהרי"ד קאפלמאן זצ"ל ביאר בזה, כי כל זמן שהאדם עומד בליצנות לא יועילו לו אפילו מאה הוכחות, וכמו שהביא המסילת ישרים בביאור מפסידי הזהירות, ואפילו אם היו נפתחים כל ז' רקיעים, וכלשונו 'כמה תורה שלומדים וכמה דרשות ששומעין לא מועיל כלום, איין געלעכטער, איין שפאס (ליצנות ושחוק אחד) מאבד הכל', על כן תחילה וראש 'האלוקים עשה שיראו מלפניו', הביא עליהם מיתה ומגיפה 'להוריד את השחוק והקלות ראש מפניהם'... ועתה כבר ניתן להוכיח עם מי האמת.

נב. והרי הוא נדמה למי שלובש בתי עיניים הצבועים בצבע הירוק – שהוא רואה את כל העולם בצבע ירוק ככרתי, אפילו מה שלא נדמה לצבע הירוק בכהוא זה, והנמשל מובן...

נג. מופת חותך מביא הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (בספרו בן פורת יוסף פרשת ויחי) להוכיח שהגאווה גרועה מכל העבירות שבתורה, שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב (ויקרא טז טז) 'השוכן איתם בתוך טומאתם', וברש"י, 'אע"פ שהם טמאים שכינה ביניהם', ואילו על המתגאה נאמר (סוטה ד:): 'אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת'...

הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע מביא בשם זקנו הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, כי כל יהודי יש בו נקודה ומעלה מסוימת שבה מוצא הוא חן בעיני השי"ת, והיא נעלמת אף מהאדם בעצמו, ואם נדמה לו שיודע מהי 'נקודה' זו הרי זה אות ומופת שוודאי לא בזו חפץ ה', שמאחר שמכיר במעלתו הרי הוא מתגאה בה, וכבר לא יתכן שיהיה להקב"ה נחת רוח מדבר שמתגאים בו...

נד. הנה ידוע מאמר חז"ל (יומא עה.) שקירוב מקום נפילת המן היה תלוי במעשי האדם וצדקותו. אם כן, וודאי שה'מן' של קורח היה יורד לו בסמוך לפתח ביתו ממש, שהרי 'מטועני הארון היה', לאידך, ברור שלאחר מחלוקתו עם משה לא מצא את המן בקרוב כ"כ, ומעתה תמוה כיצד לא שם על לבו שחטא וטעה טעות חמורה במה שנחלק עם משה (עיי' בדברי השבט מוסר המובא לעיל שלא ירד מן... וע' פנים לתורה) ומכאן למדנו, שהשקוע בתוככי המחלוקת יראה בכל דבר רק את צדו, ואדרבה – כראות קרח שהמן מרוחק מאתו, הבין שכך עלתה בידו מכיוון שלא ליבה מספיק את האש כנגד משה עד לשמים, ועליו לשוב בתשובה – לחזק המחלוקת.

כעין זה מצינו להרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (קרח תר"פ) דהנה איתא ברש"י על הפסוק 'ויקח קרח' - דבר אחר, ויקח קרח, משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים, ובאלו 'דברים' משכם – שבא קרח וגילה את אזנם שכל יסוד היהדות הוא שהקב"ה מרחק את האדם ועליו להתייגע להתקרב, וכה אמר להם לראשי סנהדריות, הנה, כל מה שריחק אתכם הקב"ה מהמשכן והכהונה אינו אלא כדי שתתאמצו להתקרב והריחוק הוא רק צורך הקירוב, וכאשר

למטבע, ויש כאן 'פעמיים צד'. ולכן שאלו 'וקרח שפקח היה' מה ראה לשטות זו - לחשוב כי רק דעתו 'דעה' היא¹¹, ומה ראה לחלק את תיבת 'פקח' לחצאין ונשאר רק מנין 'צד' אחד (הרה"ק מראפשיץ ז"ע, הובא בחמדה גנוזה להרה"ק רבי סיני מו'מינראד ז"ע במערכת ראפשיץ)¹².

אל תחזו כבודי - בגנות המחלוקת אפילו כשהיא לשם שמים איתא במשנה (אבות ה יז) 'כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח וכל עדתו'¹³. אמנם, לדין ייאמר, הרחק מן המחלוקת ואל תיגרר אחריה, אפילו כשנראה ש'לשם

ובבלל, כל מחלוקת באה אך ורק מחמת שהאדם שקוע בתוך עצמו, ואינו רואה לנגד עיניו אלא 'צד' אחד. מדוע לא יבין שיש עוד צד ועוד דעת הרואה את פני הדברים באופן אחר. ובוזה יתבארו דברי רש"י בריש הפרשה, 'ויקח קרח - לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק... נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת', והיינו שלא ראה לנגד עיניו כי אם צד אחד וזה גרם לכל המחלוקת.

ובזה יתבארו גם דברי רש"י בהמשך הדברים (טו ו, מדברי ילקו"ש תשנ) 'וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זו', כי פעמיים צד עולים בגמטריא קפח - אותיות פקח, והיינו כי מדרכו של פקח להבין שיש שני צדדים

תתאמצו ביותר תתקבלו לעבודת המשכן, וזה עצמו הוא רצון ה', שעי"ז תזכו להתקרב, ודברים רכים אלו משכו את לבם - על דרך האמור בזה"ק (ח"א ט:): בביאור הכתוב (תהלים פט י) 'בשוא גליו אתה תשבחם', שדרכם של גלי הים הוא שהם רועשים וגועשים ביותר, והם מנסים לעלות מעלה מעלה אך הם חוזרים ונופלים, ושבח זה משבחם הקב"ה - כי שבח גדול הוא למי שמנסה לעלות מתוך געגועים והשתוקקות ואינו מצליח, ואעפ"כ אינו פוסק מלהשתוקק, ומטעם זה ברא את האדם בעולם שפל כזה - בכדי שישתוקק אליו בכל לבו אף אם לא יעלה בידו לעלות ולהגיע אל מה שנכסף לו.

ואל תשאלני מדוע נחשב זה להם לחטא, כי באמת, כל האמור אינו אלא דווקא לענין השתוקקות בלבד, אבל ח"ו שיבוא עי"ז לחלוק על משה, ואם היו מתפייסים בדברי משה ולא היתה עליהם אלא התשוקה לבד בוודאי היה זה להם לשבח, אבל מכיוון שבאו לכלל מחלוקת סטו מדרך הרצויה ונחשב להם כחטא לשורפם ל"ע. נה. באופן אחר ביאר הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע (שש"ק, קרח) 'וקרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו' - להיות פקח, וכלשון הרה"ק 'שפתי צדיק' זי"ע (בפרשתן אות י) ועיקר החיסרון היה שהיה פקח ורצה להשיג הכל בשכלו, וזה לא טוב מאד - שצריכין לילך בפשטות ובתמימות כמ"ש (משלי י ט) 'הולך בתום ילך בטח', דמי שהולך בתמימות בטוח שלא יפול בדברים כאלו.

נו. איתא בחיד"א (דבש לפי מערכת ק' אות כז) בשם המהר"י אייבשיץ ב'יערות דבש', 'פקח' הוא בגימטריא חצי 'שלום' (כי פעמיים פקח גמטריא שע"ו - כתיבת שלום), וזה שתרגם אונקלוס 'ואיתפליג' קרח, שחילק את השלום לשנים ועשה מחלוקת. והנה פעמיים 'פקח' עולה כמניין 'שלום', כי במחלוקת ששני הצדדים פיקחים יבין כל אחד לשיטתו של חברו, ועל ידי כן עד מהרה יבואו המה לשלום ושלווה.

נד. רבים מקשים מדוע אמרו מחלוקת קרח ועדתו, הרי קרח חלק עם משה ולא עם עדתו, והיה לו לומר מחלוקת משה וקרח, כמו שאמר ברישא מחלוקת הלל ושמאי, ובספרי הקודש האריכו למעניתם, שלא הייתה כאן מחלוקת מב' הצדדים, כי משה רבינו לא חלק כלל עם קרח, רק הוא זה שחלק על משה, ע"כ לא אמרו מחלוקת משה וקרח. הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע כותב ב'יערות דבש' (דרוש ח' לט' אדר, בתחילתו), שבכל מחלוקת מפתה היצר את הצדדים כי כל מחלוקתם היא לשם שמים (שהרי חלילה להם מלחשוב שמחלוקתם שלא לשם שמים...). ובוזה נותן ה'יערות דבש' סימן לדבר היאך ידע האדם האם כוונתו לשם ה', אם הם מחולקים אך ורק בנידון מחלוקתם, אבל זולתי זאת הרי הם אוהבים גמורים זה לזה - הרי יש כאן אות ומופת חותך שמחלוקתם לשם שמים...

וזוהו שאמרו 'איזהו מחלוקת לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי' - ומה מצאנו גבי בית הלל ובית שמאי, שאמרו בגמרא (יבמות יד:) ת"ש, אף על פי שנחלקו ב"ש וב"ה בהרבה מדיני קידושין ויבום, וכן נחלקו בצרת הבת, שלפי בית הלל בני בית שמאי ממזרים, ואפילו הכי לא נמנעו ב"ש מלישא נשים מבית הלל, ולא ב"ה מבית שמאי, ללמדך, שחיבה וריעות נוהגים זה בזה, לקיים מה שנאמר (זכריה ח ט) 'האמת והשלום אהבו'.

איתא במדרש (בר"ר כב ז) בענין המחלוקת של קין והבל עד שסוף דבר קם איש באחיו ורצחו נפש, וז"ל. 'על מה היו מדיינים, אמרו בואו ונחלוק את העולם, אחד נטל קרקעות ואחד נטל את המטלטלין. זה אמר, הארץ אשר אתה עומד עליה שלי היא (שהרי כל הקרקעות שלי). וזה אמר, הבגד אשר אתה לובש שלי הוא. זה אמר תפשוט (את הבגד), וזה אמר, פרח (באוויר). מתוך כך - ויהרגהו. רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר, שניהם נטלו את הקרקעות ושניהם נטלו את המטלטליים, ועל מה היו מדיינים, אלא זה אמר, בתחומי בית המקדש נבנה, וזה אמר בתחומי. שנאמר, ויהי בהיותם ב'שדה', ואין שדה אלא בית המקדש',

שמים' היא^נ, כי מחלוקת שכל אחד מהצדדים בטוח בעצמו שכל כוונתו אינה אלא ליחדא שמו דקודשא בריך הוא ושכינתיה זה גרוע מכל - כמבואר ב'יערות דבש' (דרוש ה' לחודש אלול, באמצעו) שאי אפשר ליצר לפתות את הצדיקים לעשות מחלוקת, מה יעשה - יגררם לתוך מחלוקת לשם שמים, ומשם יובילם לסתם מחלוקת^ט.

וכבר כתב הרה"ק בעל התניא זי"ע (אגרה"ק נו) וז"ל. כי אין שלום יוצא מתוך מריבה, ובפרט ממחלוקת לשם שמים, אשר רוב הצרות והתלאות הן ממחלוקת לשם שמים, הרחמן יצילנו ממנה^פ.

ובזה גם יתבאר לשון המשנה מחלוקת 'קרח ועדתו', שהם היו שווים רק בדבר אחד - כנגד משה רבינו, אך בינם לבין עצמם גם שררה מחלוקת, שכל אחד מהם רצה להיות כהן גדול ואמר שהוא הראוי לזה ולא האחרים... משמיה דהרה"ק הבני יששכר זי"ע נתנו סימן, שיבדוק עצמו האם בגשתו למצוה אחרת גם תתלהב נפשו באותה אש להבת שיש לו לענין המריבה, האם גם לענין 'עטיפת הטלית ולבישת התפילין' בוערת בו אש התלהבות באותה מידה של המחלוקת, ואם לא כן, סימן הוא שאין כוונתו במחלוקת לשם מעלה כלל וכלל - ולכך מצינו בקרח ועדתו שזלזלו במזוזה וציצית.

נח. פעם נכנס יהודי אל הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצוק"ל ושאלו 'בתמימות' בענין מסוים כיצד היא ההלכה - בו בזמן שגדולי ישראל נחלקו ביניהם בפסק ההלכה על ענין זה... (כידוע, פעמים רבות יש דין ודברים בין גדולי הדור בענייני הלכה, ומשם תימשך למחלוקת אצל 'אנשי החצר' שבין ב' הצדדים), הגאון רב"צ הכיר מהי מטרתו של אותו שואל תמים, ע"כ אמר לו, ר' יהודי, בנידון ההלכה עצמו, כאיזה צד שתנהג יש לך על מי לסמוך, אבל להחזיק במחלוקת - אין לך כלל על מי לסמוך.

נט. נוראות מצינו בגמרא (חולין צא:), על הפסוק (בראשית כח ב) והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, עולין ומסתכלין בדיוקנו של מעלה - שהרי דמות דיוקנו של יעקב חקוקה בכסא הכבוד, ויורדין ומסתכלין בדיוקנו של מטה. ורצו המלאכים להרגו - מחמת קנאה (רש"י שם), מיד - והנה ה' נצב עליו. והמתבונן יתמה, הרי 'אין ביניהם לא קנאה ולא שנאה' (עיי' שבת פט.), והיאך יתכן שהם 'קנאו' ביעקב, אלא ע"כ צריך לומר שקנאה זו - קנאה עילאית היתה - במה שאין לנו השגה, ואעפ"כ הביאתם קנאה זו עד כדי הרצון להרוג את יעקב כפשוטו בפועל ממש. ס. הגה"ק רבי יצחק אלחנן ספעקטאר זצוק"ל ראה פעם איך שכמה אנשים חולקים בענין 'לשם שמים' ויורים בפיהם חיצים ובליסטראות זה בזה, נענה רבי יצחק אלחנן ואמר, 'לשם שמים' איני רואה כאן, אבל אני רואה מידות מושחתות ונוראות... כל אחד זועק 'כולה שלי'.

בדרך צחות היה הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע אומר, יעקב אבינו ביקש 'בסודם אל תבוא נפשי' כי פעמים הרבה יאמרו הניצים וכי נראה לך שאנו נחלקים בסתם דברים פשוטים, לא כי, אלא חולקים אנו בדברים העומדים ברומו של עולם - עפ"י תורת הסוד, וע"ז ביקש יעקב אבינו בסודם אף במחלוקת זו שהיא עפ"י סוד אל תבוא נפשי איני רוצה כל חפץ בה, כיוון שעל פי 'פשוט' הוא מחלוקת על משה רבינו.

כן פירש הרה"ק ה'מקור ברוך' מסערעט וויזניץ זי"ע, בדברי חז"ל (סוכה נב:) 'יצרו של אדם מתגבר עליו ואלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו', שבא לומר לאלו שעורכים מחלוקת 'לשם שמים', כלומר, שהם לוקחים את הקב"ה לעזרתם - כי 'לשם שמים' כוונתם - לא יכול היצר להסיתו למחלוקת...

ועל דרך זה פירשו בדרך צחות בהא דאיתא בגמ' (ב"ב טז.) 'שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו', שהיאך הצליח ה'שטן' להביא את 'פנינה' להתגרות בחנה ולצער אותה, על ידי שאמר לה שהכל לשם שמים...

וכך ביאר הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע בדברי חז"ל (במדב"ר כא כב) 'קשה עלי פרידתכם' שכך אומר הקב"ה לבני ישראל קשה היא המחלוקת ובפרט כשהנכם באים ותולים עצמכם עלי כי לשמי אתם נפרדים ונלחמים זה בזה.

נבראת המחלוקת (הלוקת מים עליונים ומים תחתונים), שנאמר 'ויהי מבדיל בין מים למים'. אמר רבי טביומי, אם מחלוקת שהיא לתיקונו של עולם ולישובו אין בה 'כי טוב'. מחלוקת שהיא לערבובו, על אחת כמה וכמה. ומכאן נלמד, שהמחלוקת אף כשהיא לצורך העולם אינה כי טוב^{כב}.

כלי מחזיק ברכה – הברכה והפרנסה תלויים במידת ה'שלום' אמרו חז"ל (עוקצין ג ב) 'אמר רבי שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר (תהלים כט) ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום'^{כג}. ובמדרש (ויק"ר פר' צו ט) אמר

עכ"ל. וביארו בעלי המוסר, שאין כאן כל מחלוקת, כי באמת היה הסכסוך ביניהם על עניני רכוש וממון, זה נטל כל הקרקעות לעצמו וזה נטל כל המטלטלין לעצמו, ורצו לבלוע איש את רעהו בעודו בחיים, אלא שבפיהם אמרו שחולקים המה על מקום המקדש... (אף שאין לנו השגה בקדמונים אלו, מ"מ דברי המדרש באו ללמדנו יסוד גדול בפרשת המחלוקת), כי מאד מאד יש להתרחק מ'מחלוקת לשם שמים', כי אם יפשפש בעצמו היטב ימצא שמתחת ל'כבוד שמים' טמון 'כבוד עצמו', אלא שהיצר מצליח לבלבל את הילך מחשבתנו ברצונו ה'י^{כד}.

עוד איתא במדרש (בר"ר ד ו) למה לא נאמר 'כי טוב' ביום השני לבריאה, אמר רבי חנינא, לפי שבו

סא. סיפר הגאון המגיד מישרים רבי שלום שבדרון זצ"ל על עצמו (ברוב ענוותנותו תלה 'משל' זה בעצמו) שפעם נתארח בשבת קודש בעיר פלונית, והייתה השבת 'שבת ראש חודש' – ר"ש שהיה ידוע כ'בעל תפילה' היה בטוח בעצמו כי לרגל בואו העירה לשאת דרשות חיזוק במשך כל השבת יכבדוהו לגשת אל ה'ברעטל' (התפילה לפני העמוד) לאמירת ה'הלל', משום מה שלח הגבאי יהודי אחר, ושתק לו ר"ש, אחר ההלל משבאו לקריאת התורה היה בטוח בעצמו כי יכבדוהו בעליה ראשונה השייכת לו כאחד מבני אהרן הכהנים, וכבר סידר את ה'טלית' למען יוכל לגשת מיד אל בימת הקריאה – אבל, לא... כהן אחר נקרא במקומו לעלות ראשונה, חשב ר"ש וודאי רצונם לכבדני בעליית ה'מפטיר' שגם היא מותרת לכהנים, וכמעשהו בראשונה כן מעשהו במפטיר שנקרא אל הבימה איש אחר (אף שהוא כבר הכין עצמו וכחכח בגרונו לברך ברכות התורה וההפטרה בקול צלול)... ועדיין היה ר"ש בטוח כי ה'מוסף' בו אומרים אתה יצרת לכבוד השבת ולכבוד ראש החודש 'יפול' לידו האמונות בתפילה לפני העמוד, והנה הוא שומע את קולו של ה'גבאי' בכבודו ובעצמו מסלסל בקול כ'הקדמה' לתפילת המוסף 'וכל מי שעוסקים בצרכי ציבור באמונה... הקב"ה ישלם...' וחשב ר"ש לעצמו, זה הגבאי מתברך בלבבו לאמר כי הוא 'עוסק בצרכי ציבור באמונה', וכי זוהי נאמנותו שאינו מבין להעריך ולכבד אורחים רמי מעלה הדורכים על מפתן בית מדרשו... מה אומר ומה אדבר, בחזרת הש"ץ טעה זה הגבאי – שכח שהיום ראש חודש והחל 'תכנת (תקנת) שבת' במקום 'אתה יצרת' הנאמרת בשבת ראש חודש, ומשום מה (לגודל תבערת לבי בתלונותיי עליו) אנכי שמעתי זאת ראשון לפני כל הקהל, מיד דפקתי והכיתי בחוזקה על השולחן ב'קנאות קודש' נו... אתה יצרת... אתה יצרת... אתה יצרת... ג' פעמים – וכמעט שלא נשבר השולחן מחוזק ההכאה, ולנראה מן הצד נראה היה כי בערה בי אש קודש להעמיד הגבאי על טעותו, אבל האמת אגיד, שאנכי הרגתי את עצמי מכל התרעומת שנתמלא לבי, כי באתה יצרת... הראשון נרגעתי ממה שלא נתכבדתי ב'הלל', ובאתה יצרת... השני נרגעתי ממה שלא נקראתי לכהן או מפטיר, ובשלישית נרגע לבי ממה שלא שלחוני לעמוד לכבוד היום בתפילת המוסף... וכל אחד ילמד מוסר לנפשו איש איש בנגעו ומכאובו.

סב. וכך כתב המהר"ל (גור אריה פט"ז) וז"ל. ואם תאמר, מאי שנא חטא זה מכל חטאים בעולם, שאין הקטן נענש. ויש לך לדעת עיקר הטעם, כי מה שאין הקטן נענש, היינו כי אין הקב"ה מביא עונש על קטן. אבל שונה היא עונש המחלוקת, כי גוף הגיהנום דבק במחלוקת, אחר ששניהם נבראו באותו יום – יום שני למעשה בראשית (ב"ר ד ח), להודיע כי המחלוקת הוא גוף הגיהנום, ולכך נענש אף הקטן, כי העונש בא מעצמו. שהמחלוקת עצמה כרוכה עם העונש, עכ"ל (בשינוי קצת), וכלומר, שאין זה מצד 'עונש' על המחלוקת אלא הוא כמי שמחתך בעצמו בסכין... סג. כתב ה'ערוך השולחן' (או"ח סי' נו אות ח) וז"ל, ודע שהעולם רגילים לומר 'חצי קדיש וקדיש שלם', ויש מההמון שסוברים דבאמת זהו חצי קדיש, וטעות הוא – שגמר הקדיש הוא רק עד דאמירן בעלמא, אלא שבסוף התפילה מוסיפין תפילת תתקבל ויהא שלמא רבה דמשום שהשלום הוא עמוד העולם, לכך אחר גמר התפילה וצריכין לצאת לאויר העולם, אנו מבקשים מהשי"ת שיהיה שלום בתוכינו ומוסיפין עושה שלום במרומו – אע"ג דחדא מילתא

באר הפרשה - פרשת קרח

רשב"י גדול השלום שכל הברכות כלולות בו... ה' יברך את עמו בשלום.

זאת וזדאי תישא רווחים גדולים, ותתגרל פרנסתו בהרחבה גדולה 'מאה פעמים' כבה"ס. ובוזה מבאר ה'חתם סופר' (ויגש ד"ה והנה אמרו) את הכתוב (תהלים קמו יד) 'השם גבולך שלום חלב חיים ישביעך', דהנה לכל 'חכם' יש איזה 'גבול ומעצור' לחכמתו, יש מי שבבואו לידי נסיון בענייני 'כבוד' כל חכמתו מסתלקת עד

וכבר אמרו דמחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות (של"ה מס' יומא דרך חיים אות מ"ד), ע"כ כל ערום יעשה ברעת, 'להשקיע' בהבאת שלום בינו לרעהו, כי 'השקעה'

היא עם יהא שלמא רבה, נ"ל דזהו תפילה אחרת, דמתחילה מבקשים שיהא שלום בינינו, ואח"כ מבקשים שאף אם חלילה תפרוץ איזה מחלוקת יסייע לנו הקב"ה לעשות שלום...

סד. הגה"צ ה'מנחת יצחק' זצ"ל גאב"ד ה'עדה החרדית' בעיה"ק ירושלים, נישא בג' זיווגים, במשך שנות חייו, בזיווג ראשון נישא עוד קודם ה'מלחמה', ומעשה שהיה כך היה. 'שדכן' אחד הציע עבורו - 'בת פלוני לפלוני', ויגמר הדבר בכי טוב, בטרם ראיית אם החתן והחתן את המדוברת.

בהתקרב מועד הנישואין, נסעו כל בני משפחתו אל עיר מגורי הכלה, לערוך שם את שמחת הנישואין. אך משהגיעו ואמו ראתה את הכלה, נבהלה מאד, כי ראתה שמדובר בבעלת מום. מיד גמרה האם אומר לבטל את השידוך (היה מותר להם לבטל את השידוך כי מדובר בשידוכי טעות על ידי שליח, שהשליח קלקל, ואפשר לומר לו - 'לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי'). ואמרה לו האם, 'יצחק' בוא נברח ונמלט על נפשנו, כי אין רצוני שתחיה עם בעלת מום כזה, אמר הבן - ה'מנחת יצחק', אל לנו לבטל ח"ו את קשרי השידוכין, אעפ"י שהרשות בידינו לעשות כן, אך, איככה נוכל לבזות נערה זו, שכבר מכינה עצמה לנישואיה זה מכבר, ועתה תבוש ותיכלם. ואכן נשאר שם ונשאה באמרו, אף אם אצטרך לאחר מכן לגרשה, מכל מקום בזו העת נערוך את הנישואין, ואם המצב יכריחנו לשלחה בגט פיטורין, נעשה כן בלית ברירה, אבל הס מלהזכיר - לביישה עתה.

אחר שנה מנישואיהם נולד לו בנו הגה"ח ר' בעריש שליט"א, כעבור כמה שנים פרצה המלחמה הנוראה והיא נספתה על קידוש ה'. ולאחר המלחמה נישא המנחת יצחק תחילה לבתו של הרה"ק מוואסלוי זי"ע, ולאחר מכן לבתו של הרה"ק האמרי חיים מויז'ניץ זי"ע, אך לא היה לו מהם זש"ק. כשסיפר המנחת יצחק סיפור זה נענה ואמר, לאחר כמה שנים מנישואי הראשונים נתברר שכלל לא היה מציאות שיהיה לי זש"ק, ועל פי דרך הטבע הייתי צריך להישאר ערירי. וברור לי ללא כל ספק, שזכיתי לבן אחד מזיווגי הראשון (וממנו נבנה דורות יראים ושלמים בליעה"ר), רק כשכר על שלא גרמתי לבייש נערה מישראל.

וכבר כתב בספר חסידים (תקנ"ג) שעל האדם להיות 'מצטער בצרת חברו' כי אם לא, מה בין זה לבהמה - שאינה חוששת בצער חברתה, ועליו נאמר (קהלת ג יט) ומותר האדם מן הבהמה אין.

סה. פעם התאוננו בני הבית של הרה"ק רבי משה בצלאל זי"ע הי"ד (אחיו של הרה"ק האמרי אמת' זי"ע) על מחסור הפרנסה השורר בביתם. ענה רמ"ב ואמר, הדבר הראשון שעלינו להקפיד הוא שלא תתעורר חלילה קפידה ומחלוקת במחננו, כי מחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות...

וכך ענה פעם יהודי שהיה עליו להתערב באיזה סכסוך שהיה נוגע לחייו ופרנסתו, ויתמהו האנשים מאד - מנין לו כוחות הנפש לשתוק להבליג ולא לקחת חבל ונחלה ב'מחלוקת' זאת, ויען האיש ויאמר, מרגלא בפומיה דאינשי וואס טוהט מען נישט פאר פרנסה... (מה לא יעשה האדם עבור פרנסתו), והרי רבים מבני האדם יחצו ימים יעברו נהרות וירחיקו נדוד לימים וחדשים להביא טרף לביתם, אף אני אעשה כן, בשתיקתי כעת הזאת, ולא אדחה 'מאה פרנסות' במחלוקת אחת...

וכבר אמרו בגמרא (ב"מ טז.) 'אמר רבא לבני מחוזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו', פירוש שסגולה לעשירות היא לכבד את אשתו, וצריך ביאור מה ענין זה לזה. ושמעתי לפרש, דהנה בעת שחטאו אדם הראשון וחווה בעץ הדעת נתקללו שניהם, זה בקללת 'בזעת אפך תאכל לחם' (בראשית ג טז), וזו בקללת 'והוא ימשול בך' (שם פסוק טז), ונמצא שניתן רשות לבעל למשול ולרדות באשתו ולהכריח אותה לכבדו ולשמשו כרצונו, ולכן אם מתנהג האיש כפי שורת הדין ועומד על שלו בכל תוקף מבלי לוותר כלום (ועומד שתישאר בקללתה), אף הקב"ה מתנהג עמו במדה זו וקללתו מתקיימת במלואה - 'בזעת אפך תאכל לחם', אבל המתנהג בחסד וברחמים, ומיקל עליה מקללתה ואינו מושל עצמו עליה, יזכה שאף הקב"ה יקל עליו מקללתו שלא יצטרך להזיע כל כך בקללת הפרנסה, ויתעשר בהרחבה ובנקל.

שלא תעלה קנאת אדם – הקנאה מוציאה את האדם מן העולם

אמרו חז"ל (במ"ד ריש הפרשה והובא ברש"י) 'מה ראה קרח לחלוק עם משה, נתקנא על נשיאותו של אליצפן...'. והיינו ששורש מחלוקת זו באה מ'קנאה'^{סו}, וכלשונו של רבינו בחיי (כד הקמה ערך 'קנאה') 'ודבר ידוע כי לא החזיק קרח במחלוקת עד שהתלבש במדת הקנאה ומדה זו הטרידתו מן העולם, ונכתבה לדורות ללמדנו להתרחק מהקנאה עד קצה האחרון, כי רבים חללים הפילה, ובפירוש אמרו לנו חז"ל (אבות ד נא) 'הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם'. הן בגשמיות ואף גם ברוחניות, כי הקנאה תאכל כל חלקה טובה^{סז}.

על ידי הקנאה מפסיד האדם את שלו^{סח} - ואילו של חברו לא הגיעו^{סט}. כיו"ב אמרו במשנה (אבות ד ג) 'שאיין לך אדם שאיין לו שעה ואיין לך דבר שאיין לו

שיעשה דברים כנגד השכל 'למען כבוד שמו' ויתבזה בטיפשותו בעד מעט כבוד, ויש מי שחכמתו עומדת לו רק עד בואו לידי 'קנאה', אז יתנהג כמי שאין בו דעת כלל וכלל. לא כן נחלת עבדי ה', ד'גבול' אחר עשו לחכמתם, והוא, בשיבואו לידי נסיון בענין השלום יעשו אפילו דברים כנגד חכמתם והבל בכדי שישרור השלום והשלווה בין בני ישראל. ומה שכרם - חלב חיטים ישביעך, שהקב"ה ישפיע להם פרנסה בריווח אף אם נגזר עליהם ח"ו חסרון הפרנסה, דהא אמרו חז"ל 'מוזני' לאו בזכותא תליא מילתא כי אם במזלא תליא מילתא, ואמרו בתוס' (שבת קנז. ד"ה אין) ש'זכות גדול משנה המזל', ו'זכות גדולה' היא הבאת שלום בין אדם לחבירו, וזהו ביאור הקרא השם גבולך שלום בשכר זאת שמשים את הגבול לחכמתו כאשר נוגע הדבר לעניין השלום, לכך חלב חיטים ישביעך יזכה לשבוע בפרנסה מרובה ושפע עד בלי די.

סו. הנה בבוא בני ישראל למדבר סיני נאמר (שמות יט א-ב) 'ביום הזה באו מדבר סיני... ויחן שם ישראל נגד ההר', וברש"י 'ויחן - כאיש אחד בלב אחד', רבו המקשים אם בא' בסיון כבר היו כל בני ישראל באחדות הראויה - מדוע לא ניתנה להם תורה מיד. אלא ביאורו, כשכל ישראל באותו מצב אין כל רבותא שהם שרויים ב'אחדות', רק בששה בסיון - אחר שכבר נצטוו ב'הגבלה' ומשה מחיצה לעצמו ואהרן לעצמו... כשכל אחד בדרגת גדולה אחרת ואעפ"כ הם עדיין כאיש אחד בלב אחד - זו רבותא היא, וכעת הרי הם ראויים לקבל התורה.

סז. בדרך הלצה מסופר, פעם ישב יהודי והתענג על סעודה דשנה כסעודת שלמה בשעתו, כשעמדה עדיין מנת הדגים שהגישו לפניו, בא אחד מידידיו וסיפר לו כי פלוני בן פלוני חלה והרי הוא נוטה למות, נאנח האוכל אוי, אוי, והמשיך להתענג על מאכלו ומשקהו, בהגיעו למרק התייצב בפניו אחר מחבריו, ו'חדשות' בפיו אודות אחד מן החבורה שמת ל"ע בצעירותו, שוב נאנח האיש וגנח גנח ואף ילולי ליל - על השבר הגדול שנשארה אלמנה המטופלת בעשרה יתומים קטנים, אך כל זאת לא מנע מאתו להמשיך ביתר שאת ויתר עז לאכול ולשתות כידו הרחבה והנדיבה, אך, עתה אירע הקשה מכל - בעת שהחזיק כבר את ה'בשר' בין שיניו, אתא ובא אליו מאן דהו, ואמר לו ב'נשימה אחת', השמעת... פלוני ידידו זכה בהגרלת הלוטו סך עשרה מליון דאלער... נזדעק האוכל, מי... מה... ומאז איבד כל 'טעם' במאכלו, ואפילו להביט על האוכל הערב הלז כבר לא היה מסוגל... והמבין יבין ויתבונן אם אינו דומה עכ"פ במקצת לזה המסכן... וכך כתב ה'ראשית חכמה' (שער הענווה פ"ז) המקנא חומס נפשו, כי הוא מתאבל תמיד, דכל אדם מוצא טעם מתוק חוץ מהמקנא, כי אינו טועם טעם מתוק במאכלו עד שיפסיד חבירו את הטובה אשר חננו ה'.

משמיה דהרה"ק הרבי רבי העניך זי"ע אמרינן, ש'קנאה תאוה וכבוד' הינם תלתא דסתרי אהדדי, כי המקנא ברעהו רוצה לבוא למקום שחברו הגיע, אך אינו יכול כי התאוה מושכת אותו לאכילה וכיוצא בזה מדברים המונעים ממנו להיות כחברו, וכאשר בוא יבוא למלאת תאוות נפשו תבוא 'מידת הכבוד' ותטפח לו על פניו דמטעמי כבוד לא יוכל לעשות כל אשר איוותה נפשו, ונמצא שג' אלו אוסרים אותו בבית האסורים.

סח. והפסד גדול הפסיד קרח במחלוקת זו, כמו שאמר הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע (בפרשתו), דאיתא בזוה"ק שרצה הקב"ה לעשות את קרח לוי גדול כמו שעשה את אהרן כהן גדול. וזו מדריגה גדולה ונפלאה, וראיה לכך, שכעת שקרח לא נתעלה למדרגה זו - לא נתמנה עד עצם היום הזה לוי אחר לשמש כלוי גדול (מה שאין כן בכהונה גדולה, שאחר אהרן נתמנו עוד כהנים לכהונה גדולה). ואת כל זה הפסיד קרח אך ורק מפני המחלוקת.

סט. איתא מהרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (קורח תרע"ו ד"ה ויראו) ששמע בילדותו בשם הרה"ק רבי בונים מפשיסחא זי"ע, כי כאשר יניחו על השולחן את ה'חבילות' (צרות וייסורים ולעומתם הטוב והשמחה) של כל באי עולם, ויצא הכרוז כי

הנצרך עדיין לא ישמחו בחלקם, מאחר שרואים שלשני יש יותר... וממילא מה תועיל הברכה בשעינו צרה בשל אחרים והוא מקנא בהם, על כן תחילה וראש צריך שלא יציין לתוך אהל חברו, כלומר שלא יביט בהם בעין רעה אלא יחיה עימם בשלום ובאהבה ובאחדות, ואז ניתן להשפיע עליו רוב ברכה. וזהו מה שאמרו חז"ל (עוקצין פ"ג מ"ב) 'לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום', כי אם אין שלום אלא קנאת איש באחיו אי אפשר לברכה שתחול, כי אף יתמלא ביתו בכל טוב עדיין יהא עצב נרגז ונרגז ויחיה בהרגשת 'כל זה איננו שווה לי'... ומעתה יתבאר לישנא דקרא בברכת כהנים, כי לשון יחיד מורה על אחדות ישראל [וכדכתיב (שמות י"ב) 'ויחן שם ישראל', ופירש רש"י 'כאיש אחד בלב אחד'], ובא הכתוב לומר, אימתי 'תברכון את בני ישראל אמור להם' - בשעה שהם באחדות וכאיש אחד, או אז 'וברכך ה', כי במצב כזה ניתן להשפיע עליהם מלא חפניים ברכות ממקור קודש".

מקום. ומקשים העולם, אם כן מדוע ירוצו כל באי עולם הנה והנה, והרי יש כבר מקום לכל חד וחד, אלא, כי אכן, אינם חפצים ושמחים רק כל אחד ירצה לעמוד ב'מקום' רעהו. בחשבו ששם ימצאנו האושר והשמחה".

הנה"ק ה'קרן לדוד' זי"ע (נשא ד"ה כה תברכו) מדקדק בלשון הכתוב ב'ברכת כהנים', שם נאמר (ו כג-נד) 'כה תברכון את בני ישראל אמור להם, יברכך וגו', וצריך ביאור הטעם שהתחיל בלשון רבים 'אמור להם' וממשיך תיכף בלשון יחיד 'וברכך'. ומבאר על פי מה שמצינו בעת שבירך בלעם את ישראל דכתיב (כד ב) 'וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו ותהי עליו רוח אלוקים', וברש"י, 'ראה שאין פתחיהם מכוונין זה כנגד זה, שלא יציין לתוך אהל חברו', והטעם שזו ההקדמה וההכנה ל'ברכה' הוא כי מדרך הבריות שאף אם יהיה להם הרבה יותר מכפי

הרשות נתונה לכל איש לבחור לעצמו 'חבילה' אחת... אזי יבחר כל אחד ויתפוס בשתי ידיים את חבילתו שלו, כי הקב"ה גדול העצה ורב העלילה נותן לכל חד וחד בדיוק נפלא את אשר נצרך לו לטובתו ברוח ובגשם - ומה שבכוחות גופו ונפשו לעמוד בה. וכך איתא ב'חובת הלבבות' (שער הביטחון בארוכה) שמחויב כל אדם להאמין שבמידה שה' מודד לו, כך ממש צריך להיות ואין עצה אחרת, וממילא לא יהיה לו שום תלונות על הנהגת ה'. ובזה מבאר ה'אמרי אמת' את הנאמר אצל נשיאי המטות 'ויראו ויקחו איש מטהו' (במדבר יז כד), ואיתא שם בתרגום 'ויראו' - ואשתמודעו (מלשון נודעו ונוכחו לראות), שהכירו והבינו שלכל אחד מגיע חלקו הראוי לו.

ע. אומר היה הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (אמרי הרי"ם נח, ד"ה ארור כנען), שמצינו שקין הרג לאחיו הבל על שקינא בו כמה שנאמר (בראשית ד ד-ה) 'וישע ה' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ויחר לקין מאד', א"כ בוא וראה כוחה של קנאה, דהרי קין והבל היו שני אחים יחידים בעולם נמצא שכל אחד מהם היה 'בעלים' על חצי עולם, ומה שייך קנאה אצל מי שחצי העולם שלו... ואעפ"כ גברה קנאת האחד ברעהו עד כדי רציחה... עא. איתא ב'אורחות צדיקים' (שער הקנאה) משלו משל, חומד וקנאי פגע בהם מלך אחד, אמר להם המלך, אחד מכם ישאל דבר ממני וייתן לו משאלות לבו, ולחברו כפלים כיוצא בו, הקנאי לא רצה לשאול תחילה, כי לא רצה שלחברו יהא כפליים ממנו ויקנא בו. והחומד לא רצה לשאול תחילה כי חמד לעצמו את חלק הכפליים. עד שהחומד דחק את הקנאי לשאול תחילה, ביקש הקנאי שינקרו לו עין אחת, וממילא לחברו ינקרו שתיים.

מסופר, כי חקרו החוקרים המבינים ב'תורת הנפש', וכך שאלו לרבים, הנה נצרך אתה בכדי חיותך סך מאה אלף דאלער לשנה תמימה, עתה, אנא ממך, אמור לנו במאי בעית טפי (מה היקר מעדיף) שינתן לך בוודאות סך מאה וחמשים אלף מידי שנה, ולכל אחד מחברך ינתן סך של מאתיים אלף, אמנם עדיין יהיה לך מותר בשכרך חמשים אלף בכל שנה, או שהיית רוצה שניתן לך חמשים אלף בשנה ובזה יחסר מלחמך בכל שנה סך של חמשים אלף, אלא שלכל חברך ניתן רק שלושים אלף - ותגדל על חברך בעשרים אלף... רובא דאינשי ענו - שהם מעדיפים לקבל רק חמשים - העיקר שלא יהיה לחבריהם יותר מהם...

עב. ובכלל הדברים 'שלא יציין לתוך אהל חברו', ר"ל שלעולם לא ישווה את מצבו לעומת השני, אלא אם יעצום עיניו ויתבונן רק במה שיש לו כבר יראה ויכיר היטב עד כמה גדלו חסדי ה' עמו. וכמו שאמרו שלכן אומרים הפסוק 'מה יקר חסדך אלוקים' בעת 'עטיפת הטלית' כשפניו עדיין מכוסות בטלית, ללמדנו, שאכן, רק בשעה שענינו מכוסות מהביט סביבותיו - לדעת מה ייעשה בכל אחד מידידיו ובביתם, אז יש בידו להכיר את 'חסדך אלוקים' עמו.

שנה, ובכל זאת בגלל קנאה אחת שקינא באליצפן בן עוזיאל ירד שאולה, נגיעה קטנה זו הוציאה אותו מן העולם^ע, מכאן צריכים ללמוד מה איומה יכולה להיות נגיעה אחת קטנה, ומכאן 'מדה טובה מרובה' - ש'טוב' אחד יוכל לסייע ולהעלות אותו.

קנאת סופרים תרבה חכמה - מעלת הקנאה כשהיא באופן כשר וראוי

אמנם, לא בכדי ברא הקב"ה בעולמו את מידת הקנאה, כי לטובה היא - כאשר ישתמש בה באופן הטוב, והיינו שילמד מחברו - כי כמו שחברו משתמש בכוחותיו וכישרונותיו כך ינצל אף הוא את כשרונותיו שניתנו לו מן שמיא^ע.

ובה אמר שלמה בחכמתו (משלי כג יז) 'אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום', וביאר הגר"א 'במי שיש בו יראת ה' תקנא, וגם לא תאמר די אלא תקנא כל היום וכל ימי חיך ביראת ה', והקנאה תעורר מדנים עם יצרך להבניעו'.

והנה איתא בגמ' (שבת לא.) שבא נכרי וביקש מהלל גייריני ע"מ שאלמד את כל התורה כולה על רגל אחת, אמר לו הלל, דעלך סני לחברך לא תעביד, וידועה הקושיא מדוע לא ענה לו ב'עשה טוב' - רק את האהוב עליך שיעשו לך זאת עשה תמיד, אלא, שכבר רבו 'בעלי חסד' שטוב ליבם להיטיב לרעיהם אבל זאת לא יסבלו - לראות בגדולת רעיהם העולה על גדולתם... אף שאין לנו השגה ביואב בן צרויה שר צבא דוד, מ"מ איתא בגמרא (סנהדרין מט.) שמצד אחד היה ביתו פתוח ומופקר לכל כמדבר, ונתעלה לשלימות גמורה במידת החסד, ולאידך מצינו שהרג את עשאל ועמשא שלא כדיון, על כן אמר הלל לגר דעלך סני - אותה הקנאה וצרות עין דסני עלך, לא תעביד לחברך. שאין די בעשיית חסד כי אם בעקירת שורש הקנאה.

ובתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ד"ה קרח, גם בליקושי הרי"ם בשינוי לשון) וז"ל. קרח היה בעל רוח הקודש ומטועני ארון הברית, היינו שהיה צדיק וזקן בן ק"ל

עג. משל משלו על כך, לכלי משחית המיועד למלחמות כ'טיל' שהנגיעה בו איננה מזקת, אמנם... אם אך יגע בכפתור המיועד לשלחו למדינת האויב יגרום נזק אדיר וחזק. כמו כן פעמים שהאדם מהלך בעולם הזה ועוסק בתורה ועבודה, אבל כל זה עד שנגעו בו במקום המסוכן, כי אם יגעו בו שם (ב'כפתור' הנכון) יתפרצו כל מידותיו הקשות - ואכן, שם היא עיקר עבודתו בעולם הזה.

עד. משלו המושלים, לשור שראה את מעוף הנשר בשמי רום ונתקנא בו - כי אף הוא רוצה לעוף בשמים, מה עשה השור השוטה - עלה על הגג והמתין לבואה של רוח קדים עזה, וכך, ברגע שבאה הרוח חשב לצאת מגבולות הגג ולהמשיך לעוף בשמים על ידי הרוח (ואח"כ כבר ימשיך בכוחות עצמו - דבמה נשתנה הוא מהנשר), פשיטא ואין צריך לומר שהוא נפל ארצה ומיד נפל פגר מת בריסוק איברים... מה יעשה שור פיקח, ילמד לקח מהנשר, ויאמר, אם הנשר מנצל את כוח הכנפיים שלו, אף אנכי אנצל את ה'קרן' שנתן לי בוראי, לנגוח את כל הקמים עלי... כיוצא בו לדידן - אם נקנא איש באחיו וכל אחד ירצה את מעלותיו של רעהו אכן יפול ארצה... כאותו שור שוטה שיצא קרח מכאן ומכאן, אבל אם נלמד איש מרעהו להשתמש בכוחו וכשרונותיו לטובה ולברכה יגיע כל אחד לרום המעלה שבידו להגיע.

מסופר על הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, בעודו מכהן ברבנות העיר 'סאניק' בטרם עלה על כס הרבנות בלובלין, פעם אחת נסע לשבות בצל הקודש אצל רבו הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע והיה זה ב'שבת בראשית'. בצפרא דשבתא כיבד הרה"ק את המהר"ם שפירא לשמש כשליח ציבור ב'ברכת החודש' ואף הוסיף לשלחו לפני התיבה לתפילת מוסף. לאחר התפילה הביע הרה"ק בפניו את התפעלותו המרובה מתפילתו הערבה והמעוררת לבבות, והזמינו ל'קידושא רבא', ולא היה איש עמהם, בתום הקידושא רבא יצא הגר"מ שפירא כשכולו מלא חדווה. בעידן רעוא דרעווין בעת שהיסב רבי מאיר שפירא עם החסידים ל'שלש סעודות' שאלוהו אודות שיחתו עם הרבי ביחידות בעת הקידוש. גילה להם ששוב שיבח הרה"ק את התפילה כשהוא חוזר וכופל את דבריו והיה נראה בעליל הנאתו הגדולה. והוסיף, ששאל את הרבי, אם כן גדול כוחי בתפילה, אולי אבוא לשמש כאן כבעל תפילה קבוע. ענהו הרבי, במעשה שהיה, הרה"ק הרבי ר' זושא מאניפולי זי"ע שמע באמצען של שנות 'גלותו' על גדולת הגאון רבי יוזפא הנודע בשיעוריו המופלאים, כשהוא מרצה אותם בבחירות עצומה מתוך פה מפיך מרגליות, מיד כיתת רגליו לעבר ישיבתו של רבי יוזפא, והגיע לשם ב'מקלו ותרמילו' כשהוא נראה כעני נודד המחזר על הפתחים,

באר הפרשה - פרשת קרה

ו'קנאה' זו טובה היא לאדם, כי מבלעדיה לא היו לו (שבת פח: פט.) ואמר ריב"ל, בשעה שעלה משה למרום שאיפות לטוב ע"ה, וכך פירשו בדברי הגמרא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע, מה לילוד

והתיישב בירכתי בית המדרש כשאין אחד מהתלמידים משים ליבו עליו. לאחר השיעור ניגש הר"ז לרבי יוזפא ואמר לו שמעתי ממרחקים גדולות ונצורות אודות שיעוריך הנפלאים, וטרחתי רבות בטלטולי דאורחא בכדי להאזין 'מכלי ראשון', ואכן היתה שווה כל אותה הטירחה מאחר שיחיד מומחה הינך ואין דומה לך. שאל רבי יוזפא את הרבי ר' זושא, הנה מובן היטב מה שמצא חן בעיניך השיעור שמסרתי, אך זאת יפלא בעיני מדוע אתה מצאת חן בעיני, שמא מלא וגדוש אתה בש"ס ופוסקים וחכמת אדם תאיר פניך, נענה לו רבי זושא שאינו יודע ללמוד מאומה... חזר רבי יוזפא ואמר שלא יתכן כזאת והלא הנשיאות חן שעל פניך מעיד יותר ממאה עדים שגברא רבא הינך. השיב רבי זושא שאינו יודע ללמוד, אך יודע אני להתפלל, התפלל רבי יוזפא, כי מי אינו יודע להתפלל ומהי הרבותא בכך, הוסיף רבי זושא להסביר דבריו ואמר יודע אני להתפלל לפני בורא כל עולמים... ביקש ממנו רבי יוזפא שישגלה לו סודות התפילה, הסכים רבי זושא לבקשתו ונכנסו לחדר צדדי, והחל רבי זושא להטעימו מהשגותיו הגדולות בבורא ית"ש, ועל הזכות הגדולה אשר יצור נוצר קרוץ מחומר יכול לפתוח פיו לפני הקב"ה. התלהב רבי יוזפא ונסערה רוחו בקרבו עד שאמר לרבי זושא, שמא אעזוב את הישיבה ואלך אחריכם עד שאזכה אף אני לומר 'דבר אחד' לפני רבון כל עולמים.

ענהו הרבי ר' זושא, הנה הקב"ה ברא בעולמו בריות לאין מספר, רבבות אלפי בריות, ולכל אחד מהם יש בפניו 'אף עיניים פה ואוזניים', ומ"מ, שונה כל אחד מרעהו בתואר הפנים, ואין אחד נראה כדמות השני, ומדוע, כי זה כבודו של מלך מלכי המלכים, שכשם שאין פרצופיהן שווים כך אין דעותיהם שוות (במ"ד כא ב), והוא המולך על כולם. ואם בני אדם נבדלים זה מזה בפרצוף החיצוני קל וחומר שהם נבדלים בפנימיותם, ולכל נברא ונוצר יש תפקיד מיוחד בעולם הזה, ועליו למלא את ייעודו שהיא שליחותו המיוחדת. שמא תאמר מאין נדע מה התפקיד המיוחד שעלי לעשות, אך התשובה בציודו, שהכשרון הבולט שיש לו לאדם שאליו נמשך ומשתוקק הוא הוא תפקידו המיועד מן השמים, שהנשמה מתאוה למלא את תפקידה ולעשות רצון קונה ו'דוחפת' את האדם לבטא את כשרונו המיוחד. וזהו הביאור בדברי חז"ל (ע"ז ט.) 'לעולם ילמד אדם תורה במקום שליבו חפץ', כי נטיית הלב מורה כי אכן זהו המקום המיועד לו משמיא ושייך לשורש נשמתו. וסיים הר"ז את דבריו באומרו, אתה תלמד עם התלמידים ואילו אני אתפלל... כי על כל אחד לעשות את התפקיד שהטיל עליו בורא עולם לעבודתו ית'. ואמר רבי מאיר שפירא שהבין מדברי הרה"ק שלא זו התכלית שלמענה ירד לעולם - להיות בעל תפילה, אלא עליו לעסוק בהרבצת תורה, ואכן לאחר מכן פתח את הישיבה הנודעת 'חכמי לובלין'.

עפ"ז תתיישב ה'סתירה' שבדברי חז"ל, מצד אחד אמרו (ב"ב כא.) 'קנאת סופרים תרבה חכמה', ולאידך איתא (אדר"י טז א) 'מעשה באחד שהיה עינו צרה במשנתו של חברו נתקצרו חייו ונפטר והלך לו' והרי שקנאת סופרים לא 'הרבתה חכמה'... אלא גרמה לקיצור ימים רח"ל. אלא הביאור, שסתם קנאה אין בה כל טובה, והקנאה הכשרה היא, שיאמר אדם לעצמו, פלוני מנצל את כשרונו וממלא את תפקידו לפי מה שנתברך, אף אני אעשה כמותו, ואנצל את כשרונותי וכוחותי לפי מה שניתן לי משמיא... קנאה כזו תרבה חכמה.

עוד ביארו בעלי המוסר, שהמקנא בחברו ואומר שכשם שיש לו לפלוני כך אשיג זאת גם לעצמי אין בזה גריעותא כלל, ואדרבה זוהי קיומו של עולם שנושא אשה ובונה בית כמו שחברו עשה כן, וכל הגנות במידת הקנאה אינו אלא כשרוצה שיהא לו ולא לחברו, כקרח שרצה שיהא הוא הכהן הגדול ולא אהרן. וכן לגבי קנאת סופרים, שהרואה חברו שלומד ומתקנא לבו ללמוד מדרכיו ושגם הוא יעסוק בתורה על זה נאמר קנאת סופרים תרבה חכמה, אכן המקנא בחברו במעלותיו הרוחניים ומחמת כן זומם להפילו ולהגותו מהמסילה אין לך מידה רעה מזו.

עה. יש שביארו לפי זה את דברי המשנה (אבות ד כא) 'הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם' - היינו כמו שכשיש ברשותו של אדם סוס אביר וחזק, סוס זה ישמש את בעליו נאמנה, עמו יגיע למרחק מרחקים - באיזה מקום שיצטרך, אמנם, לרוב אבירותו יכול הסוס להתמרד נגד אדוניו - להוליכו לעמקי תהום רבה, על כן היטב יש לו לבעליו להיזהר להיכן מוליכו הסוס, ולעמוד היטב על משמר מושכות הסוס. כיוצא בו ממש הם ג' מידות - קנאה תאוה כבוד - כג' סוסים אבירים וחזקים, אם ישתמש בהם בחכמה ותבונה - במידה במשורה ובמשקל, יגיע על ידם למרחק - למעלה למעלה, אבל אם ח"ו יתן לסוסים - כלומר למידות הללו, להלך

ואם אין - לא תוכלו לקבל את התורה, כי רק על ידי קנאת סופרים וקנאה טובה יש ביד האדם להתעלות עוד ועוד אל ה' אלוקיו.

ומפורש מצאנו בחז"ל (שוחר טוב תהלים לו) שבל האש"ל של אברהם אבינו באה על ידי קנאה טובה (אף שאין לנו השגה באברהם אבינו, אבל כך לימדנו חז"ל במה שנוגע לדין), וכך אמרו...אמר הקב"ה קנא לי, שאילולי הקנאה אין העולם עומד, ואין אדם נושא אשה, ואינו

אשה בינינו, אמר להן, לקבל תורה בא... אמר לו הקב"ה למושה, החזיר להן תשובה, אמר לפניו, ריבוננו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה... קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם. וצריך ביאור מדוע הוסיף לומר 'כלום קנאה יש ביניכם', הרי הקנאה בכלל 'יצר הרע יש ביניכם' - וכשאר מידות מגוננות שלא נזכרו בפני עצמם אלא נכללו ב'יצר הרע יש ביניכם'. יש שביארו שכוונתו לומר כלום 'קנאת סופרים', יש ביניכם,

כרצונם בלא שמירה והשגחה יובילוהו המידות לעמקי תהום רבה. ועל כן נקראו 'מידות' - כי יש 'למודדם' היטב ולהתנהג בהם אך ורק במידה משקל ומשורה.

וכך כתב ה'ארחות צדיקים' (בהקדמה), יש מידה שצריך להשתמש בה ברוב המקומות, ויש מידה שצריך להשתמש בה מעט. וזה דומה לעושה תבשיל וצריך ירק ובשר ומים ומלח ופלפלין, וכל אלו המינים צריך ליקח מכל אחד כשיעור, מזה מעט ומזה הרבה. אם ימעט הבשר - יהיה רזה, אם ירבה מלח - לא יהיה נאכל מחמת מלחו. וכן כולם, אם ימעט במה שצריך הרבה, וירבה במה שצריך מעט - יהא המאכל מקולקל. אבל הבקי, אשר יקח מכל אחד משקל הראוי, אז יהא המאכל ערב ומתוק לאוכליו. וכענין הזה במדות, יש מידות שצריך ליקח מהן מרובה, כגון הענווה והבושת ודומיהן, ויש מידות שצריך ליקח מהן מעט, כגון הגאווה והעזות והאכזריות. לכן בהיות האדם שוקל בפלס המאזנים ליקח מכל מידה שיעורה, לא יפחת ולא יוסיף, בזה יגיע לתכלית הטובה. עכ"ל.

ועל דרך זה נדמית מידת הקנאה ל'אש', 'מיעוטה' נצרכת לכל בית ובית - לבשל התבשילים, ולחמם את כותלי הבית, אך אם אינו משמרה או ישתמש בה שלא בזהירות - תשרוף את הבית על כל יושביו וכליו, ה"י.

משל נורא המשיל הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (נפלאים מעשיך אות סב), 'מעשה' באחד שהוצרך לנסוע מעיר לעיר לצורך עסקיו, וישב על גבי העגלה כשמושכות הסוס בידו כשהוא מכוון אותו בהליכתו, באמצע הדרך עמד שם עובר אורח וביקש בתחנונים מבעל הסוס והעגלה שיואיל נא בחסדו להרשות לו להצטרף עמו ולעלות על המרכבה, ונעתר לו האיש והמשיך בדרכו, לאחר זמן מה פנה ה'אורח' ואמר כי ברצוני להכיר לך טובה על שלקחת אותי 'טרמפ' (היטש) על כן אבקשך שתתן לי להתיישב ב'מזרח' העגלה ואנהיג את הסוסים ואילו מע"כ 'בעל הבית' ישב מאחור לנוח מטורח הדרך, הסכים ה'בעלים' לעסק ה'חליפין'. בהגיעם בשעה טובה למחוז חפצם הסתובב ה'אורח' ואמר ל'בעלים', רד מן העגלה שלי... התכעס הלה ואמר, כיצד תעיז להחציף פנים ולשקר, והרי ידעת גם ידעת כי אני הוא בעל העגלה והסוסים ואתה אינך אלא אורח פורח, אולם ה'אורח' בשלו, והחלו לזעוק זה על זה 'בקולות וברקים', זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי, עד שהלכו לדין תורה אצל המרא דאתרא ושטחו כל אחד את טענותיו, פנה הרב אל הבעלים ואמר לו, מאחר שהמושכות בידו אתה 'המוציא' ועליך להביא ראיה כי אתה בעל הסוס ולא הוא. והנמשל, הקב"ה ברא את האדם עם 'נפש הבהמית', ומבלעדיה אין לו חיים, שאם לא יאכל ולא ישתה ולא יישן בקרוב ממש יהפך לאחד מהעליונים... אמנם על האדם לעמוד על המשמר בעוז ותעצומות שלא תהפך הנפש הבהמית להיות 'הבעלים', על כן ישמר מאוד לנפשו לבלתי תת לה את ה'מושכות'... שלא תאוות העולם ינהיגהו עד שהוא ירדוף אחריהם, אלא שהוא יחזיק את המושכות בידו, הוא יקבע אימתי לאכול ואימתי לשתות וכיו"ב... כי הגם שהם נצרכים לקיומו אך זכור יזכור שהוא הבעלים והם אינם אלא כ'אורחים' בלבד...

כה אמר הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע על הפסוק (טז לב) 'ותפתח הארץ את פיה', וקצת צריך ביאור שהרי פתיחת פה בקרקע נקראת 'בור' בכל התורה וכדכתיב בפרשת משפטים (שמות כא לג) 'כי יפתח איש בור' ולא 'פה', מדוע לא נאמר גם כאן 'ותפתח הארץ בור', אלא ביאורו, כי ה'בור' בולע את כל העוברים בקרבתו, ואילו פי הארץ שנפתחה אצל קרח לא בלעה את כולם רק את קרח ומשפחתו, והוא 'פה' האמור בתורה, כיו"ב ייאמר לדידן, המפריד בין הנכנס והיוצא מפיו - להכניס רק עם 'הכשר' ולהוציא רק דיבורים כשרים וטובים, זה האיש יש לו 'פה' בפניו, אבל מי שאינו בודק את הנכנס והיוצא זה האיש 'בור' יש לו ותו לא מיד. וכלומר שרק מי שהוא הבעלים והוא השולט מה יכנס ומה יצא יש לו 'פה'...

הקטורת, ומבאר הגה"ק ה'ערוגות הבושם' זי"ע (ד"ה ולא יהיה נקרה) שכל אלו ראשי הסנהדראות היו צדיקים, וידע משה שבעלותם על יצועם יעשה כל אחד מהם 'חשבון נפשו', אז יבינו גודל וחומר המכשול שנכשלו בו, וישבו בתשובה שלימה לפני הבורא. אכן, כך הוזה, הם ערכו 'חשבון הנפש' אלא שנתמלאו בושה וחרפה, והחלו לחשוב באיזה פנים נשוב אל ה' - כבר אברה תקוותינו, והעדיפו למות מאשר לחיות. אבל באמת הש"ת ידו פשוטה לקבל שבים, ולא היה להם לדאוג בשביל זה, דאדרבה מה שמרגיש בלבו בושה וכלימה על רוע מעלליו זהו בעצמו עיקר התשובה, וארז"ל (ברכות ז): 'טובה מרדות אחת בלבו של אדם', והוא גופא הכנה לעבודת הקודש".

וזוהו שאמרה תורה (יז א) שיקח 'את מחתות החטאים האלה בנפשותם', שמעו טעות מרה, ורצו למסור נפשם שלא לחיות יותר בזה העולם, מתוך טעותם כי בלתי תקוותם. ועשו אותם ריקועי פחים ציפוי למזבח וזכרון לבני ישראל - שיזכרו זאת לדורות עולם", ולא ימנע איש מלהתקרב לעבודתו יתב"ש אף אם הוא מלא בושה וכלימה על חטאיו, כי אדרבה, משם יתקרב לעבודתו יתב"ש".

בונה בית, שאילולי שקנא אברהם, לא היה קונה שמים וארץ, ואימתי קנא, שאמר למלכי צדק כיצד יצאת מן התיבה, אמר ליה בצדקה שהיינו עושים שם, אמר לו, וכי מה צדקה היה לכם לעשות בתיבה - וכי עניים היו שם, והלא לא היו שם אלא נח ובניו, אמר ליה, עשינו צדקה עם הבהמה, החיה והעוף. ולא היינו ישנים, אלא נותנים היינו לפני זה ולפני זה כל הלילה. באותה שעה אמר אברהם, ומה אילולי שעשו צדקה עם בהמה וחיה ועוף לא היו יוצאים, וכיון שעשו צדקה יצאו, אני אם אעשה עם בני אדם על אחת כמה וכמה, באותה שעה נטע אשל בבאר שבע, אכילה שתיה ליה (עב"ל), ב'ארחות צדיקים' (שער הקנאה) סיים על מאמר זה - וע"ד זו ירבה אדם קנאה. כלומר, כי קנאה כזו מוסיפה לבנין העולם ואינה כשאר קנאה המחרבת את העולם.

מקום נתבצר - לעולם לא אבדה תקוות בר ישראל מלשוב בתשובה

בפרשתן (טז ה), 'בוקר ויודע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו'. וצריך ביאור מדוע ציווה עליהם להמתין עד ה'בוקר' ולא נתן להם להקריב מיד את

עו. הנה בגמ' (חגיגה יד: טו:) האריכו הרבה בענייניו של אלישע בן אבויה וחטאיו, ומובא שם שיצאה בת קול שובו בניו שובבים חוץ מאחר, והוא הנקרא 'אחר' בכל מקום, ולכאורה צ"ב, מדוע נבחר כינוי זה דייקא לתאר אותו ואת מהותו, אלא, שבזה מלמדים אותנו שכל איש יהודי בתוככי נפשו ונשמתו טהור וקדוש הוא, וכל מעשיו הרעים אינם אלא כמעטה חיצוני העוטף אותו, ועל כן נקרא שמו 'אחר' כמי שאומרים אין זה 'אלישע' אלא איש 'אחר' הוא, כי אלישע הוא טהור וצדיק... והדברים אמורים אפילו באלישע בן אבויה שהרבה לחטוא ולפשוט, וכל שכן בשאר כל אדם מישראל.

עז. ובכלל ה'זכרון לבני ישראל' הוא לזכור לדורות עולם, כי אף שבוודאי צריך האדם להיות מ'מארי דחושבנא', אך חלילה שחשבון הנפש יביאנו לידי עצבות וייאוש רח"ל, ופוק חזי מה אירע מאותו חשבון הנפש שהביאם עד לשאול תחתית, אלא צריך ש'חשבון' זה יביאנו לידי עלייה.

מסופר כי ידיד נעוריו של הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע מקארלין נפגש עמו אחר שנים רבות שלא נטראו, ושאלו כיצד התעליתם כל כך במדרגות עבודת השי"ת ואילו אני נשארתי... השיב לו ה'בית אהרן', החילוק ביננו הוא פשוט, בעוד שאתה כשהיית עורך 'חשבון הנפש' אזי היית מעמיד לנגד עיניך את ה'ירידות' והנפילות שהיו לך, אני הייתי מתבונן ב'עליות' - באותם הדברים בהם זכיתי היום לעשות רצון קוני ויוצרי, ועל כן היה נקל בעיני להמשיך גם למחר להתעלות, ואילו אתה נשאר לבוסס בבזבז ובעבר... ולא כך דרכה של העבודה.

שמעתי מהרה"ח רבי משה לודמיר שליט"א מח"ס 'גדיל תורה', פעם הייתי שבור בעצמי, ונכנסתי אל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, וכתבתי ב'קוויטל' שעשיתי 'חשבון הנפש' וראיתי שאין בי כלום. הביט בי הרבי בעיניו החודרות והיוקדות ואמר 'צו זהען אז מהאט גאר נישט, דארף מען נישט מאכן קיין 'חשבון הנפש'. אז מ'מעכאט חשבון הנפש זהעטמען א מ'האט יא' - אין צריך ל'חשבון הנפש' לראות שאין כלום... אלא אדרבה כשעושים חשבון הנפש רואים שאכן יש כן מעלות והצלחות...

עח. כתב הרה"ק הישמח ישראל זי"ע (פורים ח) בשם הרה"ק הרבי ר' בונים זי"ע דלכן אמרינן 'הרוצה בתשובה' ולא 'המתרצה בתשובה', כי אין כוונתנו לומר שהקב"ה מתרצה לאדם כששב בתשובה, אלא שמעיקרא רצונו בתשובה, ואף החטא עצמו היה ברצון הבורא בכדי שיוכל לשוב בתשובה עליו (ולכן זדונות נעשים כזכויות).

אכן שמע א-לוקים - הקב"ה שומע תפילת 'כל' פה וביותר בתפילת המנחה

בפרשתן (טו טו), 'אל תפן אל מנחתם', ובראשונים ביארו (עי' רמב"ן) ש'מנחתם' הכוונה 'תפילתם', כלומר, שמושה ביקש מלפני הקב"ה שלא יקבל את תפילתם של קורח ועדתו החפצים לשמש ככהן גדול. והמתבונן ישתומם, הנה בא לו קרח ומערער את אמונת ישראל במושה רבם, גם זורע חורבן רב בעם בני ישראל, מחרחר ריב עם משה ואהרן קדושי ה', ואחר הדברים האלה, עדיין חושש משה רבינו שהקב"ה יקבל את

כיוצא בדבר, אומרים משם הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע לבאר הטעם שאומרים 'למנצח לבני קרח מזמור' לפני תקיעת שופר בראש השנה, שכשאנו עומדים בעת התעוררות התשובה קודם התקיעות פעמים שמתוך 'חשבון נפש' בא האדם לידי יאוש כי אבדה תקוותו ומחליט שלא תועיל לו התשובה, לכן מזכירים לו את 'בני קרח' שכבר נבלעו באדמה וברגע האחרון הרהרו בתשובה, וזכו ש'מקום נתבצר להם בגיהנום' (סנהדרין קי.). ומהם ילמד כל איש ישראל, שאף אם הוא כבר בתוך האדמה עדיין בידו לשוב אל קונו^ע ולהתרצות לפניו^פ.

עט. בספר 'מרגלית הים' (סנהדרין קט: אות ד) הביא שהרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע ביאר בשם אביו הרה"ק מהר"י זי"ע מדוע ביקש משה רבינו שירדו חיים שאולה, וכי חלילה רצה לנקום בהם שייתסרו ביסורים (כי החי מרגיש בייסורים), אלא, שמושה רבינו חס על כל נפש מישראל, לבלתי ידח ממנו ידח, וכל עוד שנשמתו באפו בידו לשוב בתשובה שלימה, על כן ביקש שישארו בחיים.

ובזה ביאר הרה"ק מטשעכנאו זי"ע (שש"ק ח"א ו בשמו) היאך אמר משה רבינו (טז כט) 'אם כמות כל האדם ימותון אלה (הרי זה סימן ש)לא ה' שלחני', והלא יתכן שיחזרו בתשובה וממילא לא תפתח הארץ פיה, וכי נאמר אז ש'לא ה' שלחני'. אלא ביאורו, דלכן דייק 'אם כמות כל אדם ימותון אלה', שהרי 'בעל תשובה' נעשה כתינוק שנולד, וכאיש אחר הוא, א"כ אם ישובו בתשובה אין זה נחשב ש'אלה' האנשים ניצלו, כי אנשים ובריות חדשים הם. הקשה הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע, היאך מועילה התשובה, והלא היא מצוה הבאה בעבירה, שהרי אי אפשר לה בלא שתקדם לה עבירה, וביותר יש להקשות היאך נמנית התשובה למצות עשה אחר שהיא באה בעבירה, אלא מכאן שהשב בתשובה הוא 'גברא אחרינא', כתינוק שנולד ממש ואין לו שום שייכות למה שהיה בעבר, וממילא אין המצוה באה בעבירה, והוסיף לומר בלשון קדשו 'ווענדט עס מיך נישט אפ' - אל תקשו על דברי... (הובא בתורת חנוך עמ' סא).

פ. וכך הוי מעשה אצל הרה"ק ה'דברי חיים' מצאנו זי"ע כפי שסיפר הרה"ק ר' יענקל'ע מפשעווארסק זי"ע, בעיר צאנז התגוררה אלמנה צעירה ולה י"ד ילדים רכים בשנים, ויהי היום, חלתה האשה והגיעה עד שערי מוות רח"ל, וכבר קראו לאנשי הח"ק להיות מוכנים ומזומנים... באותו זמן הריצו שליח להזכירה לפני ה'דברי חיים', ונחרד מאוד [וכמו שהעיד על עצמו, שאינו מתיירא ממלאכים ושרפים אלא מדמעות אלמנה ויתומים], ונכנס בסערה לביהמ"ד, וזעק בקול, רבש"ע, אבינו מלכנו, אין בידינו לסבול את הדבר הזה, והיות ש'צדיק גוזר והקב"ה מקיים' על כן בגזירת עירין קדישין הנני גוזר שתשלח רפואה שלימה לפלונית בת פלונית, אין צריך לומר שדבריו עשו פרי וחזרה לאיתנה. אחר הדברים האלה ניגש אליו בנו חביבו הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע שכידוע היה מסוגל להרהיב בנפשו עוז ולשאול את אביו כדת וכדין, ופרש תמיהתו בפניו, ילמדנו רבינו, אך לפני כמה ימים שמעתי אותך ממרר בבכי כי מתבייש אתה להיכנס לביהמ"ד ונפשך עגומה מרוב חטאים ופשעים רח"ל, כיצד אמרת כעת על עצמך שהינך צדיק - 'צדיק גוזר', ענה לו הדברי חיים בפליאה, וכי מה סתירה יש בדבר, והלא כך הוא דרכו של יהודי, אמש היה בתחתית המדרגה והיום הוא צדיק גוזר...

והנה הגם כי ללא כל ספק שאין לנו 'השגה' מהו 'שפל המצב' של ה'דברי חיים', ומי יתן והינו לכה"פ באותה מדרגה... אך דבריו הקדושים אינם בבחי' 'מגילת סתרים' רק בא ללמד על הכלל כולו יצא שאין שייכות בין היום לעבר כלל, ואף אם אתמול עומד איש בפתחה של גיהנם מ"מ ביכולתו להתעלות בבת אחת עד לרום המדרגות. וכבר איתא ממרן הבעש"ט הק' זי"ע (פר' לך אות יט) 'האדם נקרא עולה ויורד, כי מצד כלליותו כלול מטוב ורע, ואי אפשר שתמיד יהיה במדרגה אחת אפילו הקדושים אשר בארץ, כי לפעמים עולה ולפעמים יורד'.

וכך הביא הרה"ק ה'תפארת שלמה' (ד"ה כל הקרב) ששמע מהרה"ק רבי ישעיה מפרשעבזו זי"ע שאמר קודם הסתלקותו לפרש במה שנאמר בפרשתן (יז כח) 'האם תמנו לגווע', ש'תמנו' הוא מלשון 'שלימות', ובני ישראל אמרו 'האם השגנו מעלת השלימות אשר האדם צריך להשיג בחייו' שרק אז 'יכול להיות מוכן ח"ו לגווע'. הוסיף התפארת

אפילו פחות שבפחותים, וראייתו ממנשה בן חזקיה מלך יהודה, שהיה רשע גמור ולא היה מי שהמרה את פי ה' והפליג בעוול כמוהו לא לפניו ולא לאחריו, ואף על פי כן נאמר בו (דה"י ב, לב יב-ג) 'וכהצר לו חילה את פני ה' אלוֹקיו ויכנע מאד מלפני אלוֹקי אבותיו, ויתפלל אליו ויעתר לו ה', וישמע תחינתו וישיבהו ירושלים למלכותו', ולמדנו מכאן שאף אם יהיה המתפלל בתכלית הרוע כמנשה הרי הוא מוכן לקבל החסד על ידי התפילה^{פד}.

הוסיף הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע (תפארת יהונתן ד"ה ויחר) לבאר מה שביקש משה 'אל

תפילתו ויתן לו את הכהונה הגדולה, בשעה שכתר כהונה ניתן לאהרן הכהן עפ"י דין ובציווי ממעל. אלא, מכאן נראה עד כמה מגעת כוחה של תפילה^{פג}, שאיננה תלויה במצבו של האדם, ואף אם הרבה לחטוא ולפשוע עדיין יש כוח רב בשמי רום למוצא פיו בעבודה שבלב זו תפילה^{פג}, עד שהוצרך משה רבינו לעמוד ולבקש מהבורא אל תפן אל מנחתם אל תט אונך לשמוע לתפילתם של רשעים (ראה אור יחזקאל ח"ה עמ' רפ) ^{פג}.

וזכר הובא בשם 'ספר העיקרים' (מאמר רביעי פרק ט"ז) שהתפילה מועילה לכל אשר בשם ישראל יכונה

שלמה לפרש ביסוד זה בלשון הכתוב (איכה ג כב) 'חסדי ה' כי לא תמנו' שחסד הוא מאתו ית' שלא 'תמנו' והגענו לתכלית השלימות ועדיין עומדים אנו בפני מלחמת היצה"ר, שעל ידי זה יש לנו חיות כאן בעוה"ז.

משל למה הדבר דומה, כי הנה נתחדש בימינו אנו, אשר הרוצה לייפות את חצר ביתו וכיו"ב על ידי שיגדל שם 'דשא', שאינו צריך לטרוח ולעמול בשתילת מיני דשאים ולהשקותם עד שיצמחו לגובה, אלא ניתן לקנות 'דשא סינטטי' (Synthetic Grass), והוא עשוי ממין גומי בצורת דשא, ירוק ורענן כגן רטוב... ולכשתרצה לדעת האם הדשא שלפניך הוא 'אמיתי' או 'מזויף' יהא כלל זה נקוט בידך, אם כולו 'חי' ירוק ורענן ואין כאן שום עשב שנבל הרי זה מוכיח בעליל שאינו אלא 'סינטטי'... אולם אם תמצא פה ושם שהדשא הוא צהוב או חום, וכן ישנם מקומות בהם הדשא כמוש ונבול או לא צמח בהם כלל דשא - בוודאי זהו צומח מן האדמה ממש. וכך על דרך זה ממש לעניין מציאות האדם, מי שיש בו עליות וירידות, 'כתמים' פה ושם, 'צבעים' וגוונים שונים סימן שאכן אדם חי הוא... אך אם יראה בפניך אדם מושלם בתכלית הרי זה טעון בדיקה...

פא. מעשה נפלא בענין התפילה שמעתי לספר על יהודי נכבד וחשוב בשם ר' קלמן שהיה מיוצאי אונגריין (הונגריה), שבימות המלחמה בשעה שנכנסו הרשעים ימ"ש לעירם והחלו לשלח ל'עבודה' את בעלי הכח - מבני י"ח שנים (עד בן 55), והזקנים והילדים אחת דינם רח"ל... הרשע קבע מוט בכותל והורה לכל לעבור בסמוך למוט, כל מי שהגיע בקומתו לגובה המוט סימן שכבר מלאו לו י"ח שנים והוא ראוי לעבודה, ואלו הנמוכים יותר הופנו לעבר השמאלי, כמובן שהנערים בני ט"ו - ט"ז היו מהלכים על קצות האצבעות בכדי להגביה קומתם עד גובה המוט. ר' קלמן הנ"ל היה נמוך והפנו אותו לצד שמאל בדרכו האחרונה... ביחד עם עוד קבוצת נערים, והנה בדרכם על הרכבת לאושוויץ נענה אחד מהם והכריז בקול רעש גדול, הבה ונזעק יחדיו לאבינו שבשמים שיציל אותנו ממוות לחיים, ופתח בזעקות ב'שיר המעלות ממעמקים' מתוך בכיות נוראות ותעל שוועתם השמימה. משהוכנסו לתוך תאי הגזים וכבר... מה עשה הקב"ה, באותו רגע שרצו להרגם נגמר הגז ולא היה סיפק בידי הרשעים להוציא זממם לפועל, והוציאו אותם חוצה ונשארו בארץ החיים, וכל ימיו היה רבי קלמן רגיל לומר שהוא חי 'ממעמקים'...

פב. יש שביארו, שלכאורה לפי הדקדוק היה לו לומר 'נסו מקולם' ולא 'לקולם', אלא, שמרמז על ענין התפילה, להיכן מנוסת היהודי - לקולם, היינו לקול התפילה, כי שם היא מנוסתו ומפלט לו. ואכן 'לקלם' עולה בר"ת למנצח לבני קרח מזמור.

פג. כה אמר הגאון בעל 'שבט הלוי' זצוק"ל, הנה הרשע הגדול בתורה היה פרעה, אשר כפר בה' והכביד את ליבו אחר כל האותות והמופתים הנוראים, ומכל מקום מצינו בו שאמר 'העתירו אל ה'" (שמות ט כח), לעומת זאת הצדיק הגדול שנזכר בתורה הוא זה האומר בוודיו מעשרות 'עשיתי ככל אשר ציונתני' (דברים כו יד), ומיד אח"כ הוא מבקש ומתפלל 'השקיפה ממעון קדשך', ללמדנו, כי גם הצדיק הגדול ביותר נזקק הוא לכוחה של תפילה ואינו יכול לסמוך על זכויותיו, ולאידך גיסא גם הרשע הגדול ביותר 'הרי הוא בפרשה' ובידו להתפלל אל ה'.

פד. כאן המקום להזכיר את דבריו הנוראים של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (אמרי פנחס השלם שער תורת האדם נ) על איש יהודי בשם ר' דב כהן שנפטרו לו כמה מבניו, ואמר לו הרה"ק זי"ע. 'מיינער' איך בעט דיר, וויא לאזט מען קינדער שטארבן, דו גלייבסט עס נישט אז דער גרעסטער רשע - אז ער שפארט זיך צום אייבערשטיין

ומשום כך מעלה יתירה יש בה בתפילת מנחה, כי אברהם שתיקן שחרית ויעקב שתיקן תפילת ערבית לא התפללו על הרשעים, אבל יצחק התפלל אף בעד רשעים. ועל כן לא נענה אליהו אלא בתפילת המנחה (ברכות ו:), כי ישראל באותו הדור לא היו זכאים, אבל תפילת מנחה מועילה אף לרשעים. והוסיף לפרש ש'יצחק' כידוע הוא כנגד מידת הגבורה והדין, והוא תיקן תפילת מנחה, כי אפילו 'מידת הדין' מותרצית ב'מנחה' (ועיי"ש עוד). וזהו שהעתיר משה אל ה' אל תפן אל 'מנחתם' - אל תפילת מנחה שלהם, כי הגם שחלקו על ה' ועל משיחו, אך זה בוחה של 'מנחה' שאפילו רשעים מתקבלים בתפלה זופה.

עושה שלום במרומוי^פ הוא ברחמיו יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן, ויבנה ביהמ"ק בב"א מתוך הארת פנים וכל מיני ישועות.

תפן אל מנחתם, דהנה איתא בגמ' (שבת פט:): 'לעתיד לבוא יאמר לו הקב"ה לאברהם בניך חטאו לי, אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך וכו', אמר ליעקב בניך חטאו, אמר לו ימחו על קדושת שמך וכו', אמר לו יצחק בניך חטאו לי, אמר לפניו רבש"ע בני ולא בניך' וכו', וטוען להקל בדינם עד שאומר 'הא קריבית נפשי קמך' - הלא הקרבתי את עצמי לפניך ב'עקידה' ותעמוד להם זכות זו, ועל זה נאמר (ישעיה סג טז) 'כי אתה אבינו, כי אברהם לא ידענו וישראל לא ידענו'. והגם שאין לנו שמין השגה בהבנת דברי הגמ', אך עכ"פ רואים שיצחק הוא שפתח את הפתח להמליץ טוב על ישראל באומרו 'בני ולא בניך', והיינו כי 'בנים אתם לה' אלוקיכם, וגם 'בנים משחיתים בנים הם' (קידושין לו.), ואף אם חטאו עדיין הם 'בניך'. ובזה מבואר הטעם שיצחק אהב את עשו הרשע, להראות שאפילו בן רשע כעשו עדיין הוא בכלל 'בן'.

קען ער ביי איהם אויס בעטין וואס ער וויל, עכ"ל, (ובלה"ק -) יקירי, היאך הנך נותן לזה להמשיך - שימותו הילדים, וכי אינך מאמין שאפילו הרשע הגדול ביותר - אם אך יפציר בתפילה לפני ה', אפשר לו לפעול אצלו כל אשר ברצונו.

נוראות אמר הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע, 'מי שאינו יכול ומסוגל להתפלל גם אחרי שעבר ונכשל בעבירות החמורות שבתורה, ולשפוך שיחו גם אז לפני הקב"ה כבן המתחטא לפני אביו ועושה לו רצונו, עדיין לא דרך על מפתן העבודה' (תורת אבות 'תורה ותפילה').

פה. צא ולמד על גודל מעלת תפילת המנחה ממה שכתב הרשב"א (ש"ת ח"ה סי' א) 'דע כי שעת מנחה עת מרוצה בימים, וכמו שאמרו שיש עתים מרוצים בשנה בעשרת ימי תשובה בין ר"ה ליום הכיפורים, והרי שהוא עת רצון לקבלת התפילות כמו בעשרת ימי תשובה.

פו. ידוע מאמר העולם שבאמירת 'עושה שלום' פוסעים לאחור בכפיפת ראש (או"ח קכ"ג א), כי הדרך להשכין שלום - אך ורק בהכנעה שיעתק ממקומו, יחזור לאחוריו שלש פסיעות ויכוף ראשו לרעהו, ואז הכל יבוא על מקומו לשלום.